

VAASAN YLIOPISTO
FILOSOFINEN TIEDEKUNTA

Isa-Tuuli Tuominen

YHDISTYSTOIMINTA PAIKALLISYHTEISÖISSÄ

Aluetieteen
pro gradu tutkiel-
ma

VAASA 2012

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
LIITTEET	2
TAULUKKOLUETTELO	2
TIIVISTELMÄ	3
1. JOHDANTO	5
1.1. Tutkimuksen tausta	5
1.2. Tutkimusongelmat	7
1.3. Tutkimusmenetelmät	8
1.4. Tutkielman rakenne	10
2. PAIKALLISUUS KÄSITTEENÄ	11
3. YHTEISÖELÄMÄN MUOTOJEN MUUTTUMINEN	15
3.1. Yhteisölliset ja yhteiskunnalliset suhteet	18
3.2. Mekaaninen ja orgaaninen solidaarisuus	24
3.3. Yhteenveto	28
4. YHDISTYS KÄSITTEENÄ	29
5. SUOMALAISTEN YHDISTYSTEN KENTTÄ	35
5.1. Katsaus suomalaiseen yhdistys- ja järjestötoimintaan	35
5.2. Suomalainen yhdistys- ja järjestötoiminta tänään ja tulevaisuudessa	37
6. YHDISTYSTOIMINTA KOLMELLA ESIMERKKIALUEELLA	42
6.1. Tutkimusalueiden esittely	42
6.2. Aineiston kokoaminen ja analysointi	47
6.3. Yhdistystoiminnan yleispiirteet	50
6.4. Yhteistoiminnan ilmeneminen ja järjestäminen esimerkkialueilla	54
6.5. Yhteistoiminta tulevaisuudessa	58
6.6. Muita haastatteluissa esiinnousseita asioita	61
6.7. Huomioita	64

7. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	66
--	----

LÄHDELUETTELO	76
----------------------	----

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelun runko	84
----------------------------------	----

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Tönniesin yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten suhteiden tunnusmerkkejä	23
---	----

Taulukko 2. Durkheimin sosiaalisen solidaarisuuden tyypit	27
---	----

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta**

Tekijä: Isa-Tuuli Tuominen
Pro gradu -tutkielma: Yhdistystoiminta paikallisyhteisöissä
Tutkinto: Hallintotieteiden maisteri
Oppiaine: Aluetiede
Työn ohjaaja: Hannu Katajamäki
Valmistumisvuosi: 2012

Sivumäärä: 84

TIIVISTELMÄ:

Tutkielman tavoitteena on selvittää yhdistystoiminnan tämänhetkistä tilannetta ja sen kehittymiseen liittyviä toiveita Tampereen Hervannassa, Kemijärvellä sekä Vaasan Palosaarella. Nämä paikallisyhteisöt ovat valikoituneet Uusi paikallisuus -hankkeen osa-alueiksi. Tutkielmassa kiinnitetään huomiota myös siihen, että nousevatko hanketta varten kerätystä haastatteluaineistosta esille aikaisemmissa tutkimuksissa esiintulleet yhdistystoimintaa 2000-luvulla koskevat haasteet sekä yhdistystoiminnan muotojen muutokset. Paikallisuus on tärkeä käsite, ja erityisesti uusi paikallisuus ja sen sisällön hahmottaminen. Tähän on tutustuttu ensisijaisesti aikaisempien tutkimusten pohjalta, mutta haastatteluista on havainnointu paikallisuuteen liittyvät puheenvuorot ja sen pohjalta määritelmää laajennettu.

Keskeisinä teorioina tässä aluetieteen alaan kuuluvassa tutkielmassa on käytetty sosiologian klassikoita, Ferdinand Tönniesiä sekä Emilé Durkheimia. Tönniesin ja Durkheimin teoriat traditionaalisen ja modernin yhteiskunnan sosiaalisten siteiden muodostumisesta on suoraan siirrettävissä yhdistystoiminnan kehityskaareen länsimaisissa yhteiskunnissa ja ovat siten perusteltuja käyttää tässä tutkielmassa. Aikaisimmat yhdistystoiminnan piirteet liittyvät gemeinschaftisiin suhteisiin ja mekaaniseen solidaarisuuteen, kun taas nyky-yhteiskunnassa vallalla olevat yksilön kehittämiseen tai elämäntapojen ja harrastusten ympärille nitoutuvat yhdistystoiminnan muodot liittyvät gesellschaftisiin suhteisiin sekä orgaaniseen solidaarisuuteen. Tutkielmassa esitellään myös suomalaisen yhdistystoiminnan historiaa ja sen kehittymistä. Suomalaista yhdistystoimintaa koskevaa viimeaikaista tutkimusta käsitellään myös työssä.

Metodina tutkielmassa on käytetty tulkitsevaa lähestymistapaa. Olen analysoinut tutkimuksia ja niistä esille nousseiden teemojen pohjalta tulkinnut teemahaastatteluina kerättyä aineistoa. Haastatteluja on tehty yhteensä 48 kappaletta, hankkeen projektipäälliköt ovat valinneet haastateltavat siten, että heillä olisi mahdollisimman relevanttia tietoa paikallisyhteisössä tapahtuvasta yhdistystoiminnasta.

Haastattelujen pohjalta voidaan todeta, että yhdistystoiminta on kaikissa paikallisyhteisöissä aktiivista, mutta yhteisesti järjestettyä toimintaa on vähemmän. Erilaisia horisontaalisen yhteistoiminnan muotoja on pyritty yhteisöissä kehittämään, mutta niiden toiminta on vähäistä tai toiminta kohdistuu isommalle alueelle kuin tässä tutkielmassa tähdennettyyn paikallisyhteisön tilaan. Aikaisempien tutkimuksien esiin nostamat toiminnan haasteet esiintyivät haastattelujen puheissa. Johtopäätöksenä voi esittää, että yhteistoimintaa alueille kaivataan, mutta sen muodoista ei haastatelluilla ollut yhtenäistä näkemystä.

AVAINSANAT: yhdistystoiminta, järjestötoiminta, paikallisyhteisö, paikallisuus

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen tausta

Suomi on yhdistysten luvattu maa. Tämä klisee tulee vastaan melkeinpä jokaisessa yhdistystoimintaa millään tavoin koskevassa keskustelussa ja kirjoituksessa. Väitetään, että missä samanmieliset suomalaiset kohtaavat, he muodostavat uuden yhdistyksen ja rekisteröivät sen. Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämässä Yhdistysrekisterissä on lähes 123 000 yhdistystä, joista noin puolen arvioidaan toimivan aktiivisesti. Näiden lisäksi on vielä lukematon määrä yhdistyksiä, jotka eivät ole rekisteröityneet, arvioiden mukaan noin 20 000–30 000 (Helander 2006: 99–100).

Yhteiskunnan muuttuessa, esimerkiksi kuntakoon kasvaessa ja päätöksenteon livetessä yhä kauemmas, on paikallisuudesta muodostunut monelle yhä tärkeämpi kiinnittymiskohta. Yksilö kokee paikallisuuden yleensä fyysisenä läheisyytenä, miten se myös tässä tutkielmassa käsitellään. Yhteiskunnan tai yritysten tasolla paikallisuus voi olla jotain ihan muuta, koska kehityksen myötä välimatkat ovat pienentyneet. Kuitenkin kaikki me koemme paikallisuuden pääsääntöisesti positiivisena asiana.

Perustuslain 13 §:n mukaan kaikilla on oikeus järjestää kokouksia ja mielenosoituksia sekä osallistua niihin ilman lupaa. Kaikilla on myös oikeus perustaa yhdistys, kuulua yhdistykseen tai olla kuulumatta yhdistykseen, sekä osallistua yhdistyksen toimintaan ilman lupaa. Suomalaisesta aikuisväestöstä lähes 90 % on jäsenenä vähintään yhdessä yhdistyksessä (Siisiäinen & Kankainen 2009: 107) ja yhdistyksissä on Suomessa yhteensä 15 miljoonaa henkilöjäsentä (Järjestöbarometri 2009: 9).

Yhtenä haasteena tulevaisuudessa onkin se, kuinka kaikkiin yhdistyksiin riittää osallistujia ja aktiivisia toimijoita. Modernin yhteiskunnan tunnuspiirteisiin lasketaan ihmisten yksilöllisyys, joka osaltaan vaikuttaa siihen, että osallistuminen ja osallisuus eivät ole nyky-yhteiskunnassa yksilölle tärkeitä toimia verrattaessa menneeseen. Työni tavoitteena on selvittää Uusi paikallisuus -hankkeen osa-alueilla olemassa olevan yhdistystoiminnan muotoja ja tapoja, sekä hahmottaa teorioita, tutkimuksia ja empiriaa analysoimalla sekä tulkitsemalla kansalaisjärjestöille mahdollista yhteisen toiminnan mallia, jossa eri yhdistykset yhteistyössä keskittyisivät paikallisyhteisön kehittämiseen. Uusi paikallisuus -hankkeen yhtenä yhteiskunnallisena tavoitteena on paikallisten toimijoiden yhteistyön kehittäminen, joka on myös Raha-automaattiyhdistyksen vuoden 2015 tavoitetilän mukainen päämäärä. Tavoitetilän saavuttamiseksi Raha-automaattiyhdistys kan-

nustaa tuloksellisen järjestötoiminnan kautta osallisuuden ja sosiaalisen pääoman edistämiseen. (Raha-automaattiyhdistys 2011.)

Uusi paikallisuus -hankkeen tavoitteena on kehittää ja toteuttaa alueperustaisesti eri kansalaisjärjestöjen välisiä yhteistyömuotoja, kunnan ja paikallisyhteisöjen välistä vuorovaikutusta sekä paikallisyhteisöjen sisäistä vuorovaikutusta. Hankkeen päämääränä on synnyttää uusia kansalaisvaikuttamisen malleja sekä juurruttaa uutta paikallisuutta hankkeen osa-alueille. Käytännön toiminnan kautta havainnoidaan hankkeen osa-alueilla miten kansalaisten toimintaedellytyksiä oman elinympäristönsä parantamiseen voidaan edistää. Uuden paikallisuuden tavoitteena on yhteisten toimintamallien luomisen lisäksi huomioida paikallisyhteisöjen erityispiirteet. (Suomen Setlementtiliitto 2012.)

Hankkeeseen osallistuvat asiantuntijoina Tampereen yliopiston sosiaalityönlaitos, Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti sekä Vaasan yliopiston Lévon-instituutti. Hanketta koordinoi Suomen Setlementtiliitto ry ja sen rahoittaa Raha-automaattiyhdistys. Hankkeelle on myönnetty rahoitus vuosille 2011–2015. Hankkeen osa-alueita ovat Tampereen Hervanta, Kemijärvi ja Vaasan Palosaari. (Suomen Setlementtiliitto 2012.) Hankkeessa työskentelee johtajan lisäksi projektisihteeri sekä jokaisella hankealueella työskentelevä projektipäällikkö. Apunaan heillä on asiantuntijoista koostuva kansallinen ohjausryhmä, jonka lisäksi myös alueilla on omat ohjausryhmänsä. Projektipäälliköt suunnittelevat ja toteuttavat omalla osa-alueellaan kansallisen ohjausryhmän määrittelemien periaatteiden mukaisesti käytännön toimintaa yhdessä alueen kansalaisten, kansalaisjärjestöjen, korkeakoulujen, seurakuntien, kunnan ja yritysten edustajien kanssa. (Katajamäki 2012.)

Hankkeeseen valikoituneet alueet eroavat toisistaan. Hervannassa asuu paljon maahanmuuttajia, Kemijärvellä työttömyysaste on korkea ja eläkeläisten osuus huomattava, Palosaaren ominaispiirre on kaksikielisyys. Yhteisiä piirteitäkin löytyy, Hervannassa ja Palosaarella asuu runsaasti opiskelijoita, jotka eivät välttämättä ole mukana virallisessa asukasluvussa, mutta vaikuttavat olemassaolollaan alueen jokapäiväiseen toimintaan ja ilmeeseen; haastattelujen mielestä yhdistystoiminta on kaikilla alueilla vilkasta ja toiminta on haastattelujen perusteella samankaltaista kaikkialla, vaikka asukasmäärät ja kaupunkimaisuus alueilla eroaa runsaasti.

Tutkielmaani varten olen saanut käyttöni hankkeessa pohjatilanteen selvittämiseksi tehdyt haastattelut. Aiheina lähidemokratia ja asukkaiden osallisuus ovat kiehtoneet

minua koko opiskeluajan, ja tämän pohjalta professori Hannu Katajamäki ehdotti tutkielman tekoa Uusi paikallisuus -hankkeeseen liittyen. Tutkielman sisältö on kehittynyt koko tutkielmaprosessin ajan. Olen hyvin kiitollinen käyttööni saamasta valmiista haastatteluaineistoista.

Monet esille tulevat käsitteet ovat luonteeltaan epäselviä tai tyhjentävien määritelmien laatiminen on haastavaa, jolloin niiden käsittelyyn on pitänyt paneutua hieman syvällisemmin. Esimerkiksi paikallisuus on käsitteenä laajasti käytössä, mutta sen sisällön määrittelemisen on hankalaa. Paikallisuus on tärkeä osa tätä tutkielmaa ja yhtenä tavoitteena on haastatteluaineistojen pohjalta myös havainnoida paikallisuutta ja sen ilmenemistä ja kokemista hankkeen osa-alueilla.

1.2. Tutkimusongelmat

Tässä aluetieteen alaan kuuluvassa tutkielmassa on tavoitteena esitellä suomalaista yhdistys ja järjestökenttää, sen kehittymistä ja tulevaisuudennäkymiä. Paneudun myös Tönniesin ja Durkheimin käsityksiin yhteisöelämän muotojen muuttumisesta siirtyesämme traditionaalisesta yhteiskunnasta moderniin yhteiskuntaan. Lopuksi esittelen Uusi paikallisuus -hankkeen osa-alueilla Tampereen Hervannassa, Kemijärvellä ja Vaasan Palosaarella tehtyjen haastatteluaineistojen pohjalta, mitkä yhdistykset alueilla toimivat paikallisten toimijoiden tietojen ja mielikuvien mukaan, millaista yhteistoimintaa alueella on ja millaista yhteistoimintaa alueelle kaivattaisiin. Käsittelen myös muita haastatteluissa esiinnousseita tämän työn kannalta olennaisia seikkoja. Haastatteluista saatuja vastauksia vertaan tutkielmassa esitettyä teorial tietoa vasten.

Varsinaiset tutkimusongelmat voi muotoilla seuraavasti:

- Millaista yhdistystoimintaa paikallisyhteisöissä on tällä hetkellä ja millaista toimintaa alueelle haluttaisiin?
- Tukevatko empiriassa esille nousevat seikat aikaisemmissa tutkimuksissa esiinnousseita yhdistystoiminnan muotoja ja tulevaisuuden haasteita?
- Löytyykö empiriasta jotain erilaista uuden paikallisuuden käsitteen sisältöön ja määrittelyyn?

Näihin kysymyksiin vastaamalla ja aineistoa tulkitsemalla pyrin johtopäätöksissä ottamaan kantaa, miten paikallista yhdistystoimintaa tulisi kehittää ja millaisia horisontaalisen yhteistyön muotoja voisi hankkeen puitteissa alueilla kokeilla. Näillä johtopäätöksil-

lä pyrin edesauttamaan sekä hankkeen, Raha-automaattiyhdistyksen että yhteiskunnan kehittymisen kannalta olennaisia yhdistystoiminnan yhteistyön muotoja.

1.3. Tutkimusmenetelmät

Tutkielma perustuu vahvasti kirjallisiin lähteisiin. Osuudet Tönniesistä ja Durkheimista pohjautuvat pääsääntöisesti suomalaisiin teksteihin, joissa heidän teorioitaan sosiaalisista siteistä on esitelty ja analysoitu. Martti Siisiäinen nousee lähdekirjallisuudesta voimakkaasti esiin. Hän on erikoistunut tutkimaan kolmannen sektorin ja erityisesti yhdistysten toimintaa Suomessa. Yhdistystoiminnan historiaa koskevaan osuuteen vahvan panoksensa antaa Pasi Saukkonen, joka on tutkinut Suomen poliittista järjestelmää. Paikallisuuden käsitteen tarkastelussa lähteinä on ollut Doreen Massey ja Janne Autto.

Haastatteluaineiston ovat keränneet hankkeen osa-alueiden projektipäälliköt syksyllä 2011, he ovat myös valinneet haastateltavat omien kriteeriensä pohjalta. Haastatellut ovat joko yhdistysten, kaupungin tai seurakunnan edustajia, mukaan mahtuu myös asiantuntijoita ja toimittajia. Yhdistysihmiset toimivat alueilla, mutta haastatellut saattavat asua itse muualla. Haastattelut olen saanut käyttöni litteroituina.

Empiriaosuudessa käsiteltävät haastattelut on toteutettu teemahaastatteluina. Teemahaastattelu, jota kutsutaan myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi, on hyvin käytettynä erinomaisen tehokas menetelmä, jossa haastattelija kykenee ohjamaan tutkimustilannetta kysymysrunon avulla. Haastateltavan kannalta osallistuminen haastatteluun on suhteellisen nopeaa ja motivoivaa. Haastattelurungolla on kaksi keskeistä tehtävää: sen tulee varmistaa, että haastattelija esittää tarpeelliset kysymykset sekä varmistaa tilanteen luonteva sujuminen. Haastattelijan tulisi olla tilanteessa mahdollisimman neutraali, mutta toisaalta tuoda esille myös ymmärtäneensä haastateltavan vastaukset. (Koskinen, Alasuutari & Peltonen 2005: 104–112.) Haastateltavien antamien vastausten luotettavuutta kasvattaa se, että he ovat tutkittavasta asiasta kiinnostuneita ja se liittyy haastateltavien arkiseen toimintaan ja kokemuksiin (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 2002: 121).

Haastattelututkimuksessa esille tulevia haasteita ovat muun muassa haastattelijasta johtuvien virheiden mahdollisuus, vaikeus haastateltavien löytämisessä ja mahdollinen kalleus (Alkula ym. 2002: 138). Valmiissa aineistoissa, kuten tässäkin on empirian suhteen kyse, herää myös kysymys sovellettavuudesta ja luotettavuudesta (emt. 2002: 52). Haastattelu perustuu aina henkilökohtaiseen kontaktiin tutkijan ja haastateltavan välillä

ja haastatteluissa saadaan kerättyä täydellisempää aineistoa, verrattaessa esimerkiksi lomakekyselyyn, koska haastattelija voi esittää tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä (emt. 2002: 66).

Valmiiksi litteroitu materiaali, jonka käyttöni saamisesta olen kiitollinen, aiheutti myös muutamia haasteellisia tilanteita tutkielman teon aikana. Koska en ole itse vaikuttanut esitettyihin kysymyksiin, tutkielman sisällön suhteen jouduin tekemään joitain kompromisseja. Jos olisin vaikuttanut esitettyihin kysymyksiin, olisin kysynyt suoraan esimerkiksi paikallisuuden kokemisesta. Myös se, että haastatteluja ei ollut litteroitu kokonaisuudessaan, vaan teksteistä kävi ilmi, että osassa haastatteluista oli joitain osia jätetty pois, tai asioita oli keskusteltu jo ennen varsinaisen haastattelutilanteen alkamista, asetti haasteita luotettavuudelle ja myös soveltuvuudelle. Jossain kohdin kävi esille myös, että haastatteluissa, joko ennen tai sen aikana, esiteltiin havainnointiesineitä, kuten paikallislehteä, mutta kuitenkin kaikkien haastattelujen osalta ei tällaista toimintaa ollut. Haastateltavista käy ilmi, että he kaikki ovat asiasta kiinnostuneita, jolloin saadun tiedon määrä on runsas. Haasteena on myös se, että kaikilta ei ole kysytty kaikkia kysymyksiä.

Olen käsitellyt teorioita ja suomalaista yhdistystoimintatutkimusta sekä empirioita tulkitsevilla ja ymmärtävällä lähestymistavalla, joka on ihmistieteissä, joihin aluetiede tämän tutkielman osalta myös kuuluu, perinteinen tutkimusmetodi. Ihmistieteissä on tavoitteena ymmärtää tutkimuksen kohdetta, kun taas luonnontieteissä tavoitteena on tutkimuksen kohteen selittäminen ja ennustaminen. Koska tässä työssä pyritään myös ennakoimaan tulevaisuuden tapahtumia, tietojen analysoinnissa käytetty tulkitseva lähestymistapa antaa mahdollisuuden luoda useampia skenaarioita. Ilmiöitä ymmärtämällä on mahdollista päätyä myös johtopäätöksiin, joiden kautta pystyy kehittämään konkreettisia muutoksia vallalla oleviin käytäntöihin.

Ymmärtävällä näkökulmalla pyritään aistimaan todellisuutta käsiteltävän aineiston takana. Yhdessä työssä voi käyttää useampaa näkökulmaa, mutta kerrallaan keskitytään sillä hetkellä olennaiseen. Havaintoja yhdistämällä pyritään löytämään aineiston keskeinen piirre tai piirteet, joiden kautta tutkimuksen kannalta olennaiset tematiikat nousevat esiin ja niitä voi käsitellä. (Alasuutari 1994: 31.) Alasuutarin mukaan ymmärtävän selittämisen eli tulosten tulkinnan taustalla on usein muiden tutkimusten tulokset ja niiden luoma viitekehys (emt. 37–42). Näin on myös tässä työssä.

1.4. Tutkielman rakenne

Tämä tutkielma jakaantuu johdannon ja johtopäätösten lisäksi viiteen muuhun lukuun. Toisessa luvussa paneudun paikallisuuden käsitteen määrittelyyn maantieteellisestä, historiallisesta, yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta. Seuraavassa, kolmannessa luvussa, esittelen sosiologian klassikoiden, Tönniesin ja Durkheimin, avulla yhteiskunnan yhteisöelämää ja sen muuttumista ajan saatossa. Kolmannessa luvussa käsittelen myös sosiologiaan ja yksilön toimintaan modernissa yhteiskunnassa läheisesti liittyvien käsitteiden, yhteisön ja osallisuuden, sisältöä.

Luvussa neljä paneudun yhdistyksen käsitteeseen ja yhdistystoiminnan teoreettiseen puoleen. Luku viisi koskettaa suomalaista yhdistyskenttää, sen historiaa, nykypäivää ja tulevaisuutta. Luvussa kuusi käyn läpi hankkeen kautta saamaani haastatteluaineistoa, jossa keskityn yhdistystoimintaan koskeviin vastauksiin. Luvussa seitsemän esitän teorian ja haastattelujen pohjalta tekemiäni johtopäätöksiä ja esille nousevia tulevaisuuden tutkimuskysymyksiä.

Tutkielmassa olen käyttänyt teorioina sosiologian klassikoihin kuuluvia Tönniesiä ja Durkheimia: kyseessä on aluetieteen tutkielma, mutta sosiologian teorioiden käyttö on perusteltua, koska kyseessä on ihmisten toimintaan yhteiskunnassa rakentuva tutkielma. Tutkielman johtopäätöksissä muodostan aluekehittämiseen liittyviä pohdintoja. Tönnies ja Durkheim ovat molemmat teoretisoineet yhteiskunnan rakentumisesta sosiaalisten siteiden varaan, joihin myös yhdistystoiminta nojautuu.

2. PAIKALLISUUS KÄSITTEENÄ

Paikallisuus on tulevaisuudentutkimuksen mukaan voimistuva trendi. Paikallisuus on yrityksen kilpailuvaltti, paikallisuus on uusi musta, paikallisuus tulee huomioida sopimusneuvotteluissa, huollon paikallisuus on etu, paikallisuus on ekologisen ajattelun kulmakivi, paikallisuus on tärkeää. Tässä pieni ote internethausta ”paikallisuus”. Toisaalta paikallisuuden epäillään häviävän, koska paikalliset yhteisöt, joita voisi pitää paikallisuuden lähtökohtana, ovat moni tavoin katoavaisia: länsimaisesta ajattelukulmasta miettien kauas ei ole enää pitkä matka. Paikallisuutta ei koeta pelkästään fyysisen läheisyyden kautta vaan yhteiskunnan muuttuessa monimuotoisemmaksi paikallisuutta ja yhteisöllisyyttä voi kokea kaukaisempienkin ihmisten ja asioiden kanssa.

Paikallisuus on varmasti siis tärkeää ja ajankohtaista, mutta sisällöltään ja käsitteenä se on epäselvä, ”fuzzy concept”. Yksiselitteisen määritelmän luominen paikallisuudelle on haastavaa, koska eri asiayhteyksissä paikallisuus ja erityisesti sen mittakaava vaihtelevat.

Maantieteellisesti paikallisuutta, tai tarkemminkin paikkaa ja tilaa, tutkitaan kahden eri suuntauksen mukaisesti. Tila voidaan määritellä yhteiskunnallisten prosessien tapahtumapaikkana tai toisaalta voidaan tilaa ja paikkaa tarkastella yksilöiden ja yhteisöjen suhteena alueeseen tai sen luomaan identiteettiin (Rannikko 1996: 26–27). De Certeau (1984) mukaan paikassa jokaisella elementillä on oma ja erillinen sijainti, kun taas tila sisältää suunnan, nopeuden ja ajan ulottuvuudet: siten tila on paikka, johon liittyy toimintaa, kun taas paikkaan voidaan viitata nimellä tai sijainnilla.

Massey (2008: 15) on eri mieltä siitä, että paikka ja aika voidaan ymmärtää toistensa vastakohtina. Hänen mukaansa tila ei ole neutraalia tai pysyvää, vaan tila muodostuu ajassa ja sosiaalisissa suhteissa (emt. 8). Masseyn mukaan usein tila nähdään myös ajan vastakohtana: ajan muuttuessa tilan tulisi olla pysyvää; hänen mukaansa tila ja aika tuotetaan yhdessä ja ne ovat toisiaan täydentäviä käsitteitä. Ihmiset tuottavat tilan käytännöillään ja vuorovaikutussuhteissaan. Paikka ei ole pelkästään rajattu, ainutkertainen alue, vaan paikan ainutkertaisuus syntyy myös sen erityisestä sijainnista yhteyksien verkoissa. (emt. 13–15.)

Historiallisesti paikallisuudesta keskustelu on Suomessa sitoutunut vahvasti sodanjälkeiseen kaupungistumiseen ja elämäntapojen muutokseen (Jovero & Horelli 2002: 1). Massey (2008: 18) esittää paikallisuuden idealisoituneena käsityksenä siitä, kuinka

paikkoja asuttivat kiinteät ja yhdenmukaiset yhteisöt, jotka muodostivat paikallisuuden erityisyyden. Massey esittää, että paikallisuus saatetaan kokea taantumuksellisenä ja se on ilmennyt joskus nationalismina. Tärkeää olisi muuntaa käsitystä paikasta, ja siten myös paikallisuudesta, sisäänpäin käpertyneestä ulospäin suuntautuneeksi ja aktiiviseksi. (Massey 2008: 18.)

Joveron ym. (2002: 1) mukaan Suomessa paikallisuudesta puhuttaessa vanhat agraariyhteisöt ovat olleet paikallisuuden ideaalin lähtökohtia ja sodanjälkeisen Suomen modernisaatiokehityksen myötä on paikallisuuden häviämistä uusilta asuinalueilta pelätty. Samaan aikaan paikallisuuden arvostus on kasvanut. Se on koettu tärkeänä ja tarpeellisenä osana yhteiskunnan rakenteessa. Massey pitää paikallisuutta ja paikallisia yhteisöjä samana asiana, mutta tunnustaa kuitenkin paikallisuuden tunnistamisen hankaluuden paikallisen yhteisön kautta, koska ihminen törmää ”paikallisiin”, tuttuihin ja arkipäiväisiin asioihin, matkustaessaan kauaskin ulkomaille (Massey 2008: 24).

Massey kirjoittaa, että paikallisuuden erityisyyden ylläpitäminen on vaikeaa nykypäivässä, koska pirstaloituminen ja hajaannus ovat ajan tunnusmerkkejä. Paikallisuuden ja yhteisöllisyyden kaipuu saattaa joidenkin mielestä olla taantumuksellista ja synnyttää sentimentaalista perinteiden elvyttämistä, joka saattaa jossain muodoissaan olla vihamielisyyttä ulkopuolisia kohtaan. (Massey 2008: 18.) Voidaan kuitenkin ajatella, että Suomessa paikallisuus ja siihen liittyvät tuntemukset ja toimet koetaan samalla tavoin positiivisina kuin yhteisö ja yhteisöllisyys, ja paikallisuuden arvostamisen ylilyönnit, kuten äärinationalismi, muukalaisviha ja rasismi, ovat vain ääri-ilmiöitä. Tosin oman tarpeellisuutensa nämä ääri-ilmiötkin tuovat esille myöhemmin tarkemmin esille tulevassa me ja he – ajattelussa, jonka avulla Baumanin (1997: 53–55) mukaan yksilö pysyy havainnoimaan omaan kuulumistaan ryhmiin ja yhteisöihin.

Yhteiskunnan näkökulmasta paikallisuutta voi lähestyä tutkija Janne Autton (2002: 8) tavoin: hän viittaa suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuneeseen kilpailukeskeisyyteen ja monitoimijaiseen toimintakulttuuriin siirtymiseen, jonka johdosta julkinen sektori ja paikalliset toimijat ovat verkostoituneet ja toiminta perustuu näiden kumppanuuteen ja yhteistyöhön. Paikalliseen toimintakulttuuriin kohdistuu myös uudenlaisia sekä erityyppisiä painottuvia haasteita, kuten kehityksen mahdollinen keskittyminen tietyille alueille, jonka korostamiseksi hän on muodostanut käsitteen *uusi paikallisuus*. Yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ovat siirtäneet Autton mukaan paikallisuutta kuntatasolle, entisten kylä- ja kaupunginosapaikallisuuksien sijaan. Todennäköisesti kuntaliitokset ja seutuyhteistyön lisääntyminen ovat muuttaneet paikallisuutta ja sen kokemista entises-

tään, yhä eriytyneemmäksi paikallisuuden perinteisestä näkökulmasta, jolloin paikallisuus tarkoitti jo edellä mainitun tavoin Joveron ym. (2002: 1) esille tuomaa agraariyhteiskuntaa.

Autton luonnehtiman yhteistyöhön ja verkostoihin perustuvan uuden paikallisuuden käsitteeseen Hannu Katajamäki (2012) lisää edellytyksiä luovan kehittämisen. Kehittämisen perustan tulee olla paikallisyhteisöjen ja toimijoiden omissa lähtökohdissa tavoitteenaan paikkojen, kulttuurien ja ihmisten moninaisuuden lisääntyminen. Uusi paikallisuus lähtee Katajamäen mukaan liikkeelle ajatuksesta, että ihmisen arki edelleen toteutuu paikallisesti, vaikka maailmassa välimatkat ovat kehityksen myötä lyhentyneet. Kuntaliitokset ja palvelurakenneuudistus siirtävät päätöksentekoa kauemmas, mutta ihmisen hyvän olon takaamiseksi on tärkeää tunne siitä, että omaan lähiympäristöönsä voi edelleen vaikuttaa. Yksilölle hyvän elämän paikallisyhteisössä tuottaa kansalaistaitojen vahvistuminen ja yhteisöllinen toiminta. (Katajamäki 2012.)

Autto (2002: 8) huomauttaa, että uuden paikallisuuden muuntuminen todellisuuteen tarvitsee sen tuleminen paikallisten toimijoiden diskurssiin. Tällä hän tarkoittaa sitä, että pelkkä teoreettinen puhuminen ei riitä, vaan käsitteen muodostumiseen tarvitaan myös aikaa ja sosiaalisia suhteita, kuten myös tilan muodostumiseen Massey'n mielestä. Tönniesin mukaan kieli ei synny keinotekoisesti, vaan se syntyy ajan saatossa yhteisten tunteiden ja kokemusten kautta (Kovero 2004: 135). Siten uuden paikallisuuden synnyttäjänä ja määrittäjänä ensisijaisessa roolissa ovat paikalliset toimijat.

Yksilön näkökulmasta paikallisuutta tarkastellessa voidaan ottaa yksinkertainen, omasta itsestä lähtevä havainnointikulma. Paikallisuutta yksilölle ovat fyysisesti läheiset asiat, arkielämän reittien varrella sijaitsevat ja toimivat yksilöt ja yksiköt. Paikallisuutta voi olla myös henkinen läheisyys, tietyt asiat koetaan ”omiksi”. Toisaalta paikallisuus on myös tunne, jonka pohjalta voi rakentaa omaa identiteettiään, tuntea olonsa turvalliseksi sekä kokea viihtyvänsä. Paikallisuutta synnyttävät myös ihmiset, jotka yksilö kokee tunteneensa aina tai vähintään pitkään; eli tuttuus synnyttää turvallisuutta, jonka kautta yksilö kokee omaavansa myös vaikuttamismahdollisuuksia. Yksilön näkökulmasta paikallisuus saattaa olla myös katoamassa. Käsinkosketeltavana paikallisuus on esimerkiksi lähiruokaa ja lähellä sijaitsevia palveluita.

Toisaalta paikallisuus ei ole yksilöllekään pelkästään fyysistä läheisyyttä; paikallisuus vaihtelee kontekstista riippuen: suomalaisuus on paikallisuutta katsoessasi maailmaa valtameren toiselta puolelta, kaupungin horisontista kotikylä on paikallisuuden lähde.

Paikallisuutta voi siis hahmottaa monesta näkökulmasta. Tässä tutkielmassa paikallisuus liitetään fyysiseen läheisyyteen ja paikallisiin toimijoihin. Uusi paikallisuus -hankkeen tavoitteena on yhteistoimintamallien luominen perinteisille paikallisyhteisöille ja sitä kautta synnyttää nimensä mukaisesti uutta paikallisuutta. Tässä työssä puhutaan paljon paikallisyhteisöistä, joten paikallisuudella tarkoitetaan nimensä mukaisesti tiettyyn maantieteelliseen paikkaan sitoutuneita yhteisöjä, joiden toiminta tapahtuu pääasiallisesti tällä tietyllä, suhteellisen pienellä alueella. Paikallisuuden syntyyn vaikuttaa näilläkin alueilla yhteiset kokemukset ja jaettu fyysinen tila ja läheisyys.

Yhteenvetona voi todeta paikallisuuden muuttuvan kontekstissa. Käsitteellä uusi paikallisuus halutaan tuoda esille se, että modernissa yhteiskunnassa paikallisuus on erilaista kuin agraariyhteiskunnassa, jossa paikallisuus perustui pysyvyyteen. Modernin yhteiskunnan kiihtyvä muutosvauhti vaatii paikallisuuden uudentuvan ja laajenevan käsitteenä. Viitekehyksestä riippuen paikallisuuden mittakaava kattaa kaiken kyläyhteisöstä globaaliin maailmantalouteen.

3. YHTEISÖELÄMÄN MUOTOJEN MUUTTUMINEN

Sosiologian omin tutkimisen kohde on sosiaaliset siteet, jotka liittävät yksilöt toisiinsa ja yhteiskuntakokonaisuuteen. Sosiologia on kehittynyt omaksi oppiaineekseen Euroopan yliopistoihin, erityisesti Saksaan ja Ranskaan, 1900-luvun alussa. Vuosisadan vaihteen molemmiin puolin vaikuttaneita Auguste Comtea, Karl Marxia, Herbert Spenceriä, Ferdinand Tönniesiä, Emile Durkheimia, Georg Simmeliä sekä Max Weberiä kutsutaan sosiologian klassikoiksi; yhtenä syynä tähän on se, että sosiologiassa palataan aina hakemaan selitystä tai tulkitsemisapua yhteiskunnan muutokselle ja ajan ilmiöille heidän töistään.

Klassisen sosiologian yhtenä tehtävänä on modernin yhteiskunnan selittäminen. Baumanin (1997: 55) mukaan vastakkaisuus on työkalu, jonka avulla voimme havainnollistaa sisältöjä. Myös klassikot ovat lähteneet selittämään yksilöiden sosiaalisten siteiden olemassaoloa ja eroavaisuuksia dikotomioiden avulla. Tötön (1996a: 156) mukaan ”teoretisointi tällä vanhan ja uuden vastakkaisuudella, yhteiskuntien kahdella lajilla, oli yhteistä koko klassiselle sosiologialle.” Tönniesin käsitepari *Gemeinschaft – Gesellschaft* mielletään joustavaksi ja monivivahteiseksi, kun taas Marxin *feodaalinen – kapitalistinen* tai Weberin *traditionaalinen – rationaalinen* sisältävät rajoituksia (Töttö 1996a: 156). Marxin käsitepari liitetään helposti rajoittumaan vain talouteen ja Weberin käsitteet sosiaaliseen toimintaan.

Sosiologiassa modernisaatiolla, erityisesti länsimaisella, tarkoitetaan ihmisten yksilöllistymistä. Yksilöllistymisellä tarkoitetaan sitä, että ihmiset kokevat ensinnäkin olevansa vapaita ja suhteellisen riippumattomia yhteisöistä sekä he kokevat olevansa vastuussa omista teoistaan. Modernin yhteiskunnan arvoja ovat muun muassa oman yksilöllisyyden toteuttaminen, omistaminen, työkeskeisyys ja tieteen arvostaminen. Mielenkiintoista on se, että yksilöllisyydellä ja individualismilla on mielekkäiden sisällysten lisäksi myös kielteisiä merkityksiä. Toisaalta yhteisö ja yhteisöllisyys mielletään pääsääntöisesti positiivisina käsitteinä.

Sosiologisessa mielessä yhteisö on keskinäisen vuorovaikutuksen areena, joka tarjoaa ne kategoriat ja käsitteet, joiden avulla ihmiset jäsentävät kokemuksiaan ja keskinäisiä suhteitaan. Yhteisöjen avulla yksilöt ylläpitävät ja uudentavat kulttuuria ja yhteiskuntaa. Yhteisön tehtäviin kuuluu jäsenistään huolehtiminen, kasvattaminen, auttaminen ja demokratian toteutumisen vaaliminen, mutta myös sosiaalisen elämän moraalisaantöjen luominen, joiden kautta jäsenien käyttäytymisen yhdenmukaistuminen on mahdollista.

(Aro & Jokivuori, 2010: 109–110.) Valitettavasti yhteisö voi myös estää ja olla haitaksi yksilön kehitykselle ja osallisuuden tunteen kehittymiselle, esimerkiksi homogeenisuutta vaalivissa yhteisöissä saattaa erilaisuus estää yhteisöllisyyden tunteen muodostumista (Mäkinen 2009: 25, 93).

Yhteisö on tärkeä väline, jonka kautta yksilö voi määrittää omaa identiteettiään suhteessa ympäristöön ja siinä toimimiseen, sekä suhteessa itseensä. Yhteisön voi määritellä sanakirjan mukaan oikeushenkilöiden yhteenliittymäksi, jonka tavoitteena on tiettyjen päämäärien toteuttaminen. Toisaalta yhteisö määritellään myös ihmisten välisten suhteiden muodostamaksi kokonaisuudeksi, eli sosiaalisesti järjestelmäksi. Mäkinen mukaan eri tutkimuksissa ja teorioissa, joissa on pyritty määrittelemään yhteisöä käsitteenä, melkeinpä ainoana yhdistävänä tekijänä on ihminen, ja yhteisön määritelmät ovat väljiä ja yleisiä. (Mäkinen 2009: 75–77.)

Sosiologiassa yhteisö on tärkeä peruskäsite, jota käsitellään useilla poikkeavilla tavoilla. Toisaalta yhteisöä pidetään vanhan, vakaan ja turvallisen maailman kaipuuna, ja toisaalta taas yhteisö on toiveiden päämäärä. Yhteisö on sosiologisen tutkimuksen tärkeä kohde, klassisessa sosiologiassa on vallalla käsitys, jonka mukaan yhteisö on perusluonteeltaan moraalinen ilmiö ja se synnyttää sosiaalista yhteenkuuluvuutta. (Aro & Jokivuori, 2010: 109–110.)

Baumanin (1997: 100) mukaan yhteisön erottaa yhdistyksestä tai mistä muusta tahansa järjestäytyneestä organisaatiosta sillä, että yhteisön jäsenet sitoutuvat yhteisöön koko olemuksellaan, kun taas yhdistykset tai järjestöt eivät sitä vaadi. Yhteisön jäsenten välinen kanssakäyminen on epämuodollista, kun taas yhdistyksen toimintaan yksilö osallistuu vain tietyn roolin kautta, jolloin hänen persoonastaan vain osa toimii yhdistyksen hyväksi (emt. 99–108). Yllä esitelty sanakirjan definitio yhteisöstä on kuitenkin hyvin lähellä yhdistyksen määritelmää.

Modernissa yhteiskunnassa korostetaan myös paikallista yhteisöllisyyttä, joka on nousut keskusteluun vastareaktiona globalisaatiolle ja hyvinvointivaltion rapautumiselle. Paikallisen yhteisöllisyyden koetaan tarjoavan turvallisuutta sekä toiminnallisia mahdollisuuksia yksilölle, ei niinkään sitoutumista tiettyyn paikkaan. Yhteisöllisyys voidaan hahmottaa nyky-yhteiskunnassa useissa erilaisissa muodoissa, kuten paikallisuuden, intressien ja tavoitteiden yhdistämissä yhteisöissä. (Mäkinen 2009: 80–82.)

Osallisuuden käsitteen määrittely on haastavaa, vaikka osallisuutta on tutkittukin runsaasti. Kyseessä on niin sanottu epäselvä käsite eli ”fuzzy concept”. Kiilakoski (2007: 10) on myös artikkelissaan tuonut esille huolen siitä, että koska osallisuutta ei ole määritetty tyhjentävästi, käsitteen moninaisuuden vuoksi sillä voidaan perustella monenlaista toimintaa. Samassa artikkelissa Kiilakoski on lähtenyt määrittelemään osallisuutta sen kautta, mitä se ei ainakaan ole, eli välinpitämättömyyttä, osattomuutta, syrjäytymistä ja vieraantumista (emt. 11).

Kokemalla osallisuutta yksilölle tulee halu vaikuttaa ympäristöönsä ja oma panos yhteiskunnan ja oman yhteisön asioiden hoitamiseen koetaan tärkeäksi (Kiilakoski 2007:11). Mäkisen (2009: 44) mukaan osallisuus kuvaa yksilön mahdollisuutta olla täysivaltaisena ja kyvykkäänä osallisena yhteisössään.

Osallisuus on laajempaa kuin osallistuminen, johon sisältyy ajatus yksilöstä toimijana, joka haluaa, osaa, saa ja pystyy toimimaan (Sisäasianministeriö 2002: 4). Kansalaisyhteiskunnassa perinteisiä osallistumisen muotoja ovat puolue- ja järjestövaikuttaminen (Stranius 2009: 141). Osallisuus voidaan jakaa neljään eri lajiin (Sisäasianministeriö 2002: 4–5):

- tieto-osallisuus, joka edustaa osallisuuden helpommin toteutettavia muotoja, kuten kunnan tiedottaminen, kuntalaisten kuuleminen, kyselyihin vastaaminen, palvelusitoumukset
- suunnitteluosallisuus on edellistä syvempää organisaation ja yksilön välistä asioiden valmisteluun liittyvää vuorovaikutusta
- päätösosallisuudella tarkoitetaan yksilön osallistumista päätöksentekoon, joka voi koskea esimerkiksi palvelujen tuottamista tai oman asuinalueen asioita
- toimintaosallisuus on yksilön omaa toimintaa elinympäristössään.

Osallisuuden käsitettä on sisäasianministeriön julkaisemassa selonteossa avattu poliittisen vaikuttamisen kannalta, mutta osallisuuden käsitteen jäsentely kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla on mahdollista yllä olevan kautta. Yksilön oma kokemus osallisuudesta (tai osattomuudesta) on myös keskeinen osallisuuden piirre (Gretschel 2002: 90). Kiilakoski (2007: 13) lisää osallisuuden piirteisiin täydennykseksi yhteisön, jossa osallisuuden tunteen saavuttaminen on yksilölle mahdollista.

Tärkeää on muistaa sosiologiasta se, että todellisuus ja teoria eivät koskaan kohtaa yksi yhteen. Sosiologiassa teorian muodostavat puhtaan toiminnan muodot, jolloin todellisuudessa vaikuttavia erilaisia piirteitä on suodatettu pois tutkimuksen kohteista. Todelli-

sia sosiaalisia suhteita voidaan jakaa eri ilmenemismuotojen suhteen sen perusteella, mikä muodoista on vallitsevin. Todellisuudessa sosiaaliset siteet ja suhteet muodostuvat eri tyypittelyjen kombinaatioista.

Seuraavassa esittelen Ferdinand Tönniesin ja Emile Durkheimin ajatuksia modernissa yhteiskunnassa esiintyvistä sosiaalisista siteistä klassiselle sosiologialle ominaisten dikotomioiden kautta. Esittelen myös molempien sosiologiiden elämäkerrallisia tietoja.

3.1. Yhteisölliset ja yhteiskunnalliset suhteet

Ferdinand Tönnies syntyi 26. heinäkuuta 1855 Tanskassa Schleswigin herttuakunnassa, jonka hallitsija oli Tanskan kuningas (Kovero 2004: 51). Saksalaismieliset päihittivät Tanskan sodassa 1864 ja Tanskan oli pakko luopua ruhtinaskunnasta Saksan hyväksi (Norden 2012). Tönniesin isä oli pankkiiri ja lihakarjankasvattaja, äitinsä oli pastorin tytär ja oppinutta sukua. Perhe muutti asumaan 1865 Husumiin linnamaiseen kartanoon, johon Tönnies palasi myöhemmin myös oman perheensä kanssa. Perheessä oli seitsemän lasta ja elämää on kuvattu ilottomaksi, vaikkakin varakkaaksi. Ferdinand oli lapsista ahkerin lukija ja vanhempiensa ylpeyden aihe. Tönnies valmistui lukiosta 1872 ja opiskeli sen jälkeen useissa eri yliopistoissa filologiaa, filosofiaa, historiaa, teologiaa, arkeologiaa, psykologiaa ja tilastotiedettä. Tönnies väitteli filosofian tohtoriksi jo 22-vuotiaana. (Kovero 2004: 51–56.)

Tönniesiä kehutaan oppineeksi ja monipuolisesti lahjakkaaksi mieheksi, joka kykeni analyyttisesti arvioimaan omia ja muiden tekstejä. Toisaalta Tönnies on ollut aikalaistensa mielestä heikko ja sairaalloinen. Ylioppilaiden juomingeissa tapahtuneen kaatumisen jälkiseurauksena Tönnies kärsi loppuikänsä päänsärkykohtauksista. Tönnies leimattiin ulkopuoliseksi asuinpaikkansa vuoksi. Väitetään, että hänen ajatteluaan leimasi voimallisesti kokemukset perinteisestä maalaiselämästä, kauppakapitalismin kehityksestä sekä hänen elinikäinen suhteensa synnyinseutuunsa, jossa elettiin poliittisessa oppositiossa. (Kovero 2004: 51–74.) Tönnies oli kuitenkin luonteeltaan tasainen ja hänen ajatuksissaan ei ilmennyt mitään suuria kehityskulkuja Tönniesin ikääntyessä. Hänen myöhempää tuotantoaan voi pitää nuoruuden teoksissa esitettyjen ajatusten systematisointina, eriyttämisenä sekä soveltamisena. (Töttö 1996a: 157–160.)

Tönnies oli ollut kosketuksissa poliittisiin aktiiveihin jo lapsuuden kodissaan. Tönniesin ajattelu oli sosialististasavaltalaista (Kovero 2004: 51–74), ja häntä pidettiin myös tästä

syystä poliittisesti epäilyttävänä. Tönniesin julkaisumäärää lisää huomattavasti hänen poliittisten kirjoitustensa ja artikkeliansa määrä. (Töttö 1996a: 159.) Suomen itsenäistymiseen Tönnies liittyy siten, että hän julkaisi saksaksi ensimmäisen maailmansodan aikaan kirjoituksen *Frei Finnland*, joka ilmestyi suomeksi käännettynä jo 1917 kirjase-
na Vapaa Suomi. Kirjassa puolustettiin Suomen itsenäistymistä Venäjältä. Tönniesille on myönnetty Suomessa 1921 Kolmannen luokan vapaudenristi. (Kovero 2004: 67.)

Kuuluisimman työnsä *Gemeinschaft und Gesellschaft* -teoksen syntyäikaan 1880-luvulla Tönnies oli kiinnostunut Hobbes-tutkimuksesta, Kantista ja Rousseauista. Tönnies vieraili myös Lontoossa tekemässä tutkimusta Hobbesista ja myöhemmin, vasta vuonna 1889, ilmestyi Tönniesin Hobbes-tutkimukset Englannissa. *Gemeinschaft und Gesellschaft* -teoksen ajattelussa väitetään monin osin olevan näkyvissä Tönniesin nuoruudenaikainen ystävyys husumlaisen runoilijan Theodor Stormin kanssa. (Kovero 2004: 52–59.)

Töttö (1996a: 154) kirjoittaa Tönnies-artikkelissaan Tönniesin antaneen vastauksen kysymykseen millä tavoin ihmiset elävät yhdessä. Tötön mielestä Tönniesin sosiaalisten suhteiden perustyyppinä kuvaavat saksankieliset käsitteet *gemeinschaft* ja *gesellschaft* tulee kääntää suomeksi *yhteisöllinen* ja *yhteiskunnallinen*. Aro ja Jokivuori (2010: 113) taas pitävät käsitteiden kääntämistä ongelmallisena, koska ne eivät ole yksiselitteisiä kuvailevia käsitteitä tai vastaa sanojen arkimerkitystä, vaan niiden merkitys määrittyy suhteessa Tönniesin muihin teoreettisiin käsitteisiin.

Runebergin (1970) mukaan käsitteiden kääntämisen yhtenä vaikeutena on niiden kulttuurisidonnaisuus, käsitteiden kääntäminen mannereurooppalaisiksi kieliksi onnistuu, koska maat jakavat yhteisen historiallisen menneisyyden. Kovero (2004: 127) tosin moitti Runebergin sulkeneen silmänsä siltä, että Tönnies on saanut vaikutteita ajattelunsa myös Saksan ulkopuolelta. Koveron mukaan (2004: 128) parasta olisi jättää käsitteet kääntämättä kokonaan ja käyttää niitä ainoastaan siten, että samalla perehdytään käsitteiden sisältöön ja Tönniesin ajattelun lähtökohtiin. Käsitteiden käyttö on kuitenkin levinnyt arkikieleenkin, sivistyneillä maallikoilla on vähintään aavistus käsitteiden sisäl-
löstä, väittää Töttö (1996a: 155).

Tönniesin mukaan yksilön henkiset toiminnot lähtevät ajattelusta joka voidaan jakaa kahteen erilaiseen tahdon muotoon: *wesenwilleen* ja *kurwilleen*. *Wesenville* eli *luonnol-
linen tahto* tai *olemustahto* on ihmisen ajattelua, joka on kokonaisuudessaan integroitunut tahtoon. *Wesenwille* -ajattelu pohjautuu perinteisiin ja välittömään elämäntilantee-

seen, josta tahto kumpuaa. *Kurwille* eli *rationaalinen tai mielivaltainen tahto* on käsitteellistä, keinotekoista ja tahdon ulkopuolista, sekä toimii tavoiterationaalisena periaatteena. (Kovero 2004: 110.) *Wesenwille* ilmenee *gemeinschaftiin* pohjautuvassa sosiaalisessa elämässä ja *kurwille* ilmenee *gesellschaftiin* pohjautuvassa elämässä. Kovero (2004: 130) siteeraa Bickelia (1990) väitöskirjassaan mainitessaan, että *gemeinschaftia* ja *gesellschaftia* ei voi ymmärtää oikein ilman, että ne suhteutetaan myös *wesenwillen* ja *kurwillen* käsitteisiin.

Wesenville on motivaatiota, joka pohjautuu arvoihin ja tunteisiin. Ne ovat perittyjä, tai niiden pohjalta on muokattu arvoja ja katsantokantoja vastaamaan niitä, jotka vallitsevat sillä hetkellä. *Kurwille* perustuu puolestaan tavoitteiden ja keinojen jyrkkään erotteluun, sillä pyritään ennustamaan tulevaisuutta ja se on laskelmoivaa ja analysoivaa. (Ruonavaara 2012.)

Tönnies kuvailee *gemeinschaftin* siten, että se on organismin kaltainen, jossa ykseydet saavat identiteettinsä vain kokonaisuuden kautta, jonka tehtävää ne toteuttavat (Kovero 2004: 131). Tötön (1996a: 161) mukaan *yhteisölliset* suhteet perustuvat vaistoihin ja vietteihin eli suhteet ovat tunneperustaisia. Tönnies on erottanut kolme erilaista *gemeinschaft*-tyyppiä: 1) Sukulaisuuteen perustuva *gemeinschaft*, joka on kehittynyt ja eriytynyt 2) alueelliseksi *gemeinschaftiksi*, joka pohjautuu yhteiseen traditioon ja voidaan käsittää myös fyysisen elämän yhteytenä, joka pohjautuu jaettuun paikkaan. 3) Mielen *gemeinschaft* tarkoittaa yhteistoimintaa ja toiminnan koordinaatiota jaetun päämäärän hyväksi ja voidaan siten ymmärtää mentaalisen elämän yhteytenä. (Kovero 2004: 131.)

Sukulaisuuteen perustuva *gemeinschaft* on voimakkaimmillaan äidin ja lapsen välisessä suhteessa, mutta on esillä myös muissa sukulaisuussuhteissa, kuten sisarusten sekä miehen ja naisen välisessä suhteessa. Miehen ja naisen, jotka eivät siis ole verisukulaisia keskenään, suhdetta vahvistaa seksuaalisuuden lisäksi tottumus toisiinsa, yhteinen omaisuus sekä talous. Sisaruksilla yhtenäisyyttä vahvistaa jaettujen kokemusten ja vaikutelmien lisäksi samankaltaisuus. Sukulaisuuteen perustuvissa *gemeinschaft* -suhteissa ei fyysinen läheisyys ole välttämätöntä, mutta tunne saattaa välimatkan myötä hävitä, koska fyysinen läheisyys tyydyttää läheisyyden ja rakkauden kaipuuta. (Kovero 2004: 132.)

Alueellisuuteen perustuva *gemeinschaft* on sosiaalinen side, joka on tyypillisesti tavattavissa maalaiskylän yhteiselämässä. Yhteisen maaomaisuuden hoitaminen ja viljely kytkee naapurit toisiinsa ja he oppivat tuntemaan toisensa hyvin. Alueellisuuteen perus-

tuvassa *gemeinschaft*issa yksilöillä on yhteisesti palvottavia jumalia ja henkiä, jotka mahdollisesti vaikuttavat elämän kulkuun. Myöskään alueellisuuteen perustuvissa *gemeinschaft*-suhteissa ei fyysinen läheisyys ole välttämätöntä, mutta säilyäkseen välimatkojen päästä, tarvitsee se selvästi määriteltyjä jaettuja tapoja ja pyhiä menoja. (Kovero 2004: 132.)

Ystävyyteen tai mielten yhtenäisyyteen perustuva *gemeinschaft* on riippumaton sukulaisuussuhteista tai naapuruudesta. Se perustuu ja sitä ohjaa työn ja intellektuaalisen asenteen samankaltaisuus. Tällaiset siteet syntyvät ja niitä ylläpidetään säännöllisesti tapahtuvissa tapaamisissa, useimmiten kaupunkimaisissa ympäristöissä. Tämä henkinen ystävyys toimii ihmisten välisenä siteenä, ja perustuu yksilöiden mahdollisuuksiin ja valintaan, eikä tapaan kuten naapuruuteen perustuva *gemeinschaft*. Sen vuoksi tämä ilmenismuoto on kaikkein altein erilaisille häiriöille, kuten riidoille. Tosin epäsopea ja riitoja syntyy kaikessa ryhmäelämässä. Myönteinen suhtautuminen ihmistenvälisiin suhteisiin on *gemeinschaftin* olennaisin tunnusmerkki. (Kovero 2004: 132–133.)

Auktoriteetti *gemeinschaft*issa perustuu paternalismiin, mutta on ohjaavaa ja kasvattavaa ja myönteisyys on vallitseva piirre. Tönnies jakaa auktoriteettityypit iän, voiman ja viisauden tai hengen auktoriteettiin, jotka yhdistyvät isän auktoriteetissa. Sukulaisuudessa auktoriteetin laji on luontevasti isällinen perustuen ikään, mutta naapuruudessa auktoriteetti perustuu valtaan, joka toisella on toisen yli. Ystävyydessä auktoriteetti perustuu viisauteen eli opettajan suhteesta oppilaaseen. (Kovero 2004: 133.)

Työnjako *gemeinschaft*issa perustuu ihmisten luonnollisten taipumusten mukaisesti ja yksittäiset tahdot ja taidot ohjaavat toisiaan siten, että jonkinlaisen tasapainotilan saavuttaminen on mahdollista. Myös vastuu jakaantuu samoin perustein. (Kovero 2004: 134.) Tönnies on kirjoittanut feodaalisen kyläyhteisön, jota hän pitää *yhteisöllisyyden* hyvänä esimerkkinä, ”luonnollisen jaon ideasta” (Töttö 1996a: 161).

Gemeinschaft suhteiden perusta on läheisyys: joko sukulaisuuden, paikallisuuden tai älyllisen läheisyyden kautta. Yhteisymmärrys yksilöiden välillä perustuu mielen rakenteiden ja kokemusten samankaltaisuuteen (Kovero 2004: 135), jonka vuoksi jäsenet luonnostaan noudattavat kirjoittamattomia ja julkilausumattomia sääntöjä (Töttö 1996a: 161). Kovero (2004: 135–136) kirjoittaa ”Yhteisymmärryksen sisältö on ilmaisematonta, lakkaamatonta ja käsittämätöntä kuin kieli, jota sitäkään ei voi tehdä sopimuksella.” Tönniesin mielestä yhteinen kieli on ymmärtämisen välinen, kieli ei ole keinotekoinen

vaan se on syntynyt ajan saatossa yhteisten tunteiden ja kokemusten kautta, joten se on tärkeä osio yhteisymmärryksen synnyttäjänä. (Kovero 2004: 135.)

Jos myönteinen suhtautuminen ihmistenvälisiin suhteisiin on *gemeinschaftin* tunnuspiirre, voi *Gesellschaftin* tunnuspiirteeksi mainita sopimuksellisuuden. *Gesellschaftissa* suhteen mahdollistaa se, että henkilöt pystyvät luovuttamaan jotain asioita vaihtoon tai lupaamaan jotain. Etusijalla on aina materiaaliset suhteet, kun taas *gemeinschaftissa* fyysiset, ihmistenväliset suhteet asettuvat etualalle. (Kovero 2004: 138.) Töttö (1996a: 161) kirjoittaa *yhteiskunnallisten* suhteiden perustuvan rationaaliseen tahtoon ja päämääräperustaiseen yhteenliittymiseen. Tönnies uskoi, että *gemeinschaftiset* suhteet ovat elämän perusta ja niiden mahdollinen hajoaminen vaikuttaisi inhimilliseen onneen häiritsevästi (Kovero 2004: 52).

Gesellschaftissa yksilöityneet ihmiset työskentelevät omien intressiensä puolesta, joka synnyttää *gesellschaftin*. Jokaiselle yksilölle lankeaa tehtävänsä työnjaon ja vapaan vallinnan kautta, jotka integroituaan muodostavat *gesellschaftin* työn kokonaisuuden. *Gesellschaftissa* yhtenäisyys perustuu vaihtoon, jota jokainen yksilö tekee ja siihen liittyvää yksimielisyyttä Tönnies kutsuu sopimuksellisuudeksi. Vaihdeettavien asioiden arvo on samansuuruinen, koska molemminpuolinen hyväksyntä annetun ja vastaanotetun asian välillä määrittää sen siten. Asian arvo ei siten määräydykään höydyllisyydestä, vaan saatavuuden ja tavoiteltavuuden näkökulmasta. Yksilöt sitoutuvat yhteisen toimintaan siten, että käyttävät toisen toimintaa hyväkseen. Kovero (2004: 138) kirjoittaa ”*Gesellschaft* on siis kokonaisuus, joka on luonnollisten ja keinotekkoisten yksilöiden moninaisuus, jossa eri yksilöiden tahdot ja sfäärit ovat suhteissa toisiinsa ja siitä huolimatta pysyvät riippumattomina toisistaan ja yhteisistä tuttavuussuhteista.” Yhteiskunnallisten suhteiden elämämpiirin muodostavat suurkaupungit, kansakunnat, valtiot tai jopa koko maailma (Töttö 1996a: 162).

Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa on esitelty koottuna Tönniesin yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten suhteiden tunnusmerkit. Taulukossa sosiaalinen side on tyypitetty kuuden eri näkökulman kautta ja yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten suhteiden eroavaisuudet on eritelty tunnusomaisten piirteiden kautta.

Taulukko 1. Tönniesin yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten suhteiden tunnusmerkkejä (Töttö 1996a: 160 alun perin Bellebaum 1976: 240).

tyyppi	GEMEINSCHAFT eli YHTEISÖLLINEN	GESELLSCHAFT eli YHTEISKUNNALLINEN
<i>yhteenliittymis- tapa</i>	luonnollinen tahto, tunneperus- teet	rationaalinen tahto, päämääräperusteet
<i>suhteiden hahmo</i>	yhteenliittyminen eroista hu- olimatta	erottuminen yhteenliittymisestä huolimatta
<i>elämänpiirit</i>	perhe, kylä, kaupunki	suurkaupunki, kansakunta, valtio, maailma
<i>normit ja kontrol- lit</i>	sopu, tapa, uskonto	konventio, laki, yleinen mie- lipide
<i>vuorovaikutuksen puitteet</i>	paikallinen yhteenkietoutuminen ja intensiivisyys	paikallisen ylittävä yhteen- kietoutuminen ja kompleksii- suus
<i>kokonaisuuden luonne</i>	orgaaninen	mekaaninen

Yhteenvetona voi siis todeta; että *gemeinschaftiin* perustuvissa sosiaalisissa suhteissa osapuolet kokevat toisensa läheisiksi, he jakavat molemminpuolisen arvostuksen tunteen sekä nauttivat keskinäisestä sympatiasta, luottamuksesta sekä hyvänsuopuudesta. He jakavat keskenään yhteenkuuluvuuden tunteen, joka voi perustua sukulaisuuteen, jaettuun asuinpaikkaan tai esimerkiksi samaan työhön. Myös kansallisvaltio voi synnyttää tämän yhteenkuuluvuuden tunteen. Järjestys näissä suhteissa perustuu traditioille ja perityille arvoille ja moraalikäsitteille. (Ruonavaara 2012.)

Gesellschaftiin perustuvissa sosiaalisissa suhteissa on kyseessä toisistaan erillisten yksilöiden yhteenliittymä, jotka tavaroiden ja palvelusten vaihto liittävät toisiinsa. Yksilöt elävät keskenään suhteellisen harmonisesti järjestyksen perustuen lakeihin ja sopimuksiin. Tällainen elämänmuoto ilmenee pääsääntöisesti moderneissa teollisuusyhteiskunnissa. (Ruonavaara 2012.)

3.2. Mekaaninen ja orgaaninen solidaarisuus

David Emile Durkheim syntyi Ranskassa, Épinalissa 15.4.1858 pappissukuun. Hänen isänsä oli rabbi ja äitinsä Melanie porvarillisesta perheestä. Durkheim oli loistava oppilas ja oli jo kuusitoistavuotiaana valmis pyrkimään yliopistoon Pariisissa, mutta ovet avautuivat vasta kolmannella yrittämällä. Vuonna 1879 hänet hyväksyttiin opiskelemaan École Normale Supérieureen, jossa hänestä kehkeytyi arvostettu keskustelija ja hän omaksui tinkimättömän rationalistin luonteen. (Töttö 1996b: 174–175.)

Durkheim hylkäsi sukunsa ortodoksijuutalaisen uskon jo varhaisessa vaiheessa, mutta oli erityisen kiinnostunut eri uskoinnoista ja omistikin ison osan tutkimusurastaan uskonnoista yksinkertaisimman, totemismin, tutkimiseen (Parkin 199: 7). Ranskassa vahvaa katolista kirkkoa Durkheim vastusti voimakkaasti ja koki, että katolilaisuus tulisi korvata sosiologialla (Töttö 1996b: 177). Durkheimille uskonto sinällään oli yhteisö, eli kirkko tai seurakunta, ei opinkappaleet tai teologia. Uskonnossa olennaista oli uskon ihmisiä yhdistävä voima ja sen kyky muodostaa ja ylläpitää yhteisöjä. (Töttö 1996b: 173.)

Poliittisesti Durkheim oli liberaali ja häntä pidettiin myös eräänlaisena sosialistina, tosin hänen käsityksensä sosialismista oli aikalaistenkin mielestä erikoinen. Durkheim piti sosiologiaa teoriana, jota olisi pitänyt soveltaa käytäntöön sosialismina. Durkheim käsitti sosialismin sisällöksi kaiken sen, jolla pyrittiin tuomaan moraalia talouden alueelle. (Töttö 1996b: 177–178.) Henkilönä Durkheim koettiin vakavaksi ja torjuvaksi. Hänen terveytensä oli heikko ja hän oli surumielisyytensä lisäksi myös hyvin voimaton fyysisesti. Durkheim kuoli 15.10.1917. (Parkin 1992: 6.)

Durkheimin ranskankielinen väitöskirja valmistui vuonna 1893, siinä hän esitteli teorian kahdesta sosiaalisen organisaation muodosta, *mekaanisesta* ja *orgaanisesta solidaarisuudesta*. Teos *Sosiaalisesta työnjaosta* on sosiologian klassikkoteos, jossa hän pureutui sosiologian teoreettisen ydinongelman kimppuun. (Töttö 1996b: 177–180.) Durkheim toimi eri yliopistoissa opettajana ja professorina ja julkaisi monia arvostettuja tutkimuksia, niistä tunnetuin koskee itsemurhaa. Parkinin (1992: 6–7) mukaan Durkheimia pidettiin ”valonlähteenä” tieteellisellä kentällä ja hänen teoksiaan arvostettiin erityisesti toisen maailmansodan jälkeen. Hän perusti Ranskaan myös L’Année Sociologique -nimisen yhteiskuntatieteisiin keskittyneen lehden vuonna 1898.

Durkheimille myönnettyä klassikon asemaa puolustaa se, että hänen teoriansa on määriteltä yhden oppialan, eli sosiologian, yksityisomaisuudeksi. Hän pyrki aktiivisesti määrittelemään sosiologian itsenäiseksi tieteenalaksi ja samalla hän juurrutti sosiologiaa omaksi oppiaineeksi ranskalaiseen yliopistomaailmaan. (Aro & Jokivuori 2010: 12.)

Tötön (1996b: 174) mukaan Durkheim keskittyi kaikissa töissään osoittamaan sosiaalisten ilmiöiden omanlaatuisuuden. Durkheimin mukaan sosiaaliset ilmiöt ovat yksilöstä riippumattomia eikä niitä voi palauttaa psykologisiin tai biologisiin ilmiöihin. Sosiologian ydinongelmaa modernin yhteiskunnan sosiaalisesta siteestä Durkheim pyrki ratkaisemaan teoksessaan *Sosiaalisesta työnjaosta*. Sosiaalinen työnjako on se tekijä, jonka kautta Durkheim määrittelee yhteisöelämän sosiaalisen ja moraalisen järjestyksen (Aro & Jokivuori 2010: 126.)

Lähtökohtana teorialleen Durkheim arvioi edeltäjiensä, kuten Tönnies, töitä kriittisesti. Tönniesiä Durkheim arvosteli siitä, että hänen mielestään valtio tai mikään muukaan elin ei voi pakottaa *solidaarisuuden eli yhteisvastuun* syntymistä eriytyneiden yhteiskunnan osien välille. (Töttö 1996b: 174–181.) Durkheim sanoo solidaarisuuden olevan myös yhteenkuuluvuuden tunne (Durkheim 1990: 63).

Durkheimin mukaan ihminen on sosiaalinen olento, joka kostuu sekä yhteisöstä peräisin olevista yhteisöllisistä eli kollektiivista aineksista ja yksilöllisistä aineksista. Ihminen on luonnostaan solidaarinen kumppaneitaan kohtaan ja kollektiivisten aineksiensa kautta ihminen pystyy hillitsemään itsekkäitä impulssejaan. (Aro & Jokivuori 2010: 124–126.)

Esimodernissa yhteiskunnassa solidaarisuus perustui jäsenten samankaltaisuuteen, yksilöt eivät olleet persoonia vaan muodostivat tyypin, joka edusti yhteisöä. Durkheimin mukaan yksilöt olivat sosiaalisia molekyylejä, jotka muodostivat kokonaisuuden. Tätä kokonaisuutta koossapitävää voimaa Durkheim kutsui *mekaaniseksi solidaarisuudeksi*. (Töttö 1996b: 183.)

Durkheimin mukaan modernin yhteiskunnan kiinteyden synnyttää työnjako, joka hänen mukaansa tuottaa sellaista yhteistoimintaa, joka edesauttaa sosiaalisen solidaarisuuden ylläpitoon. Työnjakoon perustuvaa yhteiskuntaa eli modernia yhteiskuntaa Durkheim kutsui *orgaaniseksi solidaarisuudeksi*. (Töttö 1996b: 182–184.)

Mekaaninen solidaarisuus perustuu siis jäsentensä samankaltaisuuteen, tällaisen traditionaalisen yhteisön sosiaalinen rakenne on jaokkeinen ja se perustuu samankaltaisten ja

samaa tehtävää täyttävien yksiköiden rinnakkaisuuteen (Töttö 1996b: 183–184). Yhteiskuntaa voisi kutsua traditionaalisen lisäksi myös eriytymättömän työnjaon leimamaksi yhteisöksi (Aro ym. 2010: 127). Tällaisia yhteisöjä voi olla useita rinnakkain, mutta niiden välillä ei ole erikoistumiseen perustuvaa yhteistoimintaa, kooltaan ne ovat pieniä ja harvoja. Koska solidaarisuus perustuu samankaltaisuuteen, sosiaalinen kontrolli on tiukkaa; rikoksia ei voi sovittaa tai sovitella, vaan rangaistuksena on raamatusta tuttu ”silmiä silmästä, hammas hampaasta” -periaate. (Töttö 1996b: 183–184.)

Durkheimin mukaan työnjaon eriytymisen kautta solidaarisuuden muoto muuttuu. Väestön määrän kasvaessa ja keskittyessä moraalinen tiheys eli sosiaalisen vuorovaikutuksen laajuus ja sosiaalisten suhteiden määrä kasvaa, jolloin konfliktit samanlaisia tehtäviä tekevien kesken kasvavat. Ainoa rauhanomainen ratkaisu on eriytyminen, jonka avulla tehtävät erikoistuvat ja jännitystilat ja kilpailu heikkenevät yksilöiden kesken. Työnjaon kautta myös suuremmat ihmismäärät saavat mahdollisuuden säilymiseen ja selviytymiseen. (Durkheim 1990: 242–249.)

Orgaaniseen solidaarisuuteen perustuvassa modernissa yhteiskunnassa työnjako on solidaarisuuden kulmakivi. Jokaisella osalla on oma tehtävänsä, jonka ne toteuttavat kokonaan, yhdessä osat muodostavat organismin. Yksilöt ovat yhä korostetummin toisistaan erottuvia persoonia, mutta riippuvaisia toisistaan, koska ovat erikoistuneet tiettyyn tehtävään. Yhteisöt ovat kookkaita ja niiden tiheys on suuri. Rikkomuksista ei rangaista repressiivisen rikoslain keinoin, vaan käytössä on restitutiivinen oikeus, jolla tähdätään tilanteen ennalleen saattamiseen. (Töttö 1996b: 183–185.)

Restitutiivinen oikeus liittyy läheisesti moderniin yhteiskuntaan, jonka tunnusmerkki työnjaon kasvu ja yksilöiden ja yhteiskunnan eriytyminen on. Sovittelevan ja palauttavan oikeuden sovelluskenttä laajenee yhteiskunnan tehtäväpiirin laajetessa. Sen tarkoituksena on pääasiassa huolehtia siitä, että yhteiskunnan osat toimivat keskenään säännellysti. (Ruonavaara 2012.)

Durkheimin mukaan yksilöllistyminen on peruuttamaton osa modernisaatiokehitystä, myös modernisaatio ja siten orgaanisen solidaarisuuden lisääntyminen on peruuttamaton osa yhteiskunnan kehitystendenssiä. Yksilöllistyminen voi, oikein kanavoituna, edistää orgaanisen solidaarisuuden kasvua, vaikka negatiivisten asioiden lisääntyminen onkin helpompaa. Yksilöllistyminen voi edistää muun muassa emotionaalisten ja sosiaalisten siteiden heikkenemistä. Orgaanisen solidaarisuuden kasvua yksilöllistyminen edistää

silloin kun individualismi perustuu itsekeskeisyyden sijaan ajatukselle yksilön arvosta, oikeudesta ja ”pyhydestä”. (Ruonavaara 2012.)

Taulukko 2. Durkheimin sosiaalisen solidaarisuuden tyypit (Töttö 1996: 182 alun perin Lukes 1973: 158).

	MEKAANINEN SOLIDAARI-SUUS	ORGAANINEN SOLIDAARI-SUUS
Morfologinen (rakenteellinen) perusta	perustuu samanlaisuuteen jaokkeinen tyyppi (ensin klaani-perustainen, myöhemmin alueellinen) vähän keskinäistä riippuvuutta, heikot sosiaaliset siteet yhteisön koko ja tiheys pieni	perustuu erilaisuuteen organisoitunut tyyppi (markkinoiden leviäminen ja kaupunkien kasvu) runsas riippuvuus, vahvat sosiaaliset siteet koko ja tiheys suuri (väestönkasvu ja kaupungistuminen)
normien luonne	repressiiviset sanktiot rikoslain vallitsevuus	restitutiiviset sanktiot siviili-, kauppa-, prosessi-, virkamies- ja valtiosääntöoikeuden vallitsevuus
kollektiivitajunnan piirteet ja sisältö	absoluuttinen kollektiivinen auktoriteetti uskonnollinen tuonpuoleinen (ohittaa ihmisten intressit ja on kiistämätön) yhteiskunta on ylin arvo, kokonaisuuden etu ohittaa kaiken muun konkreettinen ja erityinen	enemmän tilaa yksilön aloitteille ja harkinnalle yhä maallistuneempi ihmiskeskeinen (avoin keskustelulle) yksilön koskemattomuus, yhtäläiset mahdollisuudet, työetiikka, sosiaalinen oikeudenmukaisuus abstrakti ja yleinen

Durkheimin teorian mekaanisesta ja orgaanisesta solidaarisuudesta voi tiivistää yllä olevan taulukon tavoin. Tärkeimpänä erottavana piirteenä on yksilöiden riippuvuus toisistaan ja työnjaon kautta tapahtuva solidaarisuuden asteen muutos.

3.3. Yhteenveto

Yhteenvetona voi todeta, että Tönniesin ja Durkheimin teorioissa traditionaalisen ja modernin yhteiskunnan sosiaalisten siteiden mahdollisuuksista on huomattavissa samankaltaisuuksia. Mielestäni molempien teorioissa on havaittavissa esimodernin yhteiskunnan sosiaalisten siteiden ihannointi ja arvostus: molemmat käsittelevät mennyttä laajemmin kuin sillä hetkellä tapahtuvaa. Molemmat myös halusivat edesauttaa, muidenkin klassikoiden tavoin, sosiologian aseman vakiintumista yliopistollisena oppiaineena.

Pikaisesti ajatellen voisi myös väittää, että *mekaaninen solidaarisuus* ja *gemeinschaft* (yhteisölliset suhteet) perustuvat molemmat ajatukseen yksilöiden samankaltaisuudesta ja ainoastaan kokonaisuuden merkityksestä. Tulee kuitenkin huomata, että Tönniesin lähtökohtana sosiaalisten suhteiden ylläpidossa oli ihmisen sisäinen tahto ja halu, perustukoon se sitten perinteisiin tai rationaaliseen tahtoon, kun taas Durkheim korosti työnjaon, eli ihmisestä ulkopuolisen asian, merkitystä sosiaalisten suhteiden ylläpitäjänä. Durkheimin käsitteet *orgaaninen* ja *mekaaninen solidaarisuus* ovat jatkumon eri päät, kun taas Tönniesin *gemeinschaft* ja *gesellschaft* ovat toistensa vastakohdat. Tällä tarkoitetaan sitä, että *orgaaninen* ja *mekaaninen solidaarisuus* voivat ilmetä todellisuudessa toistensa lomassa, kun taas *gemeinschaft* ja *gesellschaft* eivät kohtaa reaali maailmassa.

4. YHDISTYS KÄSITTEENÄ

Yhdistyksen määrittelemine on hankalaa: määritelmän laadinta, joka kattaa mahdollisimman laajasti, hyvinkin monimuotoisen, yhdistyskentän on vaivalloista. Toisaalta määritelmät ovat myös kulttuurisidonnaisia, jolloin niiden soveltuvuus kaikkiin yhteiskuntiin ei ole välttämättä mahdollista. Yhteiskunta kuitenkin muodostaa aina yhdistyksen toimintaympäristön, määrittää sen yleiset kommunikaation ehdot, tulkintasäännöt sekä koordinoi muodostumisprosesseja (Siisiäinen 2003: 63).

Monesti yhdistyksen tai järjestön määrittäminen, yleisesti tai erityisesti, helpottuu, kun aloittaa prosessin sisäryhmän ja ulkoryhmän vastakkainasettelun kautta. Bauman (1997: 53–55) pitää vastakkaisuutta työkaluna, jolla yksilö voi ”piirtää maailmankarttansa”. Sisäryhmä on ”me”; se ryhmä, johon itse kuuluu ja jonka ajattelun ja toiminnan tavat jakaa ja ulkoryhmä on ”he”, jonka käytöstä ei voi ymmärtää, mutta jonka olemassaolo on tarpeellinen vastavoima. Vastavoiman avulla sisäryhmän identiteetti, eheys, sisäinen solidaarisuus ja emotionaalinen tasapaino muodostuvat ymmärrettäviksi.

Yhdysvaltalainen sosiologi David L. Sills (1968: 362–363) on esittänyt yhden standardimäärittelynä käytetyistä yhdistyksen määritelmistä. Yhdistys on hänen mukaansa organisoitu ihmisryhmä, joka on muodostunut jäsentensä yhteisten intressien edistämiseksi, se perustuu vapaaehtoiseen jäsenyyteen ja on olemassa valtiosta riippumatta. Vapaaehtoisen jäsenyyden käsitettä voi tarkentaa sillä, että jäsenyys ei ole sidottu syntyperään tai mandaattiin. Sills tarkentaa määritelmää vielä siten, että yhdistyksen toiminnan ei saa kohdistua voiton tai ansion hankintaan ja vapaaehtoisten osallistujien tulee muodostaa osallistujien enemmistö.

Sillsin määritelmää on kritisoitu, kuten hän itsekkin tuo osittain esiin kirjoituksessaan, siitä, että vapaaehtoisen jäsenyyden käsite ei kata kaikkia järjestäytymisen muotoja. Määritelmän soveltaminen yhdistyslaitoksen koko kirjoon ja erilaisiin historiallisiin tilanteisiin on haastavaa, toiminnan riippumattomuus valtiosta on suhteellista ja lisäksi Siisiäinen tuo esille tekstissään sen, että taloudellisen toiminnan erottamista yhdistystoiminnasta ei kaikilta osin voi pitää perusteltuna. (Siisiäinen 1992: 89.)

Internetissä Yhdistystieto.fi (2011) on määritellyt yhdistyksen joltain tarkoitusta varten perustetuksi organisaatioiksi, jossa ”vähintään kolme henkilöä harjoittavat johonkin aatteelliseen tarkoitukseen tähtäävää pysyvää toimintaa”. Aatteellisuudella sivuston mukaan tarkoitetaan esimerkiksi jonkin aatesuunnan edistämistä, edunvalvontaa, hyvän-

tekeväisyyttä, jäsenpalvelujen tuottamista tai yhdessäolomahdollisuuksien lisäämistä. Taloudellisen edun tai voitontavoittelu ei ole aatteellista toimintaa. Määritelmän mukaan yhdistyksen toiminnassa ei ole tulevaisuudessa näkyvissä hetkeä, jolloin toiminta lakkaisi; vaikkakin yhdistys voi toimia selkeän tavoitteen saavuttamiseksi, jonka jälkeen yhdistyksen voi purkaa. Pääasiallisesti yhdistyksen toiminnan tulee olla pysyvää.

Suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa yhdistys määritellään Veli Merikosken jo vuonna 1935 väitöskirjassaan tekemän määritelmän perusteella useiden henkilöiden muodostamaksi, pysyväksi tarkoitetuksi yhteenliittymäksi, joka on perustettu jäsenten keskinäisellä sopimuksella edistämään jäsenten yhteisiä tarkoituksia.

Siisiäinen (2003: 63) määrittelee modernin yhdistyksen organisaatiosysteemiksi, joka erottautuu muusta yhteiskunnasta omalla tavallaan tehdä päätöksiä, valitsemalla itse jäsenensä omien kriteeriensä pohjalta sekä omaamalla systeemiset suhteet ympäristöönsä. Yhdistys on kuitenkin riippuvainen muusta yhteiskunnasta, kuten jo aikaisemmin mainittiin, koska se pystyy määrittämään tavoitteensa ymmärrettävästi vain erottautumalla ympäristöstään.

Järjestön määritelmä on vakiintumaton ja siten sitä käytetäänkin usein synonyyminä yhdistyksen kanssa. Suomalainen lainsäädäntö perustuu yhdistys-nimen käyttöön, kuten myös rekisteröinti. Järjestö epäselvänä käsitteenä sulkee ulkopuolelle harrastuspiirityyppiset, epämuodolliset yhteenliittymät, kun taas toisaalta järjestöksi voi mieltää suurikin keskusorganisaatiot, joissa jäseninä ovat esimerkiksi paikallisyhdistykset. (Siisiäinen & Kankainen 2009: 92–93.)

Siisiäisen ja Kankaisen (2009: 92) mukaan yhdistyksen ja järjestön erittelyyn tulee ottaa avuksi systeemiteorian tarjoamat työkalut organisaatio- ja vuorovaikutussysteemi. Organisaatiosysteemin tyypilliset piirteet ovat:

- sisäinen työnjako, jolla organisaatoroolit, työnjaolliset asemat sekä arvoasteiden hierarkia eriytetään ja muodostetaan organisaation rakenne
- riippumattomuus piirissään toimivista yksilöistä: organisaation elementit (puheenjohtaja, sihteeri yms.) ovat erillään toimia hoitavista yksilöistä
- jäsenyyden solmiminen ja purkaminen on mahdollista
- tavoitteet ja päämäärät erotetaan selkeästi toiminnassa mukana olevien yksilöiden motiiveista

Ideaalissa yhteiskunnassa tämä johtaa siihen, että organisaation rakennetta voidaan kehittää suhteellisen vapaasti ilman jäsenten henkilökohtaisia, persoonallisia mieltymyksiä ja toiminnan jatkuvuus on taattu (Siisiäinen & Kankainen 2009: 92).

Vuorovaikutussysteemille tyypillisiä piirteitä ovat:

- toiminnassa on vähintään kaksi toimijaa
- olemassaolo ja toiminta ovat mahdollista vain läsnäolon kautta
- toiminta on luontevaa, suoraa osallistumista
- lyhytkestoisuus
- vuorovaikutukseen osallistuu persoonia, ei elementtejä tai rooleja

Tämä johtaa siihen, että vuorovaikutussysteemin toiminta on riippuvaisempaa persoonista ja heidän toiminnastaan, kuin organisaatiosysteemissä (Siisiäinen & Kankainen 2009: 93).

Yhdistysten toiminta perustuu enemmän vuorovaikutussysteemin kaltaiselle toiminnalle, kun taas järjestöjen toimintaa kuvaa paremmin organisaatiosysteemin kaltainen toiminnan malli. Tosin on tärkeää muistaa se, että todellisuudessa nämä systeemit sekoittuvat, joten puhtaita esimerkkejä on hankala löytää. (Emt. 92–93.)

Yhdistyksiä perustetaan, jotta ne voisivat edistää asiaansa tai saavuttaa tavoitteitaan. Yhdistyskenttä on monipuolisen toiminnan alue, joissa eri järjestöjen ja yhdistysten tavat vaikuttaa vaihtelevat suuresti. Osa yhdistyksistä toimii paikallisesti, osa valtakunnallisesti ja monet jopa kansainvälisesti. (Saukkonen 2006.) Yhdistyksen syntyperusteena on jäsenistön yhteinen intressi; yhteinen intressi syntyy tilanteissa, joissa kukaan muu ei pyri ongelman/tilanteen ratkaisemiseen jäsenistön hyväksymällä tavalla. Perinteisesti myös pyyteettömyys on nähty jäsenistön keskeisimmäksi yhteiseksi motivaatioperustaksi. (Siisiäinen 2003: 70.)

Moderni yhteiskunta jäsentyy vertaamalla sitä esimoderniin yhteiskuntaan. Melin ja Nikula (2003: 7–10) mieltävät suomalaisen modernin yhteiskunnan tunnusmerkeiksi markkinaliberalismin yleistymisen, muutoksen pysyvyyden sekä globaalimman maailman. Markkinaliberalismin kautta Suomessa on 1990-luvun laman jälkeen suoritettu laajassa kaavassa yksityistämistä ja perinteistä hyvinvointivaltiota rapauttavia toimenpiteitä. Hyvinvointivaltio on koettu tasapäistävänä ja holhoavana, kun taas yksityinen koetaan vapautena, terveen kilpailun lähteenä sekä mahdollisuuksien avautumisena. Nopeasti tapahtuvat muutokset, suuretkin, ovat pysyviä ja, ironisesti, voidaan sanoa että vain

muutos on säilyvää ja pysyvää. Maailma pienenee vaikka fyysiset välimatkat pysyvät ennallaan, mutta teknisen kehityksen myötä kaukana olevat paikat, asiat ja tiedot ovat yhä nopeammin saavutettavissa. (Melin & Nikula 2003: 7–10.)

Siisiäisen (2003: 63) mukaan moderni yhteiskunta eroaa esimodernista yhteiskunnasta myös siinä, että itse valittujen, aktiivisuuden ja vapaaehtoisuuteen perustuvien jäsenyyksien määrä ja merkitys kasvaa. Bauman (1997: 29, 33) kirjoittaa siitä, kuinka ryhmä, johon yksilö kuuluu, mahdollistaa yksilön vapautta, mutta toisaalta myös rajoittaa sitä. Vapaudella tarkoitetaan tässä yksilön kykyä päättää ja valita. Siisiäinen (2003: 63) on artikkelissaan tuonut esille sen, että ennalta määrättyjen, syntymässä perittyjen jäsenyyksien voima on heikentynyt modernissa yhteiskunnassa. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi luokkayhteiskunnan hiipumista, jolloin luokasta toiseen siirtyminen on helpottunut tai luokkien katoamista kokonaan.

Luhmannilaisen ajattelun mukaan ei modernissa yhteiskunnassa ole enää vallalla automaatiojäsenyys, vaan jäsenyydet perustuvat yksilön valintojen ja systeemien hylkäämisen perusteella. Koska vaihtoehtoja on runsaasti, yksilö joutuu itse valitsemaan piirit joiden toimintaan osallistuu. Valitsemalla yksilö sulkee toisia mahdollisuuksia toiminnan kenttensä ulkopuolelle, mutta kuuluu vain siltä persoonallisuutensa tai subjektiviteettinsä osalta tähän tiettyyn järjestelmään tai systeemiin, joka osallistuu kyseenomaisen systeemin kommunikaatioon. (Siisiäinen 2003: 65–66.)

Kollektiivisella toiminnalla voidaan Siisiäisen ja Kankaisen. (2009: 91) mukaan tarkoittaa rekisteröidyn yhdistystoiminnan lisäksi myös monia muita toiminnan muotoja, kuten sosiaalisia (yhteiskunnallisia) liikkeitä, vapaamuotoisia yhteenliittymiä (esimerkiksi talkoita, kapakkaseurueita, puulaakijoukkueita), rekisteröimättömiä yhdistyksiä, kerhoja, klubeja, keskusliittoja, osuustoimintaorganisaatioita, osuuskuntia, rahastoja, säätiöitä, internetyhteisöjä, keskustelupalstoja, boikotointikampanjoita ja jengejä. Suomessa kollektiivinen toiminta on kuitenkin yhdistyskeskeistä (emt. 106). Kollektiivisella toiminnalla voidaan tarkoittaa siis hieman yhdistysmuotoista toimintaa kevyempää sitoutumista vaativaa, vapaamuotoisempaa ja tilapäistä toimintaa (Lattunen 2006). Tässä työssä kollektiivisella toiminnalla viitataan pääsääntöisesti rekisteröityjen yhdistysten toimintaan.

Yhdistykset voidaan jakaa toimialoittain seuraavasti: poliittiset, taloudelliset/ammattilliset, sosiaali- ja terveysala, kulttuuriala, vapaa-aika, urheilu/liikunta, uskonto/vakaumus, sota/rauha, kansainvälisyys ja muut (Lattunen 2006). Patentti- ja Rekiste-

rihallitus, joka ylläpitää Yhdistysrekisteriä, jaottelee yhdistykset toimialoittain edellä mainituin tavoin. Tosin yhtenäinen luokittelustandardi puuttuu, mutta yllä olevaa jaottelea käytetään pääasiallisesti myös yhdistystutkimuksissa (Helander 2006: 100).

Suomessa vuosina 1919–1999 rekisteröidyistä yhdistyksistä 26 % liittyi ammatillisiin ja taloudellisiin alan järjestöihin, kuten ammattiliitot, työnantajaliitot ja Veronmaksajain Keskusliitto ry. Poliittisesti sitoutuneita yhdistyksiä oli viidesosa kaikista rekisteröidyistä yhdistyksistä. Puolueiden lisäksi näihin kuuluvat esimerkiksi erilliset nuoriso-, nais- ja eläkeläisyhdistykset. Yli kymmenen prosentin osuuteen pääsevät myös kulttuuriala, vapaa-aika ja liikunta- ja urheiluseurat. Yllättävästi vain 6 % rekisteröidyistä yhdistyksistä kuuluu sosiaali- ja terveysalaan. (Siisiäinen 2002: 88.) Haastetta yhdistysten jakoon toimialoittain tuo se, että Yhdistysrekisteristä ei voi hakea tietoa toimialoittain, jolloin arvioiden teko toimialoista on työlästä ja toisaalta sama yhdistys tai järjestö voi kuulua useampaan toimialaluokkaan samaan aikaan, jolloin yksiselitteisen tutkimustiedon saaminen on haasteellista. (Helander 2006: 100).

Demokraattisen yhteiskunnan tärkeä osa on toimintakykyinen ja aktiivinen kansalaisyhteiskunta, jonka avulla kansalaiset pystyvät toteuttamaan itseään, tuottamaan yhteisöllisyyttä ja osallisuutta sekä samalla oppimaan uusia taitoja. Kansalaisyhteiskunta itsessään luo solidaarisuutta, edesauttaa demokratian toteutumista, kasvattaa yksilöiden luottamusta eri instituutioita kohtaan ja synnyttää integraatiota. (Lattunen 2006; Stranius 2009: 140.)

Yhdistykset, järjestöt ja organisaatiot toimivat kansalaisyhteiskunnassa, jolla tarkoitetaan valtion ja markkinoiden ulkopuolella olevaa kansalaisten vapaan toiminnan aluetta. Kansalaistoimintaan lasketaan kuuluvaksi kansalaisten vapaaehtoinen ja itse toteuttama toiminta, eli järjestötoiminta, ammattiyhdistystoiminta ja puolueiden toiminta. (Mäkinen 2009: 37.) Kansalaisyhteiskunnan voi määritellä myös toimijanäkökulmasta, jolloin sen muodostavat a) yksityiset ihmiset, perheet ja suvut, b) vapaaehtoiset auttaja- ja tukiryhmät sekä vapaaehtoisjärjestöt (esim. sosiaaliset ja kunnanosajärjestöt), c) yritykset ja palveluja myyvät järjestöt ja d) kunnat sekä joskus myös valtion paikallishallinto. Kansalaisyhteiskunta rakentuu yhteistyön ja yhteisvastuun varaan. (Purontaus 2008: 30.) Useat tutkijat rajaavat perheen ja intiimit suhteet kansalaisyhteiskunnan ulkopuolelle ja kutsuvat tätä aluetta neljänneksi sektoriksi (Konttinen 2012).

Suomessa kolmannella sektorilla tarkoitetaan yksityisen ja julkisen sektorin ohella toimivia organisoituneita toimijoita, joita ovat yhdistykset, osuuskunnat ja säätiöt. Harju

kirjoittaa (2000: 12) ”...tyypillistä on yleishöydyllisyys, eettisyys, voittoa tavoittelemattomuus, yhteisöllisyys, solidaarisuus, yksilöllinen valinnanvapaus, joustavuus ja vapaaehtoisuus.” Toiminta järjestetään itselle ja muille.

Kolmas sektori ja kansalaisyhteiskunta tarkoittavat Suomessa samaa toimijakuntaa. Yhteistä on siis kansalaisten aktiivisuus, jonkinasteinen virallisuus sekä voittoa tuottamattomuus. Siten tulee huomioda se, että perinteiset suuret osuuskunnat eivät kuulu kolmannen sektorin tai kansalaisyhteiskunnan toimijoihin, koska ne toimivat nyky-yhteiskunnassa suurten yritysten tavoin (Harju 2000: 12), esimerkkinä S-ryhmä.

Huomioitavaa on se, että toimintaympäristön muutoksen myötä rajat julkisen ja yksityisen sektorin sekä kansalaisyhteiskunnan ovat hämärtyneet ja verkostoitumisen myötä keskinäinen riippuvuus ja toimintojen yhteisyys ovat lisääntyneet (Stranius 2009; Kansalaisyhteiskunta 2006: 27). Kiinnostus kansalaisyhteiskuntaa kohden toimijana on noussut 1990-luvun laman jälkeen: ensin massatyöttömyyden taittajina, sen jälkeen julkisen sektorin rinnalle nousevana hyvinvointipalvelujen tuottajana ja viimeksi kansalaisten poliittisen kiinnostuksen kasvattamiseksi (Mäkinen 2009: 37). Konttinen (2012) huomauttaa artikkelissaan, että kansalaisyhteiskunnan eri osa-alueet ovat riippuvaisia toisistaan ja ne vaikuttavat toistensa toimintaan, erityisesti nykyään alueiden raja-
vyöhykkeet ovat yhteisiä.

5. SUOMALAISTEN YHDISTYSTEN KENTTÄ

5.1. Katsaus suomalaiseen yhdistys- ja järjestötoimintaan

Suomessa on perustettu varsinaisia ensimmäisiä yhdistyksiä 1700-luvulla. Tunnusomaista näille yhdistyksille, esimerkiksi vapaamuurariveljeskunnan loosheille ja kirvesmiesveljestölle, oli toiminnan salamyhkäisyys ja mystiset ja monimutkaiset rituaalit (Saukkonen 2006). Tosin jo 1600-luvulla oli Suomessa toiminut jotain yhdistysten kaltaisia yhteenliittymiä muun muassa opiskelijoiden piirissä (Siisiäinen & Kankainen. 2009: 93). Suomessa perustettiin 1800-luvun alussa useita sivistysseuroja, joiden tavoitteena oli yksilön käytännöllisen hyödyn laajentaminen. Venäjän vallan aikana Suomessa heräsi uuden patriotismin kausi ja esimerkiksi Suomalaisen Kirjallisuuden Seura perustettiin vuonna 1831. Vuodesta 1849 alkaen tuli kaikkien yhdistysten jättää sääntönsä hallitsijan vahvistettavaksi ja yhdistymisvapautta rajoitettiin siten, että esimerkiksi rahvaan osallistuminen SKS:n toimintaan kiellettiin. Tällä pyrittiin estämään yleiseurooppalainen suuntaus, jossa myös omistamattomat luokat vaativat järjestäytymisvapautta. (Saukkonen 2006.)

Useita kansan sivistämiseen suuntaavia järjestöjä, kuten Kansanvalistusseura, erilaisia hyväntekeväisyysyhdistyksiä, raittiusyhdistyksiä, säästöpankkeja ja vapaapalokuntia perustettiin 1800-luvun puolella välissä. Erityisesti vapaapalokuntien kautta yhdistystoiminta laajeni myös alempien kansanluokkien pariin. Luokkaveljeysseuran lisäksi vapaapalokuntien toimintaan sisällytettiin sivistyksellisiä tavoitteita, perustettiin kuoroja, kirjastoja, soittokuntia ja järjestettiin juhlia ja urheilukilpailuja. Luku- ja kirjoitustaidon yleistyessä myös alemmat kansanluokat oppivat itsehallinnon periaatteita sekä yhdistystekniikkaa ja ottivat taitojen myötä selvemmin aloitteen omiin käsiinsä ja vaativat yhteiskunnallisia uudistuksia. (Saukkonen 2006.)

Hallituksen valvonta kiristyi laajemmin ja yhdistymisvapautta rajoitettiin jälleen 1900-luvun alussa. Vuonna 1906 toteutettiin kuitenkin positiivinen yhdistymisvapaus, jonka ansiosta jokaisella Suomen kansalaisella oli ilman etukäteistä lupaa perustaa yhdistys, jonka toiminta ei ollut vastoin lakia tai hyviä tapoja. Ominainen piirre suomalaisessa yhdistystoiminnassa, edelleen tänä päivänä, on keskusjohtoinen organisoituminen ja kilpailevien yhdistysten puuttuminen, joka juontaa juurensa jo Venäjän vallan aikaan. (Saukkonen 2006.)

Kansalaissodan jälkeen porvarilliset ja työväen yhdistysverkot jatkoivat eriytymistään ja molemmat kansanryhmät harrastivat omissa järjestöissään. 1930-luvun alkuun mennessä itsenäinen Suomi kielsi kaikki kommunistiset ja sellaisina pidetyt yhdistykset, mutta rinnalla kukoisti porvarillinen suojeluskuntajärjestö. Muita poliittisesti vaikutusvaltaisia kansalaisjärjestöjä olivat Akateeminen Karjala-Seura, Lotta Svärd -järjestö ja Lapuan liike, jonka toiminta lakkautettiin jo 1932; kun muiden järjestöjen toiminta päättyi vasta välirauhansopimuksen vastaisina. (Saukkonen 2006.)

Myös Suomeen levisi 1960- ja 1970-luvulla Euroopan esimerkin mukaisesti niin kutsuttuja uusia yhteiskunnallisia liikkeitä, jotka keskittyivät varsin tarkkaan rajatun asian ajamiseen. Ne erosivat perinteisistä yhdistyksistä myös siinä, että ne ensisijaisesti vetosivat nuoriin, koulutettuihin ja varakkaisiin ihmisiin. Yhdistykset suuntautuvat enemmän elämänlaatuun ja henkiseen tai kulttuuriseen hyvinvointiin aineellisen ja sosiaalisen edistyksen asemasta, sekä pyrkivät toimimaan yhteistyössä vastakkainasettelun sijaan. Uudet yhdistykset olivat myös vähemmän hierarkkisia ja keskittyneitä. (Saukkonen 2006.)

Yhdistysten ja järjestöjen merkitys palvelujen tuottajina jäsenilleen ja koko yhteiskunnalle koki muutoksen 1990-luvun alussa, jolloin kävi ilmi julkisen sektorin resurssien rajallisuus palvelujen tuottajana. Kuntien ja valtion oli pakko etsiä palvelujen tuottajia ja täydentäjiä yksityiseltä ja kolmannelta sektorilta. Palvelujen tuottajaksi valikoituivat paikalliset yhdistykset kuntien kilpailuttaessa palveluja yhteistyön ja kumppanuuden kasvaessa eri sektorien välillä. Haasteena palvelujen tuottamisessa yhdistystoiminnan kautta on ollut toiminnallisen asiantuntemuksen puute ja pitkäjänteisen toiminnan suunnittelun vaikeus. Vapaaehtoistyöhön nojaavan yhdistystoiminnan on katsottu aiheuttavan kilpailuvääristymiä. (Helander 2006: 94.) Sosiaalipalveluja tuotetaan runsaasti ostopalveluina kunnille, kuten myös terveyspalveluja. Valtakunnallisesti palvelutuotanto on keskittynyt sosiaali- ja terveysalalla muutamalle suurelle valtakunnalliselle toimijalle, mutta myös paikalliset yhdistykset toteuttavat kuntien ostopalveluita. Kunnista lähes kaikilla on sopimuksia palvelujen tuottamisesta oman rakenteen ulkopuolella. (Kauppi-
nen & Niskanen 2003.)

Jo 1900-luvun alusta on suomalainen yhdistystoiminta rakentunut moniportaisen, hierarkkisen struktuurin pohjalta. Kyläyhdistykset liittyivät kunnallisyhdistykseen, jotka olivat jäseninä piirijärjestöissä, jotka kuuluivat valtakunnallisiin keskusjärjestöihin, jotka mahdollisesti olivat vielä jäseninä kansainvälisissä kattojärjestöissä. Tällä tavoin Suomen syrjäisemmätkin alueet liittyivät keskuksiin ja koko suomalainen yhteiskunta

verkostoitui. Parhaimmillaan tämä malli mahdollistaa kahdensuuntaisen vaikuttamisen ja kuuntelemisen. (Siisiäinen & Kankainen 2009: 94.) Valtakunnallisesti kattavia yhdistyksiä arvioidaan olevan 2000–3000 (Helander 2006: 100).

Suomessa on ollut vallalla kumppanuussuhde valtion ja kansalaisyhteiskunnan välillä. Kumppanuussuhteen myötä rekisteröityjä yhdistyksiä on kuunneltu ja heillä on ollut mahdollisuus vaikuttaa itselleen tärkeiden asioiden valmisteluun. Tämän tunnustetun aseman vastapainona yhdistysten on odotettu noudattavan lakeja, toimivan rauhanomaisesti, luottavan valistuksen voimaan sekä organisoituvan muodollisesti. (Siisiäinen & Kankainen 2009: 120–122.)

Yhdistysten merkitseminen yhdistysrekisteriin on ollut koko 1900-luvun nousujohteista, mutta erityisesti 1990-luvulla talouden kehityksen lähdettyä uudelleen kasvuun rekisteröitiin uusia yhdistyksiä runsaasti, lähes 2600 kappaletta vuosittain. Tämän perusteella Siisiäinen (2002: 97–103) toteaa, että suomalainen yhdistyslaitos ei ole ollut 2000-luvulle siirryttäessä kriisissä tai rappeutumassa määrällisesti, mutta sisällöllisesti sen uusiutuminen on ollut voimakasta. Keskusjärjestöjen piirissä tapahtunut organisoituminen on vähentynyt ja erityisesti poliittinen järjestäytyminen on laskenut 1990-luvulla. Perustetut yhdistykset ovat liittyneet enenevässä määrin elämäntapoihin ja elämäntyyliin, eli yhdistyslaitoksen eriytyminen ja erikoistuminen on edennyt. Kolmanneksi kehityssuunnaksi 1990-luvulla muodostui yhdistyslaitoksen globalisoituminen: osa yhdistyksistä on syntynyt reaktiona kansainvälisiin tapahtumiin tai ilmiöihin ja osa kansainvälisistä liikkeistä on levinnyt Suomeen.

5.2. Suomalainen yhdistys- ja järjestötoiminta tänään ja tulevaisuudessa

Itsenäisessä Suomessa on perustettu keskimäärin 2 000 uutta rekisteröityä yhdistystä vuosittain. Poliittisten yhdistysten kulta-aikaa ovat olleet 1920-luku ja 1970-luku, 1930–1950-luvuille osuu ammatillisen järjestäytymisen vilkkain kausi ja vuosituhaten vaihteen molemmin puolin on perustettu runsaasti harrastusyhdistyksiä. Näitä yhdistysmuodostamisen eri kausia voi verrata yleisesti Suomessa vallalla olleeseen kehitykseen. (Siisiäinen & Kankainen 2009: 94.)

Uutena yhdistysmuotona 1990-luvulla tuli esille riippumattomien eläkeläisyhdistysten ja työttömien yhdistysten esiinmarssi runsaasti perustettujen harrastusyhdistysten rinnalle. Riippumattomia eläkeläisyhdistyksiä rekisteröitiin noin 250 kappaletta ja työttömien

yhdistyksiä 200 kappaletta. Poliittisesti sitoutuneiden yhdistysten rekisteröinti romahti. Opinto- ja sivistisyhdistysten, aineyhdistysten ja moottori- ja venekerhojen rekisteröinti kasvoi 1990-luvulla. (Siisiäinen & Kankainen 2009: 97–99.)

Tulevaisuuden ennustaminen on Siisiäisen ja Kankaisen (2009: 98–99) mukaan hankalaa olemassa olevien tilastojen kautta, mutta he uskovat että perinteiset, pitkään toiminnassa olleet yhdistykset, kestävät ja uusina toimijoina kentälle tulee kulttuurin, liikunnan ja muiden harrastusyhdistysten kirjo. Tosin he uskovat valtaosan uusien toimijoiden elinkaarista olevan suhteellisen lyhyitä. Puoluepoliittisille yhdistyksille he lupaavat vaikeiden aikojen jatkuvan, ja toisaalta ammatteihin ja talouteen liittyvien yhdistysten lukumääräisesti pysyvän samana, mutta toiminnan sisältöihin ja siten yhdistykseen tulee runsaasti muutoksia taloudellisten ja ammatillisten rakenteiden kehityksen vuoksi. Vakaasti ja varmasti toimintaansa jatkavat sosiaali- ja terveysalan yhdistykset. Järjestökentän muutoksessa voi Lattusen (2006) mukaan olla kyse sen luonnollisesta täyttymisestä, mutta mahdollisesti kaikki kokonaisvaltaista sitoutumista vaativat yhdistystyyppit tulevat kokemaan jonkinlaista jäsenmääriensä vähenemistä kevyemmän sitoutumisen yhdistysten, projektiluontoisen toiminnan tai vapaaehtoistoiminnan hyväksi.

Perinteisesti yhdistysten tavoitteena oli asetettujen sosiaalisten päämäärien tavoittaminen yhteistoiminnan kautta, mutta nykyään monet uusista yhdistyksistä rakentuvat jäsenen itsensä kehittämiseen, elämäntapojen tai harrastusten ympärille. Näitä uusia yhdistysmuotoja ensisijaisesti kulutetaan entisen mallin asemasta, jossa tuotettiin yhteiskuntaan jotain lisäarvoa. (Lattunen 2006.) Uusien yhdistysten toimintaprofiilin muutos verrattuna perinteisten yhdistysten toimintaprofiiliin on Siisiäisen ja Kankaisen (2009: 100–101) mukaan 2000-luvulla seuraavanlainen:

- Spesialisoituminen ja eriytyminen
- Villiys ja kevyet hallinnolliset rakenteet
- Pienikokoisuus
- Vuorovaikutuksen väheneminen pysyvien instituutioiden kuten valtion ja kuntien kanssa

Spesialisoitumisella ja eriytymisellä tarkoitetaan sitä, että yleisestä liikutaan erityisen suuntaan, esimerkiksi yleisliikuntaseurasta pienen, spesifin lajin harrastusryhmään. Näissä erikoistuneissa yhdistyksissä kokoontumispaikkana voi fyysisen läheisyyden sijasta olla esimerkiksi internetpohjainen ”harrastusyhteisö”.

Suomalainen yhdistystoiminta on aina vakaasti rakentunut keskusjärjestöjen varaan. Nyt uudet yhdistykset eivät välttämättä kuulu minkään sateenvarjojärjestön alle ja toimivat itsenäisinä. Siisiäisen ja Kankaisten mukaan tämä näkyy siinä, että uusien yhdistysten vaikutuskanavat ovat heikentyneet, koska ne ovat irrallaan niin kutsutusta joukon luomasta voimasta, sekä niiden kyky integroida jäseniään yhteiskuntaan on heikentynyt.

Uusien yhdistysten jäsenmäärät, budjetit ja toimintakapasiteetit ovat pieniä. Toisaalta toimijat ovat aktiivisempia, mutta koska kyseessä on yleensä oman hyvinvoinnin parantamiseen tähtäävä yhdistys, niiden hyöty yhteiskunnalle kokonaisuudessaan on kovin vähäistä.

Vähäisempi vuorovaikutus kuntien ja valtion viranomaisten kanssa korostaa edellä esille nousseita seikkoja. Uudentyyppisten yhdistysten vaikutusmahdollisuudet ovat vähäisempiä, ne keskittyvät jäsentensä hyvinvoinnin lisäämiseen ja murentavat osaltaan suomalaisen yhteiskunnan perinteisiä rakenteita.

Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan julkaisemassa raportissa listataan kymmenen haastetta, jotka yhdistys- ja järjestötoiminta tulee kohtamaan seuraavien vuosien aikana. Näitä ovat muun muassa:

- Aktiivisten yhdistystoimijoiden ikääntyminen
- Osaamisen heikentyminen
- Halukkuus vapaaehtoistyöhön hiipuu
- Asenteiden ja arvostusten nopea muuttuminen ja ennalta-arvattavuuden vaikeus
- Yhdistyskoulutuksen puute
- Asetetut odotukset, esim. ammattimaisuus
- Verkostoitumistaitojen puute ja verkostojen hyödyntämisen vaikeus
- Uuden teknologian haltuunoton vaikeus
- Sitoutumisen väheneminen
- Yritysmailman ja yhdistyskentän sekoittuminen

Ikääntyminen koskee yleisestikin suomalaista yhteiskuntaa, mutta yhdistysosaamisen heikentymisen yhtenä syynä voi pitää Siisiäisen (2002: 113) mukaan, sitä että 1960- ja 1970-luvuilla nuoruutensa eläneet ovat viimeinen vahvan sitoutumisen järjestösukupolvi, jolloin käytänteiden osaaminen heikentyy, kun kokemus toiminnasta vähenee. Kilpailu ihmisten vapaa-ajasta tiukkenee työelämän vaatimusten koventuessa ja järjestökentän sirpaloitumisen jatkuessa. Nuorten osallistumista vähentää opiskelujen suoritus-

keskeisyys, jonka arvostus on vallalla koko yhteiskunnassa. Yritysmailman käytänteet tulevat yhä tiukemmin mukaan myös yhdistystoimintaan, ja nurinkurista onkin, että jopa vapaaehtoistyölle asetetaan tulosvaatimuksia. (Kansalaisyhteiskunta 2006: 73–74.)

Suomessa toimii siis arvioiden mukaan noin 70 000 rekisteröityä yhdistystä aktiivisesti. Sen lisäksi arvioidaan rekisteröimättömiä yhdistyksiä toimivan 20 000–30 000. (Lattu-nen 2006.) Suomalaisten kollektiivinen toiminta on vahvasti yhdistysten varassa, tutki-musten mukaan sosiaalinen kanssakäyminen esimerkiksi sukulaisten ja tuttavien kanssa on vähentynyt entisestään, jolloin yhdistystoiminnan merkitys kasvaa entisestään. Suo-malaisista 87 % kuuluu jäsenenä vähintään yhteen yhdistykseen, viidesosa jopa kol-meen. Eniten jäsenyyksiä on ammattiyhdistys/työnantajaliitoissa, yli puolet on jäsenenä niissä. Seuraavina suurimmat jäsenmäärät saavuttavat harrastuskerhot tai kulttuurialan yhdistykset sekä urheiluseurat. Siisiäinen ym. on vertaillut vuosina 2000 ja 2005 kerät-tyjä aineistoja koskien yhdistysjäsenyyksiä: huomattavaa on, että ainoastaan uskonnolli-siin yhdistykseen kuuluminen on vähentynyt viidestä prosentista kolmeen prosenttiin. Muut yhdistysjäsenyydet ovat joko pysyneet ennallaan (puolueet ja kategoriaan muu kuuluvat yhdistysjäsenyydet), runsaimmin jäsenmääriään ovat kasvattaneet kulttuu-rialan yhdistykset, harrastusseurat, urheiluseurat sekä kylätoimikunnat ja asukasyhdis-tykset. Myös hyväntekeväisyys- sekä humanitaarisen avun yhdistykseen on liittynyt huomattavasti useampi suomalainen. (Siisiäinen & Kankainen 2009: 105–107.)

Suomalaisten tutkimusten mukaan yksilöiden osallistumisessa yhdistysten toimintaan ei ole tapahtunut suuria muutoksia vuosien saatossa. Vuonna 2002 hieman yli puolet suo-malaisista oli osallistunut jonkin yhdistyksen toimintaan viimeisen vuoden aikana. Suomalaisista kuului jäsenenä 87 % vähintään yhteen yhdistykseen vuonna 2005, vuo-den 2000 osalta sama luku oli 83 %. Miehet ja naiset osallistuvat yhtä ahkerasti, eli sukupuolella ei ole olennaista merkitystä toiminta-aktiivisuudessa. Yhdistyskentän muutos 1900-luvun lopulla näkyy yksilöiden osallistumisessa siten, että poliittisen puo-lueen toimintaan osallistuminen on vähentynyt: vuonna 1981 poliittiseen toimintaan osallistui kuusi prosenttia, kun se vuoteen 2002 laski kahteen prosenttiin. Urheiluseuro-jen toimintaan osallistuminen on kasvanut: erityisesti nuorten osallistuminen toimintaan on lisääntynyt. Sosioekonomisen aseman merkitys osallistumiseen on vähentynyt ver-rattaessa vuosia 1981 ja 2002. Tosin edelleen paremmassa sosioekonomisessa asemassa olevat henkilöt osallistuvat aktiivisemmin, vaikka esimerkiksi ylempien toimihenkilöi-den osallistumisaktiivisuus on laskenut vuoden 1981 76 %:sta vuoden 2002 65 %:iin. Nuoriso osallistuu urheiluseurojen ja erityisten nuorisjärjestöjen toimintaan, mutta muissa heidän toimimisensa on vähäistä. Yhteiskunnallinen aktiivisuus, eli toimiminen

yhdistyksissä, äänestäminen ja erilaisten luottamustehtävien hoitaminen on periytyneen lisäksi myös odotettavissa korkeammin koulutetuilla. (Siisiäinen & Kankainen 2009: 108.)

On huomattavaa, että suuri osa jäsenistä on passiivisia, eli eivät osallistu esimerkiksi yhdistyksen kokouksiin tai muihin tilauksiin, joita yhdistys järjestää. Passiivisia jäseniä on erityisesti luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöissä, ammattijärjestöjen ja ammattiyhdistysten sekä hyväntekeväisyys- ja humanitaarisen avun yhdistysten jäsenissä; heistä yli puolet eivät ole Siisiäisen ym. mukaan toimineet edellisen 12 kuukauden aikana yhdistyksessä. Tosin edellä mainitut yhdistysmuodot kokoavatkin runsaasti jäseniä, jotka kannattavat yhdistyksen toimintaa ja sen ajamia asioita maksamalla jäsenmaksun. Eri-tyisen aktiivisia osallistujia ovat uskonnollisten yhdistysten ja eläkeläisjärjestöjen jäsenet. Urheiluseurojen ja kulttuuri- ja harrastusyhdistysten toiminnan laadun vuoksi, ei ole yllättävää, että jäsenet osallistuvat niiden toimintaan aktiivisesti. (Emt. 109.)

6. YHDISTYSTOIMINTA KOLMELLA ESIMERKKIALUEELLA

Haastatteluissa syksyllä 2011 haluttiin selvittää 48 paikalliselta toimijalta heidän kokemuksiaan ja näkemyksiään paikallistason järjestötoiminnasta. Tämän luvun aluksi esittelen Tampereen Hervantaa, Kemijärveä sekä Vaasan Palosaarta historiallisesta, tilastollisesta ja tulevaisuuden näkökulmasta. Loppuluku käsittelee haastatteluita: esittelen aiheiston kokoamista, analysointia sekä saatuja vastauksia. Haastattelut käsittelen ensiksi kaupunginosittain, mutta lopussa esittelen myös yhteisiä teemoja, joita haastatteluissa nousi esille.

6.1. Tutkimusalueiden esittely

Hervanta

Tampere on Suomen kolmanneksi suurin kaupunki. Tampereen kaupunki on perustettu 1779 kuningas Kustaa III käskyllä Näsijärven ja Pyhäjärven väliselle kannakselle vanhalle, jo 1200-luvulta, tutulle kauppapaikalle. Tampere on ollut Suomen ensimmäinen teollisuuskaupunki ja sen kaupunkikuvaa värittää edelleen punatiiliset entiset tehdaskennukset ja korkeat savupiiput. Perinteisten tekstiili- ja metalliteollisuuden väistyttyä Tampereesta on tullut yhteiskunnallisen rakennemuutoksen myötä modernin huipputeknologian keskus. (Tampereen kaupunki 2010a.)

Hervanta on Tampereen eteläosassa sijaitseva kaupunginosa, joka tunnetaan massiivisista kerrostaloista, teekkareista ja Suomen ainoasta poliisiammattikorkeakoulusta. Hervannan kaupunginosaa alettiin suunnitella 1960-luvulla Suomen sisäisen muuttoliikkeen asettaessa paineita kaupungin asuntomäärälle. Uusi kaupunginosa kaavoitettiin hieman kauemmas keskustasta paikkaan, jossa maata oli riittävästi saatavilla, se oli edullisempaa ja alueella ei ollut vanhaa rakennuskantaa, joka olisi tarvinnut purkaa. Hervanta kaavoitettiin alun perin 33 000 asukkaan tarpeisiin, ajatuksena oli että runsas asukasmäärä houkuttelisi alueelle myös palveluja ja työpaikkoja tyydyttämään opiskelijoiden ja muiden asukkaiden tarpeita. Hervannassa aloitettiin rakentaminen 1972 ja ensimmäiset asukkaat valmistuneisiin taloihin muuttivat 1973. (Seppänen 2002: 9–10,17.)

Tampereen kokonaisväkiluku oli vuoden 2010 lopussa 213 217 henkeä, joista Hervannan alueella asui 22 933 henkeä, Hervannan ollen suurin Tampereen kaupunginosista. Asukkaiden ikäjakauma Hervannassa vastaa kaupungin normaalia ikäjakaumaa muuten,

mutta alueen asukkaista lähes puolet on iältään 16–39-vuotiaita, kun koko kaupungin alueella ikäluokkaan kuuluu 38 % asukkaista. Hervantalaisten keski-ikä on 36,8 vuotta. (Tampereen kaupunki 2011a.) Hervannassa ei asunut ketään vuonna 1970, mutta kymmenen vuoden kuluttua asukasmäärä oli jo 14 307 henkeä, vuoden 1990 lopussa asukasmäärä oli kohonnut edelleen 20 340 henkeen (Seppänen 2002: 17), jonka jälkeen asukasmäärä on kasvanut samaan tahtiin koko Tampereen asukasmäärän kanssa, noin prosentilla vuodessa (Tampereen kaupunki 2011d).

Tampereen kaupungin laatiman väestösuunnitteen mukaan koko kaupungin väkiluku tulee kasvamaan vuoteen 2030 mennessä 253 400 asukkaaseen. Laskennallinen väestöennuste perustuu toteutuneeseen kehitykseen, kun taas väestösuunnitetta laadittaessa huomioidaan alueelle asetettuja strategisia tavoitteita. Voimakkaimmin tulee kasvamaan yli 64-vuotiaiden ikäryhmä, joka kasvaa 25 000 hengellä vuoteen 2030 mennessä. Väkiluvun kasvu on kiivaimmillaan vuosina 2016–2020, lähes 2400 asukasta vuodessa, kun taas vuosina 2010–2015 ja 2021–2030 asukasluvun kasvun oletetaan olevan noin 1900 asukasta vuosittain. Hervannan kaupunginosassa mahdollista on ainoastaan täydennysrakentaminen, jolloin asukasmäärän lisääntyminen on vähäistä; myös väestön voimakas ikääntyminen ja samalla asumisväljyyden kasvaminen kumoavat rakentamisen myötä normaalisti kasvavan asukasluvun. (Tampereen kaupunki 2010b.)

Hervannassa asukasmäärästä on ulkomaiden kansalaisia 11 % (2527 henkeä), venäläiset ja intialaiset muodostaen suurimmat etniset ryhmät (Tampereen kaupunki 2011a). Tampereella asui vuonna 2010 ulkomaiden kansalaisia 7 879 henkilöä. Koko Tampereen alueella venäjää äidinkielenään puhuu 2 373 henkilöä, kun taas ruotsia puhuu 1 092 henkilöä. (Tampereen kaupunki 2011c.)

Tampereella on asuntoja 121 329 kappaletta, joista 72 % on kerrostaloissa. Omistusasuntoja on 49 % ja vuokra-asuntoja 41 %. Asunnoista yli puolet on joko yksiöitä tai kaksioita. Koko kaupungin alueella yhden hengen asuntokuntia on 48 %. (Tampereen kaupunki 2011b.) Hervannassa on asuntoja kaikkiaan 13 965 kappaletta, joista 89 % on kerrostaloissa. Omistusasuntojen määrä Hervannassa on hieman muuta Tamperetta alhaisempi, 34 %. Hervannan asunnoista 62 % on yksiöitä tai kaksioita. Yhden hengen asuntokuntia on Hervannassa 51 %. (Marola 2012.)

Tampereella kirjoilla olevista Hervannan asukkaista on opiskelijoita 15 %, eläkeläisiä 18 % ja työllisiä 40 %. Hervantalaisista yli 15-vuotiaista on perusasteen koulutuksen

saaneita 59 %, keskiasteen 47 % ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneita 24 %. (Marola 2012.)

Kemijärvi

Kemijärvi on Suomen pohjoisimpia ja erämaisimpia kaupunkeja. Se sijaitsee Lapin läänin itäosassa, lähes kokonaan Napapiirin pohjoispuolella. Kunnan alueella sijaitsee Kemijärvi, Kemijoki sekä vaaroja ja tuntureita, asutusta alueella on ollut jo rautakauden aikaan. Aluksi saamelaiset asuttivat Kemijoen rantamia, mutta 1600-luvulla ensimmäisten suomalaisten uudisasukkaiden saapuessa alueelle, Kemijärvellä ei enää asunut saamelaisia. Vuonna 1610 Ruotsin kuningas Kaarle IX kirjoittaa pohjoisessa, Kemijärvellä, olevan hyviä maita asuttavaksi. Kemijärveläiset elivät kalastuksella ja metsästyksellä, mutta siellä oli myös tunnettu kauppapaikka 1600-luvulta alkaen, koska Kemijärvi sijaitsi tärkeiden vesireittien risteyksessä. Kemijärveltä pääsi länteen Perämerelle, pohjoiseen Jäämerelle ja itään Vienanmeren kautta aina Laatokalle saakka. (Kemijärven kaupunki 2012a.)

Toisen maailmansodan jälkeen Kemijärven alueen rakennuksista tuhoutui lähes 70 % ja alueella alkoi voimakas jälleenrakentaminen muun Lapin alueen tavoin. Töitä ja väestöä alueelle toi myös Kemijoen voimalaitos- sekä sellutehdasrakentaminen. Kemijärvellä asui 1960-luvulla enimmillään yli 16 000 asukasta. (Kemijärven kaupunki 2012a.)

Kemijärvi on kokenut raskaasti perinteisen teollisuuden alasajon Suomessa. Kaupungista siirrettiin laturitehdas Kiinaan ja Stora Enso lopetti sellutehtaan; alueelle syntyi yhtäkkiä lähes viidensadan työpaikan vaje välillisten vaikutusten lisäksi. Kaupungin kotisivuilla kerrotaan kaupungin elinkeinorakenteen olevan ”suhteellisen laajapohjainen”. Pienyritystoiminnan lisäksi kaupungissa harjoitetaan maa-, metsä- ja porotaloutta sekä matkailua.

Kemijärvellä asui 31.12.2010 Tilastokeskuksen mukaan 8 418 asukasta, kunnan väkiluku on jatkanut laskuaan ja Väestötietojärjestelmän tiedon mukaan 31.12.2011 asukasmäärä oli laskenut 8 297 asukkaaseen. Kemijärvellä ei asu ruotsinkielistä väestöä lainkaan, mutta ulkomaiden kansalaisten osuus väestöstä on hieman alle yhden prosentin. Kemijärveläisistä alle 14-vuotiaita on 10 %, 15–64-vuotiaita 61 % ja yli 65-vuotiaita on 28 %. Kemijärvellä on asuntokuntia 4 281 kappaletta, näistä vuokralla asuvien osuus on noin kolmannes. Pientalossa tai rivitalossa asuu lähes 70 %. Työttömyysaste on kor-

kea, melkein 20 % ja eläkeläisiä kaupungin asukkaista on lähes 40 %. (Tilastokeskus 2012a.)

Tilastokeskuksen vuonna 2009 julkaiseman väestöennusteen mukaan Kemijärven asukasluku laskisi tasaisesti aina ennusteen loppuun, vuoteen 2040, saakka. Ennusteen mukaan Kemijärvellä olisi asukkaita vuonna 2010 8 288 (toteutunut määrä 8 418), vuonna 2020 6 971 ja vuonna 2040 enää 5 764. (Tilastokeskus 2009.) Kemijärven kaupungin laatiman väestösuunnitteen mukaan asukasmäärä tulee seuraavina vuosina vähenemään, mutta huomattavasti maltillisemmin kuin Tilastokeskus ennustaa. Suunnitteen mukaan asukkaita olisi vuoden 2015 lopussa 8 160 henkeä, kun samaan aikaan Tilastokeskuksen ennuste on 7 522. (Törmänen 2012.)

Palosaari

Vaasan kaupunki on perustettu 1606 Pohjanmaan rannikon vanhimmalle satamapaikalle, Ruotsin kuninkaana oli silloin Kaarle IX. Vaasan palon 1852 jälkeen kaupunki siirrettiin nykyiselle paikalleen ja kaupungille omaleimainen väljä, puistokatujen ja palokujien ryhdittämä asemakaava suunniteltiin. Vaasa on toiminut Suomen pääkaupunkina kansalaissodan aikana ja Suomen senaatti aloitti istuntonsa Vaasassa. Tästä syystä Vaasan kaupungin vaakunaan on liitetty vapaudenristi. (Vaasan kaupunki 2006.)

Historiallisesti Vaasa ja vaasalaiset ovat eläneet merenkäynnistä ja siihen liittyvistä elinkeinoista, mutta tämän päivän Vaasaan on keskittynyt merkittävä osa Suomen energiateollisuudesta ja osaaminen keskittyy hajautetun energiatuotannon, energiatuotannon ja käytön ratkaisuihin. Vaasa on Suomen toiseksi suurin korkeakoulukaupunki väkilukuun suhteutettuna (Vaasan kaupunki 2011b: 10, 12) ja sinne on myös perustettu Suomen ensimmäinen kirjasto vuonna 1794 (Vaasan kaupunki 2006).

Palosaari eli Brändö on ollut nimensä mukaisesti alun perin saari, mutta tänä päivänä alue yhdistyy luontevasti muuhun kaupunkiin sekä siltojen että maakannaksen kautta. Vuonna 1789 perustettiin Palosaaren ja Mansikkasaaren väliseen salmeen Vaasan uusi ulkosatama, jonka jälkeen myös vakituksia asukkaita muutti alueelle asumaan. Vasta Vaasan palon 1852 jälkeen Palosaaren kehittyminen vilkastui; Palosaareen perustettiin muun muassa puuvillatehdas, saippuatehdas, konepajoja ja satama ja siihen liittyvät toiminnot kehittyivät, vaikkakin kaupunki perusti uuden sataman Vaskiluotoon 1892. Työpaikat toivat mukanaan asukkaita ja alueelle rakennettiin vilkkaasti ilman asemakaavaa. Kunnollinen tieverkosto Palosaarelle rakennettiin vasta 1930-luvulla, jolloin

myös osa vanhasta rakennuskannasta korvautui uudisrakennuksilla. (Majaneva-Virkola 2008: 6–8.)

Tämän päivän Palosaari on monimuotoinen alue, jossa rakennusinventoinnin kautta on ymmärretty alueen kulttuurihistoriallinen merkitys. Alueella on tehty myös suojelupäätöksiä, joilla on pyritty säilyttämään alueen historiallisia kerrostumia. (Majaneva-Virkola 2008: 8.) Palosaarella sijaitsee nykyään Vaasan yliopiston merenrantakampus, joka käsittää vanhan Puuvillatehtaan rakennusten lisäksi alueelle luontevasti istuvia uudisrakennuksia.

Vaasan kaupungin asukasmäärä 31.12.2010 on ollut 59 587, asukkaista on Palosaaren alueella asunut 5 522. Kaupungin asukasmäärä on kasvanut 1990-luvulta saakka tasaisesti, mutta Palosaaren asukasmäärä on jatkanut laskuaan, tosin lasku on hidastunut ollen vain kahdeksan henkeä vuonna 2010. Vaasassa on nähtävissä trendi, jonka mukaan Keskustan, Vöyrinkaupungin ja Palosaaren kaupunginosista asukkaat ovat muuttaneet uusille kaava-alueille omakotiasumisen perässä 1970- ja 1980-luvuilla, jonka jälkeen ainoastaan Palosaaren asukasluku ei ole lähtenyt uudelleen kasvuun. (Vaasan kaupunki 2012.)

Vaasan kaupungin asukkaista suomenkielisiä on 69 %, ruotsinkielisiä 25 % ja muita kieliä puhuvia kaupungissa asuu noin 3 700. Ruotsinkielisten osuus kaupungin väestöstä on vähentynyt samaan tahtiin kuin muunkielisten osuus on kasvanut. (Vaasan kaupunki 2011a.) Palosaaren asukkaista suomenkielisiä on 68 %, ruotsinkielisiä 28 % ja muita kieliä puhuu 4 % (Vaasan kaupunki 2011d).

Vaasalaisista 22 % on alle 20-vuotiaita, 20–64-vuotiaita on 61 % ja yli 65-vuotiaita on 17 %. Palosaaren asukkaiden ikäjakauma tilastollisesti eroaa siten, että alle 20-vuotiaita alueella asuu noin 13 %, työikäisiä asukkaita on 65 % ja myös eläkeläisten osuus on hieman korkeampi, ollen 21 %. (Vaasan kaupunki 2011d.) Työttömyysaste on Palosaarella hieman koko kaupunkia korkeampi, 9,2 %, mutta Palosaaren kaikista asukkaista työttömänä on noin 5 % ja 45 % käy töissä. Alle 15-vuotiaita on 8 %, joten opiskelijoiden osuus Vaasassa virallisesti asuvista palosaarelaisista on noin 20 %. Palosaaren asunnoista 86 % on kerrostaloissa ja kaikista Palosaaren asunnoista 54 % on vuokra-asuntoja. Asuntoja kaiken kaikkiaan Palosaarella on 4 222 kappaletta. (Kommonen 2012.)

Kaupungin oman väestösuunnitteen mukaan vuonna 2030 Vaasassa asuu 70 000 asukasta, kun Tilastokeskuksen ennusteen mukaan väkiluku olisi noin 66 000. Suunnitteessa

huomioidaan syntyvyyden, kuolleisuuden ja muuttoliikkeen lisäksi myös taloudellisten, sosiaalisten ja muiden yhteiskunta- ja aluepoliittisten päätösten vaikutuksia väestön määrän kehittymiseen, kun taas ennusteessa huomioidaan vain syntyvyys, kuolleisuus ja muuttoliike. Ikäryhmistä yli 65-vuotiaiden osuus kasvaa voimakkaimmin, mutta kaupunki tavoittelee suotuisan työpaikkarakenteen kehityksen myötä runsasta kasvua 20–34-vuotiaiden ikäryhmässä, jolla olisi suoraan positiivinen vaikutus myös lasten syntyvyyden kasvamiseen. (Vaasan kaupunki 2011c.) Asuntopoliittisen ohjelman 2008–2010 mukaan Palosaaren asukasmäärä tulee vähenemään vuoteen 2030 mennessä 4200 asukkaaseen. Kaupungin kriittisissä menestystekijöissä on tosin asetettu tavoitteeksi, että kaupunki olisi 120 000 asukkaan kaupunkialue vuonna 2020, joka tarkoittaisi työssäkäyntialueeseen perustuvaa kuntaa (Vaasan kaupunkisuunnittelu 2006).

6.2. Aineiston kokoaminen ja analysointi

Haastattelut teki syksyllä 2011 Uusi paikallisuus -hankkeen kolme eri projektipäällikköä, kukin omalla osa-alueellaan. Haastattelujen runko oli yhtenäinen kaikissa haastatteluissa. Teemahaastattelun rungossa oli yksitoista eri kysymystä, joiden avulla haastattelijat saattoivat ohjata haastateltavaa puhumaan aiheesta. Tässä tutkielmassa tulen käsittelemään ensisijaisesti haastateltavien vastauksia kysymyksiin millaista yhdistystoimintaa alueella on, millaista yhteistoimintaa yhdistyksillä on ja millaista yhteistoimintaa haluttaisiin tulevaisuudessa järjestettävän. Olen myös käyttänyt muita haastatteluissa esiinnousseita tämän tutkielman kannalta relevantteja tietoja ja mielipiteitä analyysiä tehdessäni.

Haastateltavat projektipäälliköt olivat kukin itse valinneet omien perusteidensa pohjalta, mutta valintaan oli vaikuttanut yhdistysten edustajien kohdalla heidän edustamansa yhdistyksen toiminta ja sen laajuus, kaupungin edustajat olivat valikoituneet omien toimenkuviansa perusteella, esimerkiksi vastausten perusteella saattoi päätellä, että kirjastoalan edustajat olivat hyvin edustettuina haastatteluissa. Kaikilta kolmelta alueelta haastateltiin myös seurakunnan edustajaa. Haastattelut muodostivat valikoidun kohdejoukon (Mikkonen & Haapala 2006: 20), heidän valintaansa vaikutti oletettu tietämys aiheen kannalta olennaisista asioista.

Hervannassa haastateltavia oli yhteensä 14, sukupuolijakauma oli vinoutunut: haastatelluista vain kolme oli miehiä. Kaupunkia haastatteluissa edusti neljä henkeä ja yhdistyksiä kahdeksan, sukupuolijakauma oli molemmissa ryhmissä neljäsosa miehiä. Yksi

haastatelluista ilmaisi suoraan olevansa yhdistystoiminnan lisäksi myös kaupungin poliittinen päättävä.

Kemijärvellä haastatteluja tehtiin yhteensä 17 kappaletta, haastatelluista seitsemän oli naisia. Yhdistyksiä edustaneista kahdeksasta haastatellusta neljä oli miehiä. Kaupungin edustajista naisia oli kolme ja miehiä seitsemän. Osa haastatelluista voitiin laskea kuuluvaksi sekä yhdistyksen että kaupungin edustajaksi.

Palosaarella haastateltavia oli yhteensä 17, joista yhdeksän oli naisia. Yksi haastattelusta oli parihaastattelu. Kaupunkia edusti haastatteluissa viisi henkilöä ja yhdistyksiä yhdeksän. Palosaaren haastatelluista kaksi oli nimetty asiantuntijoiksi ja yksi yliopiston edustajaksi, siten näitä kolmea ei voi laskea kuuluvaksi yhdistystoimijaksi tai virkamieheksi.

Haastattelurunko oli jaettu kolmeen pääosioon, joista ensimmäinen kosketi asukkaiden innostamista ja aktivointia, toinen osio oli otsikoitu kansalaisjärjestöjen välisen yhteistyön kehittäminen ja kolmannessa osiossa haastateltavilta kysyttiin heidän näkemyksiään paikallisyhteisöjen ja kunnan välisen suhteen järjestämisestä.

Tämän työn kannalta mielenkiintoisin pääosio oli toinen osio, jossa esitetyt kysymykset olivat: Millaista yhdistystoimintaa alueella on tällä hetkellä? Miten laajasti yhdistykset ovat yhteydessä alueen asukkaisiin? Kattaako toiminta asukkaiden tarpeet? Toinen kysymysosa koski yhdistysten välistä yhteistyötä alueella. Kolmannessa osassa haastateltavilta kysyttiin kaupunginosakohtaisen yhdistystoiminnan kehittymisestä viime vuosina sekä oletuksia sen kehittymisestä tulevaisuudessa. Neljäs osa muodostui kysymyksistä: Miten yhdistystoimijat kuulevat asukkaiden ääntä? Edustavatko yhdistykset alueen asukkaiden näkemystä? Viidennessä osassa haastatelluilta kysyttiin, että voidaanko asukkaiden odottaa aktivoituvan aiempaa enemmän oman alueensa kehittämiseen ja millaisissa asioissa, ja millä tavoin tämä voisi tapahtua. Viimeisessä osassa kysyttiin yhdistysten aktiivisuudesta ja tavoitteellisuudesta alueen kehittämisessä sekä yhdistysten asemasta harrastusten ja sosiaalisten suhteiden ylläpitäjiä.

Haastatteluiden analysoinnin aloitin ensimmäisen lukukerran jälkeen kirjoittamalla ylös haastatteluista mieleen jääneitä seikkoja. Seuraavalla lukukerralla keräsin mielenkiintoisia ja useammin esille nousevia seikkoja muistiinpanoina ylös. Sen jälkeen yhdistin nämä kaksi tiedostoa, jonka jälkeen luin haastattelut kertaalleen läpi ja täydensin muistiin-

panojani. Tässä vaiheessa haastatteluista nousi esiin tiettyjä teemoja, joita tulen käsittelemään lähemmin seuraavassa.

Litteroidun materiaalin analysointiin on mahdollista käyttää erilaisia tietokoneohjelmia, mutta tässä tapauksessa kun litteroitua materiaalia oli kaikkiaan noin kaksisataa sivua ja siitä vain yksi pääosio oli aktiivisimman mielenkiinnon kohteena, päädyin alleviivaamiseen ja muistiinkirjoittamiseen sen asemesta, että olisin käyttänyt analyysiohjelmaa. En kokenut aineiston haltuunottoa ja siitä tärkeiden asioiden havainnointia mitenkään vaikeaksi.

Haastateltujen vastaukset olivat hyvin samansisältöisiä riippumatta haastatellun roolista paikallisyhteisössä. Aineiston pohjalta olisi voinut tehdä enemmänkin vertailua kaupungin ja yhdistysten edustajien vastausten samankaltaisuudesta tai erilaisuudesta, kuin olen tehnyt. Ainoastaan joissain kohdin, jossa eroilla on oman näkemykseni mukaan ollut merkitystä, olen eroista tai samankaltaisuuksista maininnut. Tämän tutkielman tarkoituksena ei ole esittää eri toimijoiden käsityksiä yhdistystoiminnan tilasta paikallisella tasolla vertailemalla niitä toisiinsa, vaan ennemminkin löytää vastauksista yhteinen näkemys.

Toissijaisesti olen myös selvittänyt alueella toimivia yhdistyksiä ja järjestöjä google-hauilla sekä Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysnetti-palvelun kautta hakemalla sekä postinumerolla että alueen nimellä. Internethaun kautta kykenin pääsääntöisesti tarkistamaan haastateltavien nimeämien yhdistysten nimien oikeinkirjoitusseikkoja sekä luomaan tarkemman kuvan yhdistyksen toiminnasta. Yhdistysnetissä postinumerohauilla tulivat mukaan järjestöt ja yhdistykset, joiden osoitetieto oli alueelle, vaikka toiminta koskisi huomattavasti laajempaa aluetta ja paikannimellä haettaessa esimerkiksi Palosaaren ruotsinkielistä Brändö-nimeä nimessään käyttävät yhdistykset saattoivat olla Helsingin Kulosaaresta. Siten tämä haku ei ollut aukoton, mutta antoi jonkinlaisen käsityksen siitä, kuinka laajasti haastateltavat tiesivät alueella toimivia yhdistyksiä ja järjestöjä.

Haastateltujen vastaukset olen ottanut sellaisinaan, eli en ole itse selvittänyt pitääkö haastateltavien puheet, esimerkiksi yhdistysten nimien, toimintamuotojen, jäsenmäärien ja toiminnan alueen suhteen, paikkaansa. Kyseessä on kuitenkin haastateltavien katsantokanta ja heidän subjektiivinen ymmärryksensä asioista, joten sillä toimiiko Martat erityisesti Hervannassa vai koko Tampereen alueella tai onko asukas-yhdistyksen nimi juuri Palosaari-seura, ei mielestäni ole tässä kohdin merkitystä.

Toisaalta olen hakenut lisätietoa haastatteluissa mainittujen asioiden tueksi tai niitä selvittämään myös internetistä, pääsääntöisesti googlehauilla. Nämä lisätiedot, jotka selkeyttävät vastausten sisältöä, olen viitemerkinnyt. Internethakujen ja osittain myös oman tietämyksen kautta kävi ilmi, että osa haastatteluissa annetuista tiedoista ei ollut ihan ajantasaista, vaikka haastateltavien valikoitumiseen juuri asiantuntemuksella oli suuri merkitys. Esimerkiksi käy Valo vilkkuu Präntööltä -tapahtuma, jota ei ole järjestetty enää iltatapahtumana yliopiston tiloissa, joissa eri yliopiston tiedekunnat ja toimijat ovat esitelleet toimintaansa kiinnostuneille vierailijoille. Tapahtuma on siirtynyt Vaasan keskustaan kauppakeskukseen ja siinä paneudutaan tietoiskupainotteisesti esittelemään yliopistolla tehtävää tutkimusta, tapahtuman uusi nimi on Tutkimus tutuksi.

Huomioon otettava seikka, erityisesti Hervannan ja Palosaaren osalta on se, että alueen väestörakenne on haastava tilastoinnin valossa. Molemmissa kaupunginosissa asuu jonkin verran sellaista väestöä, joka ei ole laskettuna virallisissa asukasmäärissä lainkaan.

Lakimuutos, jonka perusteella on voinut muuttaa vakituisesti opiskelupaikkakunnalleen, on tullut voimaan 1.6.1994. Sitä, kuinka moni käyttää tai jättää käyttämättä tämän mahdollisuuden ei ole tutkittu. Esimerkiksi ”Omaa kotia etsimässä” -tutkimuksessa, jossa selvitettiin 18–29-vuotiaiden suomalaisten nuorten asumista, pidettiin tietoa paikkakunnasta, jossa nuori virallisesti asui, irrelevanttina, vaikka myönnettiin, että nuorilla asuinpaikkakunta ei välttämättä vastaa kotipaikkakuntaa. (Kupari 2011.)

Maahanmuuttajien osalta tilastolliset tiedot pitävät pääosin paikkansa, koska jokaisen ”Suomeen muuttaneen henkilön, joka aikoo oleskella täällä yhtämittaisesti yli vuoden tai on oleskellut täällä yli kolme kuukautta, on ilmoitettava muutostaan asuinpaikkakuntansa maistraatille” (väestötietolaki 507/1993). Myös maassamuutettaessa tulisi ilmoitus tehdä maistraatille. (Tilastokeskus 2012b.) Suomalaisessa keskustelussa maahanmuuttajat mielletään usein pakolaisiksi, mutta sekä Hervannassa että Palosaarella maahanmuuttajissa on maahan työn tai opiskelun vuoksi alueelle muuttaneita.

6.3. Yhdistystoiminnan yleispiirteet

Hervanta

Hervannan haastatteluissa mainittiin useamman haastatellun suulla, että yhdistystoimintaa on alueella runsaasti ja erityisesti huomioitiin se seikka, että monet yhdistyksistä ja

järjestöistä toimivat pelkästään Hervannan alueella, eivät koko kaupungissa. Hervannan asemaa Tampereen tytärkaupunkina ja kaupunkina kaupungin sisässä tuotiin myös esille.

Hervannassa toimivista yhdistyksistä ja järjestöistä tuotiin esille erityisesti Mannerheimin Lastensuojeluliiton Hervannan yhdistys, Työttömien yhdistys, Yhdessä Selviytymisen Tuki, Tampereen Hervantalaiset, Paikalliskulttuurin Edistäjät Paku ry, Martat, YST, Lähiöteatteri Lysti, Parsiteatteri, Setlementti, Duon kauppiasyhdistys, SPR, Tampereen ensi- ja turvakoti ry, Hervannan Karjalaseura, Hervantalaiset ry, Hervanta-seura, Hervannan seudun työttömät, TU38, Tampereen teknillisen yliopiston ylioppilaskunta, Hervanta-verkosto sekä Hervannan eläkeläiset.

Yleisesti haastatteluissa mainittiin eläkeläisyhdistykset, maahanmuuttajajärjestöt, koulujen vanhempainyhdistykset, partiolaiset, Tampereen teknillisen yliopiston piirissä toimivia järjestöt, urheilu- ja liikuntajärjestöt, vammaisjärjestöt, asukastoimikunnat, poliittiset järjestöt, luontoyhdistykset, sosiaali- ja terveysalaan liittyvät yhdistykset, kotiseutuyhdistykset, sekä potilasyhdistykset.

Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämästä Yhdistysnetistä hakemalla sanalla herva* hakutuloksena on yhteensä 57 eri yhdistystä, joiden nimessä Hervanta esiintyi. Hakemalla Hervannan postinumerolla 33720 hakutuloksia kertyi lähes 200, mutta monien yhdistysten osalta pystyy nimen, varsinaisen kotipaikan tai molempien osalta päättelemään, että toiminta ei ole keskittynyt pelkästään Hervantaan tai toimintaa ei ole lainkaan Hervannassa. Toisaalta joidenkin yhdistysten, joiden nimessä ei lainkaan esiinny sanaa Hervanta tai eivät tule esiin postinumerolla, toiminta liittyy vahvasti Hervantaan, kuten esimerkiksi Tampereen teknillisen yliopiston ylioppilaskunnan piirissä toimivat ainejärjestöt, osakunnat tai opiskelijoiden liikunta- ja harrastuskerhot.

Googlehaulla esiin saadaan samoja yhdistyksiä kuin kohdistamalla haku Yhdistysnettiin. Googlehaku tuo tosin esiin huomattavasti enemmän tietoa yhdistysten varsinaisesta toiminnasta kuin haku yhdistysnetistä.

Kemijärvi

Kemijärven haastatteluista kävi ilmi, että alueella koettiin olevan paljon erilaisia yhdistyksiä, joiden toiminta on aktiivista. Haastateltavat mainitsivat vähintään yhden yhdistyksen nimeltä, yhdistysten edustajina haastatellut yleensä omansa ja mahdollisesti sii-

hen läheisesti liittyviä yhdistyksiä, kaupungin edustajat nimesivät eläkeläisten toiminnan olevan aktiivista.

Yhdistyksistä ja järjestöistä mainittiin erityisesti Järjestökiehinen, junakapina, massaliike, Vapaa Vuotos, Kemijärven Latu ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 4H, Itä-Lapin valokuvaajat, Kehitysvammaisten tuki ry, Salcompin eläkeläiset, Yrittäjät, VPK, Suomi-Venäjäseura, Martat, Karjalaisseura, Kemijärven Urheilijat, Diabetesyhdistys, luontokerho, Outisen Erä ja elokuvakerho.

Yleisesti haastateltavat puhuivat maanpuolustukseen liittyen veteraani- ja reserviläisjärjestöistä, liikunta- ja urheiluseuroista, erilaisista potilasyhdistyksistä: hengityselinsairaudet, sydän, diabetes, pitkäaikaissairaiden yhdistys; runonlausunnasta, teatterista, muistelupiiristä, kelonveistosta sekä harrastetaiteilijoista liittyen kulttuuriin, yleisesti ikäkauteen tai elämäntapaan liittyvistä nuorisojärjestöistä, eläkeläisjärjestöistä, työttömien yhdistyksistä, ammatillisista etujärjestöistä, poliittisista ryhmistä ja yrittäjäjärjestöistä, maaseutuun, luontoon ja metsästykseen liittyvistä harrastuspiireistä sekä asukasyhdistyksistä ja kylätoimikunnista.

Huomattavaa Kemijärven haastatteluissa oli, että melkein kaikissa haastatteluissa mainittiin junakapina ja massaliike. Junakapinassa paikalliset kapinoivat VR:n päätöstä yöjunaliikenteen lopettamista vastaan ja onnistuivat. Lopetettu junaliikenne aloitettiin uudelleen. Massaliikkeessä väki lähti liikkeelle vastustamaan kannattavan Kemijärven sellutehtaan lakkauttamista, jossa tavoitetta ei saavutettu. Myös 1970-luvun karvalakki-lähetystö tuli esille haastattelussa, kuten myös Murmankin ratahankkeen lobbaus.

Kemijärvellä on perustettu jo vuonna 1994 yhdistysten yhteistyöryhmä, Järjestökiehinen, jonka toiminta on rekisteröity 2002. Järjestökiehinen ry:n jäsenyhdistysten määrä on kasvanut alun kymmenestä jäsenyhdistyksestä vuoden 2009 36 jäsenyhdistykseen. Järjestökiehisen toiminnan tavoitteena on ollut yhdistysten yhteistyön edistäminen sekä yhdistysten yleisten toimintaedellytysten parantaminen. (Kemijärven Järjestökiehinen 2006.) Haastatteluissa Järjestökiehinen mainittiin useasti, mutta sen toimintaan suhtauduttiin ristiriitaisesti: toiminta koettiin tarpeelliseksi ja kehittämisen arvoiseksi, mutta monet haastatelluista suhtautuivat siihen erittäin epäilevästi ja osaltaan pettyneenä. Toisaalta oletettavasti sosiaali- ja terveysalan yhdistyksiä edustaneet haastatellut olivat toimintaan tyytyväisempiä kuin muut.

Yhdistysnetissä hakiessa Kemijärvi kotipaikkana sai vastaukseksi lähes neljäsataa yhdistystä, toisaalta postinumerolla 981* hakiessa hakutulos koski vain 94 eri yhdistystä. Joidenkin yhdistysten toiminta koski selkeästi suurempaa aluetta kuin Kemijärven kaupunkia, esimerkiksi Itä-Lapin merkonomit ry. tai Koillis-Lentäjät r.y. Kemijärvi kokonaisena kuntana helpotti hakua ja siten väkilukuun suhteutettuna hakutuloksia oli runsaammin kuin Hervannassa tai Palosaarella.

Googlehaku toi esille samoja yhdistyksiä. Johtopäätöksiä saattoi ainoastaan tehdä yhdistysten aktiivisuudesta ja jäsenten kyvystä käyttää Internetiä.

Palosaari

Myös Palosaarella haastateltavat mainitsivat olevan vireää yhdistystoimintaa. Tosin haastatteluissa kävi ilmi myös se, että Vaasan kaupungin suhteellisen pieni koko ei rohkaise yhdistys- ja harrastustoiminnan kaupunginosakohtaiseen muodostumiseen. Haastateltavat toivat esille myös Palosaaren hengen, joka tosin vaihteli haastateltavan omien katsantokantojen mukana: joku piti Palosaarea vasemmistohenkisenä entisen työläis-kaupunginosana ja toisen mielestä Palosaari identifioitui kulttuuriharrastusten kautta. Erään haastatellun mielestä Palosaaren ja kaupungin välinen kuilu oli madaltunut.

Palosaaren haastatellut mainitsivat erityisesti nimeltä Mannerheimin Lastensuojeluliiton, Ruotsalaisen Kansanpuolueen, Vaasan yliopiston ylioppilaskunnan, Palosaaren Urheiluseuran, Vaasan Pallo-Veikot, Martat, Setlementin, Kuurojen yhdistyksen sekä Palosaari-seuran.

Yleisesti Palosaarella mainittiin toimivan opiskelijayhdistyksiä, urheiluseuroja, eläkeläisjärjestöjä, poliittisia yhdistyksiä, potilas- ja mielenterveysyhdistyksiä, vanhempainyhdistyksiä sekä työväenjärjestöjä.

Palosaaren erikoispiirre on kaksikielisyys, joka tosin tuli hyvin vähän esille haastatteluissa, vaikka noin 30 % palosaarelaisista puhuu ruotsia äidinkielenään. Yhdistysnettihaulla löytyneistä yhdistyksistä osa on nimensä perusteella kaksikielisiä. Postinumerolla 65200 hakiessa yhdistyksiä löytyi 66 kappaletta, mutta niistä useat toimivat muuallakin tai kokonaan muualla. Palosaari- nimi sisältyi 19 yhdistyksen nimeen, joista 17 toimi Vaasan Palosaarella. Brändö-nimellä haettaessa Helsingin Kulosaari ja Ahvenanmaalla oleva Brändön kunta hieman sekoittivat hakua. Monet yhdistyksistä, jotka löytyivät

nimihaun kautta, vaikuttivat vasemmistoon liittyviltä, kuten Suomen kommunistisen puolueen Palosaaren osasto.

Googlehaulla edellisten lisäksi löytyi myös Vaasan yliopiston ylioppilaskunnan ja Vaasan ammattikorkeakoulun piirissä toimivia opiskelijoiden yhdistyksiä ja kerhoja, joiden toiminta liittyy Palosaareen.

6.4. Yhteistoiminnan ilmeneminen ja järjestäminen esimerkkialueilla

Hervanta

Haastatteluista kävi ilmi, että Hervannassa yhdistykset järjestävät jonkin verran sellaista toimintaa, joka on tarkoitettu kaikille ihmisille, eikä pelkästään yhdistysten jäsenille. Pääsääntöisesti kuitenkin toiminta on kohdistettu omille jäsenille, mutta useampi toivoi, että toimintaa olisi enemmän yhdessä, koska uskoivat näin tapahtumiin osallistuvan enemmän ihmisiä. Toisaalta kävi myös ilmi se, että itsetarkoitus ei saa olla yhdessä tekeminen, vaan yhteistyön tulee olla luontevaa. Monet myös esittivät, että alueella aikaisemmin vahvana esillä ollut yhteistyön ja yhteisöllisyyden henki, ”Hervanta-henki”, on joko kokonaan hävinnyt tai ainakin huomattavasti vähentynyt.

Useammat haastatelluista mainitsivat Duon kauppakeskuksen ja sen kauppiasyhdistyksen kautta järjestettäviä tapahtumia. Epäselväksi jäi, oliko Duo pelkästään paikkana tapahtumille vai ideoiko ja järjestikö kauppiasyhdistys myös tapahtumat. Duossa kuitenkin oli järjestetty yhdistysten esittelypäiviä, jossa eri yhdistykset ovat esitelleet omaa toimintaansa ja asukkaat ovat sitä kautta saaneet tietoa. Duossa järjestetään myös lasten sunnuntaitapahtumia, joihin yrittäjät ja yhdistykset tuottavat ohjelmaa yhdessä. Myös muuta toimintaa järjestetään kauppakeskuksessa, monet tapahtumista liittyvät juhlapäiviin, kuten joulun ja halloweeniin.

Myös kirjasto ja Naistari mainittiin yhteistapahtumien järjestämispaikkana. Kirjasto toimii näyttämönä kirjoituskilpailulle, jota eri yhdistykset tukevat. Kirjaston tiloja saa myös varata eri tapahtumien järjestämiseen ja kirjasto toisaalta kutsuu omiin tapahtumiinsa yhdistyksiä joko osallistumaan tai vaikka keittämään kahvia. Naistarilla, joka on Settlementityön tukema tapaamispaikka maahanmuuttajanaيسille ja -tytöille, järjestetään eri kulttuureihin liittyviä yhteistapahtumia.

Ikäryhmittäin tapahtumia Hervannassa järjestetään jonkin verran. Erityisesti lapsiperheille toimintaa koetaan olevan paljon, toisaalta lapsiperheiden koettiin olevan myös innokkaita osallistumaan. Lapsille suunnatuista tapahtumista mainittiin erityisesti Peikkometsä, Vinkeli ja Lasten sunnuntait, myös lasten tapahtumat kirjastossa ovat olleet suosittuja. Ikäihmiset osallistuvat omien yhdistystensä kautta toimintaan, johon toisia yhdistyksiä ja heidän jäseniään kutsutaan mukaan osallistumaan.

Hankkeeseen liittyen Hervannan erityispiirre osallistuvien alueiden osalta on monikulttuurisuus. Maahanmuuttajien saaminen mukaan osallistumaan, joko jo olemassa olevaan toimintaan tai muodostamaan uutta toimintaa, mainittiin useasti Hervannan haasteeksi. Monikulttuurisuuden huomioiminen monissa harrastuksissa on haastavaa, esimerkiksi urheiluharrastusten, kuten uinnin tai naisvoimistelun saralla, islamilaisuus asettaa omat haasteensa pukeutumissääntöjen muodossa.

Erilaisia tapahtumia mainittiin nimeltä runsaasti. Hervanta-päivä mainittiin useimmiten. Vinkelin, lasten sunnuntaiden, Peikkometsän ja Hervannan kirjoituskilpailun lisäksi mainittiin myös talvirieha, Rasmus-viikko, Hervannan joulu, Naistarin kokkausillat ja Yhdessä ympäri- tapahtuma. Osa tapahtumista ei keskity pelkästään Hervantaan, vaan esimerkiksi Rasmus-viikko on osa valtakunnallista rasismien ja muukalaispelon vastaista kampanjaa. Haastateltu kertoi Hervannan profiloituvan asian suhteen Tampereella voimakkaasti, koska alueella asuu paljon maahanmuuttajia.

Muusta yhteisestä toiminnasta mainittiin peittojen kutominen pakolaisille, lasten toiminnan kehittämiseen ja järjestämiseen osallistuminen, taloyhtiöiden talkootoiminta, asukasillat, joihin kaupungin päättäjät osallistuvat, monikulttuurinen viikko sekä kirppistapahtumat. Eräs haastatelluista mainitsi myös, että kansalaistalohanke on ollut viireillä.

Kaupungin edustajina haastatellut henkilöt toivat esiin, että hervantalaiset osaavat olla aktiivisia itseään koskevissa asioissa ja jossain tapauksissa myös yhdistää voimavaroja. Rivien välistä lukemalla vaikutelmaksi jäi, että Hervanta on tässä suhteessa hieman voimakkaammin yhteistyöhön nojautuva alue, kuin muut Tampereen kaupunginosat. Erityisesti tuotiin esille ratikkahanke, jonka tavoitteena on yhdistää Hervanta keskustaan.

Haastateltavat mainitsivat Hervannassa olevan erilaisia vakiintuneita yhdistysten ja järjestöjen välisiä yhteistyöelimisiä, kuten Hervanta-tiimi, aluetyöryhmä, Hervanta-verkosto,

ikäihmisten verkosto ja naapuriapu. Googlehaun perusteella Hervanta-verkosto on perustettu 2000-luvun alussa tavoitteenaan Hervannan ja hervantalaisten viihtyvyyteen vaikuttaminen (Hervannan Seudun Työttömät ry 2010). Hervanta-tiimin toiminnasta ei ole mitään viitteitä, joten jää arvattavaksi olisiko haastateltu tarkoittanut samaista verkostoa. Aluetyöryhmillä tarkoitetaan varmaankin Tampereen kaupungin viranomaisten yhteistyöryhmiä, jotka ovat jakautuneet alueittain. Ikäihmisten verkostolla haastateltava on saattanut viitata Tampereen voimavaraverkosto ry:een, joka toimii googlehaun perusteella koko kaupungin alueella ja sen jäsenenä ovat tamperelaiset vapaaehtoistoimintaa järjestävät yhdistykset ja yhteisöt tavoitteenaan organisoida toimijoiden yhteistyötä (Tarve ry 2012). Haastateltavat mainitsivat myös, että hervantalaiset yhdistykset tuottavat kulttuuria yhteistyössä. Paikalliskulttuurin edistäjät Paku ry on perustettu 2004 ja haastattelujen perusteella alueen kulttuuritoiminta perustuu Pakun kautta tapahtuvaan yhteistyöhön.

Kemijärvi

Kemijärvellä tehdyissä haastatteluissa tuli voimakkaasti esille vastustamisesta voimansa saava toiminta. Melkeinpä kaikki haastatellut mainitsivat junakapinan ja massaliikkeen, myös thaipoimijoiden tuloa alueelle on vastustettu, kuten myös tuulivoima on nostanut esiin voimakkaita mielipiteitä. Eräs haastatelluista sanoikin, että ”aktiivisuus on usein tällaista vastustamista.” Sinällään vaikka yhteisesti kemijärveläiset ovatkin toimineet näissä asioissa, varsinaisesti yhdistystoimintaa nämä eivät ole olleet. Tosin junakapinan yhteydessä puhutaan kansanliikkeestä, koska kemijärveläiset olivat siinä yhdessä rintamassa.

Monet yhdistystoiminnoista, joita Kemijärvellä järjestetään, on pääsääntöisesti tarkoitettu omille jäsenille. Yhteistyön kehittämiseen on perustettu jo aikaisemmin mainittu Järjestökiehininen, jonka toimintaan suhtauduttiin useimmin skeptisesti kuin tyytyväisenä. Järjestökiehisen kautta on mahdollista varata tiloja ja saada jonkinlaista apua toimintaan, mutta rivien välistä oli luettavissa toiminnan yhdistävän eri järjestöjä ja yhdistyksiä vähänlaisesti. Haastatellut epäilivät yhteisen toiminnan mielekkyyttä, kun omakaan yhdistys ei toimi kunnolla.

Haastateltujen mukaan ikäihmisten auttamiseen löytyy yhteistyökumppaneita. Reserviläiset ja 4H-yhdistys avustavat muun muassa lumenluonnissa ja käytännön askareissa, yhdistykset ovat yhdessä tehneet rollaattoriradan, jossa myös liikuntaesteiset pääsevät nauttimaan luonnosta. Nuorten osalta eri urheiluseurat harjoittelevat kesällä yhdessä.

Nimeltä mainittiin muutamia tapahtumia, joita yhdistykset haastateltujen mukaan järjestävät yhdessä. Yukigassen-tapahtumassa on otettu mallia japanilaisesta ystävyyskaupungista, kyseessä on lumisotaan pohjautuva tapahtuma. Länsirajan kulttuuri-ihmiset ovat yhdessä tuottaneet Velho-oopperan lisäksi myös runonlausuntaa ja musiikkiesityksiä. Kemijärvi-päivä järjestetään yhteistyössä Taivaan tulet -torilla. Torin nimi liittyy samannimiseen tv-sarjaan, jota kuvataan Kemijärvellä. Naisten polskeet on uimahallissa oleva tapahtuma ja Kostamon kylämarkkinat kokoavat yhdistyksiä yhteen erään haastatellun mukaan.

Useampi haastatelluista totesi, että asukasmäärän laskemisen myötä erilaiset tapahtumat Kemijärvellä ovat vähentyneet. Aikaisemmin kaupungissa on järjestetty muun muassa Kaamostanssit, kelkkasafareja ja Tunturiralli. Haastateltujen vastauksista aisti, että toisaalta toiminnan määrässä ei heidän mielestään ole mitään hävettävää verrattaessa kaupungin kokoon, mutta toivottiin että tulisi joku ja laittaisi tuulemaan.

Haastatteluissa kävi ilmi, että Taivaan tulet -tv-sarjan ja sen käsikirjoittaja-ohjaaja Kari Väänäsen varaan lasketaan jonkin verran toivoa, että hän olisi se henkilö, joka johtaisi ja innostaisi asukkaita kehittämään Kemijärveä uudelleen aktiiviseksi ja kehittyväksi paikaksi.

Monet haastatelluista toivat esille luontoarvot ja ympäröivän luonnon eteen tehtävän työn määrän. Monet olivat osallistuneet erilaisiin ympäristön ja vesistöjen siivoustalkoisiin ja erilaisiin toimenpiteisiin, kuten roskakalojen poistamiseen vesistöistä, oli haettu tukea. Myös kunnan hallintoon ja palveluihin liittyviin asioihin Kemijärvellä on otettu kantaa esimerkiksi kyläyhdistysten välityksellä.

Palosaari

Palosaarella kävi haastatteluissa ilmi, että kaupunginosassa ei ole tiettyä tilaa, jossa yhdistykset voisivat kokoontua tai järjestää yhteisiä tapahtumia. Erilaisia järjestötiloja on, mutta niissä on yhdistäviä tekijöitä esimerkiksi politiikan tai uskonnon suuntaan, jolloin kaikki toimijat eivät tunne oloaan luontevaksi näissä paikoissa.

Alueella koetaan olevan yhteistoimintaa vähän, päänsääntöisesti tietyt vuosittaiset tapahtumat järjestetään yhdistysten yhteistyöllä. Muuten yhdistysten toiminta on tarkoitettu omille jäsenille. Eläkeläisneuvostossa, joka toimii koko kaupungin alueella, on palosaarelaisten edustus. Kirjastossa pyritään järjestämään tapahtumia, joihin kaikki voi-

vat osallistua, kuten kyselyiltoja kaupungin edustajille tai poliittisia tapahtumia vaaleihin liittyen.

Palosaarelaisista yhdessä järjestettävistä tapahtumista mainittiin Palosaari-päivä ja erilaiset toritapahtumat (kesätori). Juhlapyhiin ja vuodenaikaan liittyviä tapahtumia järjestetään myös yhdessä, kuten laskiaisrieha ja joululaulutilaisuus. Joissain koko kaupunkia koskevissa tapahtumissa, kuten syysmarkkinoilla ja kalamarkkinoilla palosaarelaiset yhdistykset ovat mukana. Myös paikalliset urheiluseurat osallistuvat ja järjestävät yhdessä urheilutapahtumia. Kaupunki avustaa koko perheen liikuntatapahtuman järjestämisessä.

Myös joitain yhteisiä projekteja on Palosaarella ollut. Mansikkasaaren kaavoitukseen liittyen asukasyhdistys on ollut vaikuttamassa jo pidemmän aikaan ja alueella toimii erilaisia vertaisryhmiä, kuten äiti-lapsi-kerhoja.

Eräs haastatelluista mainitsee yhteistyön muodoksi myös ohjelman järjestämisen toisten yhdistysten tapahtumiin.

6.5. Yhteistoiminta tulevaisuudessa

Hervanta

Hervantaan kaivattaisiin yhteisesti tuotettuna toimintaa sekä maahanmuuttajille että vanhuksille. Jotkut haastatelluista kokivat, että lapsiperheisiin keskitytään liiaksi ja muiden asukasryhmien osallistumismahdollisuudet kapenevat tästä syystä. Myös sellainen toiminta, johon maahanmuuttajien tasapuolinen osallistuminen olisi mahdollista, oli toivomuslistalla.

Koulun ja nuorisotyön yhteistoimintaa tulisi voimistaa ja samalla kasvattaa vanhempien tietoisuutta lastensa toimista kodin ulkopuolella. Myös taloyhtiöiden välistä yhteistyötä kaivattiin lisää, erityisesti siivoustalkoiden ja muiden asumisviihtyvyyteen ja turvallisuuden vaikuttavien toimien saralla.

Yksi haastatelluista toi esille kansalaistalon tarpeen ja toisessa haastattelussa kaivattiin yhteyshenkilöä, jonka toimien tavoitteena olisi yhteistoiminnan luominen yhdistysten

välille. Toisaalta toivottiin myös matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, joissa asukkaat voisivat hoitaa omia sosiaali- ja terveysasioitaan vertaistukiryhmien ohjatessa toimintaa.

Haastatellut kaipasivat myös lisää kulttuuritapahtumia ja kansainvälisiä basaareja, joita voisi järjestää vaikka kirjastossa. Toritoimintaa verrattiin Tampereen keskusta-alueeseen, jossa ihmiset viihtyvät torilla erilaisten tapahtumien merkeissä; tällaista toimintaa haluttaisiin myös Hervannan torille. Ystävyystoiminta voisi myös erään haastatellun mielestä olla aktiivisempaa ja Hervannan parlamentin perustamista väläytettiin yhdessä haastattelussa. Tosin tähän parlamenttiajatuksen liittyivät mahdolliset kuntaliitokset Tampereen talousalueella.

Kemijärvi

Kemijärven haastatelluilta nousi muutamia yhtenäisiä teemoja, joiden kehittämiseen oli erilaisia mielipiteitä ja toiveita. Ensinnäkin ympäristö oli voimakkaasti esillä, yhteistyötä kaivattiin eri syistä ja eri ikäryhmien toimintaa kaivattiin muutosta.

Kemijärvellä toivottiin, että Kuumaniemen vanha koulu valjastettaisiin yhteisen toiminnan tilaksi ja että kaupunki osallistuisi yhteistoiminnan kehittämiseen eri ruohonjuuritaso- ja yhdistysten välillä palkkaamalla viranhaltijan kehittämään yhteistä toimintaa ja tapahtumia.

Varsinaisia tiettyjä tapahtumia ei Kemijärvellä toivottu, mutta ympäristön tilaan monet haastatelluista kiinnittivät huomiota. Ympäristön siisteys ja ilkeät teot huolestuttivat haastateltuja. Toisaalta haluttiin kehittää ympäristöä ja luontoarvojen kunnioittamista siten, että ”maisemien varten” tuotaisiin penkkejä ja rakennettaisiin nuotiopaikkoja. Myös sodanaikaisten taistelupaikkojen kunnostusta talkoovoimin esitettiin.

Eräs haastatelluista esitti, että poliittiset puolueet ja toimijat voisivat muodostaa oman Järjestökiehisen tyyppisen yhteistyökuvion Kemijärven kehittämiseksi ja haasteiden ratkaisemiseksi. Muutenkin poliittisten eläkeläis- ja nuorisoyhteisöjen tulisi tehdä enemmän yhteistyötä tapahtumien järjestämisessä.

Nuorten osallistumista erilaisiin toimintoihin kaivattiin, haastatteluissa esitettiin jopa kiintiöitä nuorille yhdistystoimintaan ja hallituksiin ja toivottiin, että kouluissa alettaisiin opettaa osallistumista ja yhdistystaitoja nuorille. Myös erilaisten verkkosovellusten käyttöä, kuten Facebook, tulisi lisätä. Tiedottamisen, tosin ei pelkästään nuorille, koet-

tiin olevan hieman retuperällä ja toivottiin, että siihen voisi saada yhteistä koulutusta. Nuorten lisääntyvällä osallistumisella toivottiin olevan tapahtumia uudistava vaikutus.

Ikäihmiselle kaivattiin lisää palveluja, joita yhdistykset voisivat toteuttaa, joilla mahdollistettaisiin kotona asumista pidempään. Rajavartioston vanhaan toimipaikkaan ehdotettiin avattavaksi vanhuksille yhteinen kotipaikka, jossa kyläläiset kävisivät auttamassa asukkaita.

Haastatellut kokivat, että yhteistyön kautta saataisiin toteutettua isompia juttuja ja samalla kyettäisiin vaikuttamaan useamman kemijärveläisen elämänlaatuun. Osa haastatelluista harmitteli, kuinka monien hyvien tapahtumien, kuten Tunturitalli ja Kaamos-tanssit, järjestäminen oli päättynyt Kemijärvellä.

Palosaari

Palosaarella haastatellut esittivät useammalla suulla, että alueelle tarvittaisiin yhdistyksille yhteiset toimitilat, jotka eivät olisi leimautuneet poliittisesti tai uskonnollisesti. Paikassa tulisi olla kahvio ja tila, jossa voisi järjestää kokouksia ja muitakin tapahtumia. Yhteisen tilan myötä, yksi haastatelluista koki, yhdistyksille tulisi yhtenäisempi ääni ja niiden vaikutusvalta eri asioissa koskien Palosaaren kehittämistä kasvaisi. Vaikutusvallan lisäämiseksi ja suoran vaikuttamisen keinoksi ehdotettiin myös, että kaupunginosilla olisi oma ”kummi” kaupungin päättävistä elimistä, kummi toimisi yhteyshenkilönä ja mahdollistaisi vastavuoroisen tiedon jakamisen. Yleisurheilukentän kunnostaminen olisi mahdollinen yhteinen ponnistus, jossa koettiin, että alueen yhdistysten yhteistyö tuottaisi tulosta paremmin.

Yhtenä yhteistyön lisäämisen muotona koettiin myös ”Palosaari paremmaksi” -yhdistyksen perustamista, yhdistyksellä ei saisi olla poliittisesti värittyä toimintaa ja toimintaan haettaisiin mukaan myös opiskelijat. Myös kantaväestön ja maahanmuuttajien välistä yhteistyötä tulisi alueella lisätä ja kielikysymys tulisi unohtaa.

Tapahtumista toivottiin järjestettäväksi tansseja ja lauluiltoja, mutta myös yhteisiä opintopiirejä toivottiin. Ympäristön viihtyisyyden lisäämiseksi haluttaisiin pitää katutalkoita, joihin kaupunki voisi osallistua esimerkiksi lahjoittamalla kukkaistutuksiin taimet. Poliittinen aktiivisuus on alueella vähentynyt ja sen elvyttämistä myös toivottiin. Toisaalta moniin toimintoihin toivottiin nuorennusleikkausta. Erilaisia katutapahtumia, kuten kirppiksä, kaivattiin myös.

6.6. Muita haastatteluissa esiinnousseita asioita

Hervanta

Hervannassa koettiin, että monet yhdistykset olivat urautuneita ja aikansa eläneitä; toisaalta yhdistyksiä perustetaan liian pienien ja yksittäisten asioiden ympärille. Monet yhdistyksistä saavat alkunsa jonkin tietyn asian vastustamisesta, jolloin toiminta on hetkittäistä ja toimintaa on aaltoilevasti. Erään haastatellun mielestä esimerkiksi maahanmuuttajatoiminnassa ja -yhdistyksissä tämä toiminnan aktiivisuuden ja vaikuttavuuden aaltoilu tulee esille vahvasti.

Yhdistysten toimintaa haluttiin uudistaa, osallistumisen kynnyksen tulisi olla mahdollisimman matala. Monet haastatelluista olivat epäroineet toimintaan mukaan lähtemistä, koska pelkäsivät sen mukana tulevia vastuuta ja epäilivät, että heillä ei olisi tarvittavia taitoja, esimerkiksi hallituksessa toimimiseen. Ylhäältä päin johdetun toiminnan mielekkyyttä, ja ihmisten osallistumista siihen epäilivät monet. Toisaalta kaivattiin ”jotain” koordinoimaan alueella olevaa toimintaa.

Omatoiminen kansalaistoiminta, jossa toimittaisiin yhteisön parhaaksi asukkaiden oman aktiivisuuden kautta, olisi erään haastatellun mielestä kaikkein tehokkain keino toiminnan aktiivisuuden ylläpitämiseen. Sama henkilö toi kuitenkin esille sen, että mahdollisesti kourallinen aktiiveja käyttää isompaa ääntä kehittämisessä, kuin heillä edustamiensa tahojen kautta, oikeastaan olisi oikeus.

Yhtenä haasteena Hervannassa koettiin se, että alueella on eri ryhmille hyvin erilainen merkitys. Samalla monet haikailivat ”Hervanta-hengen” perään, vaikka yhteisöllisyys on edelleen aistittavissa erään haastatellun mukaan. Nuoria on vaikeaa saada yleishyödylliseen toimintaan mukaan, mutta esimerkiksi ratikka-asiassa Tampereen teknillisen yliopiston ylioppilaskunnan toimijat ovat olleet aktiivisesti mukana. Alueella asuvat maahanmuuttajat toimivat välillä vireästi, mutta kielimuurin takia heidän osallistumisensa perinteiseen yhdistystoimintaan on vähäisempää.

Tiedottamiseen ja sen tärkeyteen kiinnitti useat haastateltavat huomiota. Paikallislehteä pidettiin tärkeänä kanavana, mutta kaupunginosan omien nettisivujen käynnistämistä pidettiin silti positiivisena asiana. Tiedottamisessa tulisi erään haastatellun mukaan keskittyä tärkeisiin asioihin, eli mitä, missä ja koska; eräs kaipasi koulutusta liittyen tiedottamiseenkin, mutta myös muihin toiminnassa esille tuleviin ongelma-kohtiin.

Aktiivitoimijat tulivat esille useimmissa haastatteluissa. Kaivattiin priimusmoottoreita, oltiin huolissaan nuorten puuttumisesta ja sitoutumisesta toimintaan, pelättiin toimijoiden ikääntymistä ja mahdollisen toimijatyhjiön syntymistä. Myös eri toimintojen houkuttelevuus ja mahdollinen kilpailutilanne aktiiveista huolestutti haastateltuja. Kaksi haastatelluista kuitenkin ihmetteli sitä, miksi olisi tarpeen saada kaikki asukkaat osallistumaan.

Kemijärvi

Kemijärvellä haastatellut toimijat kokivat toisaalta, kuinka vaikeaa on saada ihmisiä osallistumaan, mutta toisaalta kehuivat kulttuuritapahtumiin osallistuvien ihmisten määrää. Eräs haastatelluista koki, että epävarmoissa olosuhteissa yhteisöllisyys kasvaa. Toisen haastateltu näki asian toisin: ihmisten liikkeelle saamiseen tarvittaisiin ”vähintään ilmainen viinatarjoilu”.

Haastatellut kokivat, että Kemijärvellä oli tehty paljon yhteistyössä, mutta harmittelivat sitä, että moni yhteinen toiminta on saanut alkunsa jonkun vastustamisesta. Koettiin, että kansalaistoiminta olisi hedelmällisempää, mikäli se saisi alkunsa myönteisistä lähtökohdista. Kaupungin puoluepoliittikointia pidettiin tympeänä ja riittäisana, ja uskottiin sen estävän myönteisten asioiden tapahtumista ja kehittymistä.

Tiedottamiseen puututtiin useammalla suulla. Tiedottamisen tulisi olla yleisellä kielellä ja selkeää, mutta tapahtumien mainostaminen ei pelkästään riitä. Kaupungin kahta paikallislehteä keuhuttiin myönteisestä asenteesta ja aktiivisesta kirjoittamisesta tapahtumista. Eräs haastatelluista toi esille sen, että tiedot toisten yhdistysten tekemisistä on kovin vähäistä, vaikka yhdistysaktiivina hän on uskoakseen tietoinen toiminnasta paremmin kuin keskiverto paikkakuntalainen. Tähän kaivattiin parannusta.

Pelkkä osallistuminen ei yhdistystoiminnassa kuitenkaan riitä, toimintaan tarvitsee sitoutua, kuten eräs haastatelluista asian ilmaisi. Aktiivitoimijoiden katoaminen aiheutti huolta, ei pelkän ikääntymisen myötä, vaan myös sen vuoksi, että ”pääpukarit” väsyvät, kun tuloksia ei synny. Aktiivisuuden kasaantuminen koettiin myös haasteeksi. Nuorten osallistuminen toimintaan on vähäistä, kun muut ”kiireet ja tavat” vievät ajan. Myös vanhempien osallistuminen lastensa harrastuksissa mukana oloon on vähentynyt.

Kemijärvellä koettiin, että kaikki tulisi saada mukaan toimintaan, jolla kehitetään kaupunkia paremmaksi. Ei pelkästään omaan hyvinvointiin kohdistuvaan harrastustoimin-

taan osallistuminen ole tärkeää, vaan yhteiskunnan muuttamiseen tähtäävään yhdistystoimintaan tarvitaan kaikkien panostusta. Eräs haastatelluista koki, että yhdistysten kautta mielipiteet tulisivat paremmin kuulluksi kaupungin kehittämisessä. Tärkeää olisi myös toimijoiden verkostoituminen keskenään. Kaupungin näkökulmasta kaupunkistrategiassa yhdistystoiminta on huomioitu ja kunnan koettiin olevan sitä elinvoimaisempi, mitä enemmän on toimintaa.

Palosaari

Haastatellut toivat useammassa kohdassa esille Palosaareen liitettävän hengen. Erään mukaan Palosaarta pidetään edelleen vasemmistolaisena työväenkaupunginosana, toisen haastatellun mielestä palosaarelaiset ovat ylpeitä ”präntööläisyydestään” ja alueesta, jossa asuu paljon taiteilijoita ja palveluita on edelleen tarjolla. Palosaarta kutsuttiin myös kaupungiksi kaupungissa, mutta ennen havaittavissa ollut kiulu kaupungin ja Palosaaren välillä on madaltunut. Palosaarelaisuus on siis edelleen olemassa, mutta on kokenut muutoksen; haastateltujen mielestä olisi omanlaatuista ilmapiiriä kuitenkin tarpeen korostaa vahvistamalla identiteettiä ja vallalla olevaa kyläilmapiiriä.

Aktivoitumisen koettiin tapahtuvan asioiden vastustamisen kautta. Asioiden kehittyessä huonoon suuntaan, asukkaat tarttuvat toimeen, mutta karttavat sellaista toimintaa, johon tarvitsee sitoutua. Aktiivitoimijoiden väheneminen huolestuttaa, yksi haastatelluista toi esiin kokoustoiminnan vierastamisen ja toinen mainitsi toimien kasaantumisen yhä pienemmälle määrälle ihmisiä. Vastuunkanto ja sitoutuminen tiettyyn toimintaan on vähenemässä, mutta toisaalta alueelle kaivattiin matalan sitoutumisen toimintaa. Erään haastatellun mielestä Vaasa on liian pieni kaupunki kaupunginosakohtaisiin toimijoihin, mutta keulakuvan joka olisi tulisieluinen asioiden eteenpäinviejä, tarve tulee esille useammassa haastattelussa.

Tiedottamisen kannalta tuotiin esiin, että kaupunginosasta puuttuu yleinen ja yhteinen ilmoitustaulu, jossa paikallisia asioita ja tapahtumia voisi mainostaa. Jonkun mielestä ilmoitustaulun tulisi sijaita jossain fyysisesti, toisen mielestä internet riittäisi tiedottamiskanavan. Myös tiedottamisen ajankohtaisuus puhutti haastateltuja. Asiat pitäisi olla esillä mahdollisimman pitkään, jolloin sisäistäminen olisi helpompaa.

Palosaarella tuli esille myös se, että toiminnan asetettujen tavoitteiden tulisi olla todellisia ja saavutettavia, jolloin onnistuminen motivoi. Palosaarelaisten tulisi yhdistää voimansa, erään haastatellun mielestä: ”ajettais vain niitä yhteisiä asioita, ilman puolueita

ja politiikkaa...”. Esimerkiksi toripäivien epämuodollista ilmapiiriä keuhuttiin ja uskottiin, että matalan kynnyksen toiminnalla saadaan rohkaistua mukaan uusia toimijoita.

Useampi haastatelluista kertoi kaupungin asenteen merkityksestä asioiden kehittämisessä ja yhdistysten toiminnan tukemisesta. Haastateltujen mielestä kaupungin tulisi olla kiinnostunut yhdistystoiminnan kehittämisestä ja tukea taloudellisesti alueella toimivia yhdistyksiä.

6.7. Huomioita

Suurimmasta osasta vastauksia käy ilmi, että yhdistystoimintaa mielletään olevan alueella runsaasti, mutta eri yhdistysten nimeämistä vältettiin. Monet kertoivat oman yhdistyksen tarjoamista eri kokoontumismuodoista. Kemijärveläisten oli helpointa mainita yhdistyksiä nimeltä tai yleisesti, Hervannan osalta nimeäminen oli myös helpompaa, koska alueella toimii huomattavasti alueeseen leimallisesti tai nimensä mukaisesti liittyviä yhdistyksiä. Palosaarella yhdessä haastattelussa mainittiin erityisesti, että kaupunginosassa ei toimi yhdistysten filiaaleja, koska Vaasa ei ole tarpeeksi iso kaupunki väkimäärältään tällaiselle toiminnan eriytymiselle kaupunginosittain.

Yhteistoimintaa koskevaan kysymykseen haastateltavat vastasivat suppeammin kuin yhdistystoiminnan nimeämistä koskeneeseen kysymykseen. Useimmat vastaajista pysyivät nimeämään oman yhdistyksen tarjoamaa toimintaa, mutta yhteistoiminnan hahmottaminen oli vaikeampaa. Monessa tapauksessa yhdistysten toimintaa ei kuitenkaan ole rajoitettu pelkästään jäsenille, vaan myös muilla asukkailla on mahdollista osallistua.

Tulevaisuuden toiveita koskien yhteistoimintaa oli kaikilla. Toiveita yhteistoiminnan laadusta tai tavasta sen järjestämiseen, ei haastatteluissa käynyt ilmi, mutta vastauksien perusteella suurin osa toivoi ja uskoi yhteistoiminnan vilkastavan tapahtumia lukumääräisesti ja osallistujamäärien kohdalta ja myös vaikutusvallan kasvavan, kun yhdistykset toimivat yhdessä vaikuttaen esimerkiksi kaupungin päättäjien suuntaan.

Yleisesti voi todeta, että Hervannassa ja Kemijärvellä haastateltavien vastaukset, koskien tämän tutkielman kannalta mielenkiintoisia asioita, olivat huomattavasti laajempia ja informatiivisempia kuin Palosaaren osalta. Miettiessäni syytä tähän, tulin tulokseen että Hervannan suurempi koko ja tarkempi erottautuminen muusta kaupungista edesauttaa

aihepiirin hahmottamisessa. Kemijärvi taas omana kokonaisena kuntana, vaikkakin suhteellisen pienenä, auttaa Hervannan alueen tavoin aiheen kysymyksiin vastaamista.

Kaikilta kolmelta alueelta muutama seikka nousi voimakkaasti esiin koskien yhdistystoimintaa ja sen tulevaisuutta. Haastatelluista useat olivat huolissaan aktiivisten toimijoiden vähenemisestä, jaksamisesta ja riittämisestä kaikkien eri yhdistysten välille. Tiedottamiseen ja erityisesti sen puutteisiin kiinnitettiin huomiota kaikilla paikkakunnilla. Myös ongelmakeskeisyys ja asioiden vastustamisen kautta alkava yhdistystoiminta koettiin negatiivisena, mutta tärkeimpänä toiminnan synnyttäjänä.

7. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Johdannossa mainitsemani tutkielmani tutkimusongelmat liittyvät yhdistystoiminnan tämän hetkiseen tilaan ja tulevaisuuden toimintahaaveisiin Hervannassa, Kemijärvellä ja Palosaarella. Tutkielmassa on tavoitteena myös huomioida, kuinka aikaisemmissa tutkimuksissa esille nousseet seikat yhdistystoiminnan muotojen muuttumisesta sekä tulevaisuuden haasteista, tulevat esiin empiriassa. Näiden lisäksi tavoitteena oli havainnoida empiriaa uuden paikallisuuden käsitteen muotoutumisen näkökulmasta.

Vertailemalla ja yhdistämällä haastatteluissa annettuja tietoja ja teorioista ja tutkimuksista esille nousseita seikkoja, voidaan esittää muutamia johtopäätöksiä ja tulevaisuuden toiminnan kehittämisessä harkittavia piirteitä. Metodi, jota tutkielmassa olen käyttänyt, on ihmistieteisiin useasti sovellettava tulkitseva lähestymistapa.

Yhdistystoiminnan tila ja tulevaisuuden haaveet

Melkeinpä kaikissa haastatteluissa tuotiin ilmi, että yhdistystoiminta alueella, ja koko paikkakunnallakin, on aktiivista. Alueen yhdistyksistä osattiin yleensä oman yhdistyksen lisäksi nimetä jokin muukin, yleisellä tasolla tiedettiin monien eri alojen yhdistysten toimivan alueella. Asukasyhdistysten toimintaa tuotiin esiin joka alueella useammasta suusta, joka tosin saattaa johtua jo edellä mainitusta haastateltavien valintakriteereistä. Mielenkiintoista haastatteluissa oli myös se, että haastattelujen sisällöissä oli hyvin vähän ristiriitoja, vaikka haastateltavat edustivatkin eri tahoja käsiteltävään aiheeseen liittyen.

Yhdistysten välisen yhteistoiminnan tunnistaminen oli haastateltaville jo haasteellisempaa. Yleensä tuotiin esiin oman yhdistyksen toiminta ja jossain haastatteluissa mainittiin, että toimintaa ei ole tarkoitettu pelkästään jäsenille vaan myös muut voivat osallistua. Tarkemmin vastauksia analysoidessa monet yhteisen toiminnan muodoista eivät liittyneet yhdistykseen: Kemijärvellä yhteistoiminnaksi tarjottiin junakapinaa ja massaliikettä, Palosaarella yhteistyötä oli tehty Mansikkasaaren kaavoitukseen liittyen ja Hervannassa monet mainituista toiminnoista olivat koko kaupunkia koskevia, ellei jopa valtakunnallisia, kuten Rasmus-viikko.

Kaikissa paikallisyhteisöissä mainittiin jokin tietty tapahtuma, joka vuodesta toiseen järjestettiin yhteistyössä ja sisällöllisesti samanlaisena. Yhteistoiminta yhdistysten välillä perustuu hyvin useasti tapahtumiin, joissa kaikki yhdistykset esittelevät omaa toiminta-

taansa ja koettavat siten värvätä uusia jäseniä ja kannattajia toiminnalleen. Myös toripäiviä järjestetään kaikilla alueilla, mutta ohjelmallisesta sisällöstä haastatteluissa ei esitelty yksityiskohtia.

Kemijärvellä ja Hervannassa haastatellut toivat esille toimintojen päättymisen ja hyvienkin tapahtumien järjestämisen loppumisen sekä toiminnan urautumisen samankaltaiseksi vuodesta toiseen. Tästä syystä toivottiin, että toimintaan saataisiin mukaan nuoria ja uusia toimijoita.

Turvallisuuteen ja ympäristön viihtyisyyteen kiinnitettiin monissa haastatteluissa huomiota. Hervannassa mainittiin turvallisuustekijät ja Kemijärvellä keskityttiin luonnon kauneuden vaalimiseen. Palosaarella haluttiin tehdä ympäristöstä värikkäämpää esimerkiksi kukkaistutusten avulla.

Yksi yhteistoiminnan kehittämisen peruskivistä on tiedottaminen. Toisaalta haastatellut toivat esille sen, että eivät ole aktiiveinakaan tietoisia toistensa toiminnasta, jolloin voisi olettaa, että ei-aktiiviset tietävät vielä vähemmän alueella toimivien yhdistysten toiminnasta. Haasteena koettiin haastateltujen mielestä myös se, että nyky-yhteiskunnassa tiedottamisen tulee olla monikanavaista. Toisaalta kaivattiin fyysisiä ilmoitustauluja, mutta myös internetin ja sosiaalisen median käyttöä tulisi lisätä. Hankaluutena tälle tiedottamisen laajenemiselle uusille areenoille koettiin olevan taitojen puute. Tiedottamisen lisäksi myös muut taidot, joita yhdistystoiminnassa tarvitaan, tulivat esille haastatelluilta. Yhtenä yhteistoiminnan muotona voisi olla yhdistystoimijoiden kouluttaminen yhteistyössä eri yhdistysten kanssa, samalla tämä toiminta edesauttaisi verkostoitumista.

Kaikilla paikkakunnilla haastatellut moittivat asukasaktiivisuuden saavan alkunsa yleensä jonkin tietyn asian vastustamisesta. Tämä koettiin epämiellyttävänä ja toivottiin, että toimintojen ja toiminnan kehittämiseen voitaisiin osallistua positiivisen kautta. Tosin yleensä tämä vastustaminen ei profiloidu yhdistystoimintana, mutta tietyn asian vastustamisen (tai puolustamisen) kautta yksilöistä saattaa tulla yhdistysaktiiveja, koska heitä pyydetään mukaan eri puolueiden tai yhdistysten toimintaan.

Haastattelujen mukaan kaikilla hankkeen osa-alueilla toiminta on aktiivista. Vastauksissa ei ilmene eroja sen mukaan, onko haastateltu yhdistyksen tai jonkin muun edustajaa. Tampereella, uskoakseni kaupungin suurempaan kokoon liittyen, osa haastatelluista tosin hieman epäroi vastauksen antamista, väittäen että ei ole alueellisen toiminnan tuntija, koska ei joko asu alueella tai ei toimi vain hervantalaisten kanssa.

Haastatellut olivat havainneet myös, että toimijoita on vaikeaa sitouttaa perinteiseen yhdistystoimintaan. Tähän harvemmin puuttuivat yhdistysten edustajina haastatellut, vaan yleensä kommentit liittyen matalan kynnyksen ja matalan sitoutumisen toiminnan suurempaan mielekkyyteen nuorempien ihmisten keskuudessa, tuli kaupungin edustajina haastateltujen kommenttina. Tosin monissa haastatteluissa aktiivit toivat esille toiminnan paikalleen jämähtämisen ja heikon kyvyn saada uusia jäseniä toimintaan mukaan. Yhteistoiminnan suunnittelussa tulee tämäkin huomioida, toimintaan osallistumisen tulee olla mahdollista myös satunnaisesti.

Yksilön kannalta haastatellut toivat esiin haasteina yhdistystoimintaan sitoutumiseen liittyen jopa oikeudellisen vastuun, joka saattaa syntyä toiminnasta hallituksessa; myös omiin taitoihin toimia puheenjohtajana tai sihteerinä ei luotettu. Myös nykyaikaan liitetävä kiire saattaa estää yksilön halua osallistua ja sitoutua.

Kemijärvellä on pyritty organisoimaan yhdistysten yhteistyötä jo 1994 perustetun Järjestökiehisien kautta. Haastateltujen kokemukset tästä olivat erilaisia, mutta pääsääntöisesti Järjestökiehiseen suhtauduttiin skeptisesti: ideana asia oli hyvä, mutta toteutus oli jäänyt vastaajien mielestä puolitiehen. Tähän skeptisyyteen on helppo yhtyä: vierailemalla Järjestökiehisien kotisivuilla saa toiminnasta hyvin kotikutoisen kuvan. Sivujen perusteella tarkoituksena olisi ammattimaisesti toteuttaa yhdistysten yhteistyön kehittämistä, mutta ajantasaisuudesta ei sivuja voi kiitellä. Tämä tietysti johtaa siihen ajatukseen, että joko tehtävää on liian paljon henkilökunnalle ja tehtävien priorisointi ei ole toiminut tai toisaalta kehittämistyöhön ei kiinnitetä huomiota ja ollaan leipiintyneitä. Tilanteen totuus on varmaankin näiden ääripäiden välissä.

Hervannassa mainittiin useampia yhteistyöelimiä, jotka olivat jo vakiinnuttaneet toimintansa alueella. Monet näistä verkostoista koskivat tiettyä yhdistystoiminnan sektoria, kuten ikäihmisiä tai kulttuuria, tai sitten koko kaupungin laajuista yhteistyön kehittämisverkostoa. Hervanta-verkosto on ymmärtääkseni ainoa näistä mainituista yhteistyöryhmistä, johon voisi periaatteessa liittyä mikä tahansa yhdistys ja jonka toiminta perustuu vain Hervannan alueelle. Internethaulla verkoston toiminnasta ei tällä hetkellä saa minkäänlaista kuvaa, koska hakutuloksista uusimmat ovat vuodelta 2008.

Palosaarella toimii koko kaupungin laajuisia yhteistyöverkostoja ja niiden toiminta liittyy tietyn alan yhdistyksiin, mutta yhteistyöryhmää, joka keskittyisi kohentamaan vain Palosaaren alueen toimijoiden yhteistyötä tai kehittämään Palosaarea, ei ole.

Monissa haastatteluissa kävi ilmi, että joko yhteinen tila yhdistysten toiminnalle tai henkilö, jonka toimenkuvana olisi pelkästään yhteistoiminnan koordinointi, toisi yhdistystoimintaan uutta puhtia. Joitain tällaisia hankkeita alueilla on ollut, esimerkiksi yksi kemijärveläisistä mainitsi erään paikan jopa nimeltä, josta tällainen yhteinen toimipaikka voitaisiin tehdä. Yhteisen tilan myötä, johon ei mikään toiminta, poliittinen tai uskonnollinen, anna mitään erityistä leimaa, uskottiin yhteistyön lisääntyvän luonnollisesti. Samalla toivottiin, että toimintaan liittyisi myös uusia henkilöitä, erityisesti toivottiin opiskelijoiden osallistumista asuinalueensa toimintaan Hervannassa ja Palosaarella. Myös maahanmuuttajien osallistumisen lisääntymistä perinteisiin yhdistyksiin toivottiin.

Henkilö, jota useammassa haastattelussa toivottiin virkistämään toimintaa, voisi olla joko kaupungin virkamies, jonkin hankkeen palkkaama työntekijä tai yksityishenkilö. Haastatellut esittivät näitä vaihtoehtoja, mutta jokaisessa haastattelussa, jossa tähän asiaan otettiin kantaa, tuli ilmi se, että kyseisen henkilön tulee olla innostava ja päämäärätietoinen.

Aikaisempaan tutkimukseen vertaaminen

Kuten jo aikaisemmin mainitsin, Tönniesin ja Durkheimin teorioissa traditionaalisen ja modernin yhteiskunnan sosiaalisista siteistä on samankaltaisuuksia, mutta eroavaisuudet ovat kuitenkin huomattavampia. Tönnies mieltää sosiaalisten siteiden ylläpidon henkilöstä itsestä lähtevänä, kun taas Durkheimin mukaan sosiaalisten siteiden muodostaja on työnjako, henkilöstä riippumaton seikka.

Tönniesin mukaan modernin maailman sosiaaliset suhteet perustuvat yksilöiden eriytymiseen, koska yhteenliittyminen on juuri eriytymisen vuoksi välttämätöntä. Yhteenliittymisen peruspiirteenä on vaihto ja tämä piirre on havaittavissa yhdistystoiminnassa. Koska yksilö osallistuu yhdistyksen toimintaan vain oman persoonansa tietyllä osalla, tulee yhdistyksessä olla monenlaisia yksilöitä, että toiminta on edes mahdollista. Tulevaisuuden haasteita yhdistystoiminnassa on sitoutuneiden toimijoiden löytäminen, koska monet toimijat ikääntyvät ja nuorten osallistuminen toimintaan tapahtuu vain persoonan osalla.

Durkheimin esittämä väite, että modernissa yhteiskunnassa työnjaon eriytymisen kautta syntyvä riippuvuus toisista tekijöistä muodostaa modernin yhteiskunnan, tulee esiin melkein kaikissa tutkimuksissa ja artikkeleissa, joita käsittelin tässä tutkielmassa.

Tönniesin ajatus siitä, että yhteiskunnan harmonisuus perustuu sopimuksellisuuteen ja vaihtoon, häviää ja ei ole niin itsestään selvänä löydettävissä tutkimustuloksista ja tulevaisuutta koskevista arvioinneista.

Monet mieltävät yhdistyksissä toimimisen yhteisöllisyyden lähteeksi. Uskoakseni näin onkin, mutta tulee huomioida se, että yhteisöön yksilö sitoutuu koko persoonallaan, kun taas yhdistyksessä olemme mukana vain sillä persoonamme osalla, joka tyydyttää yhdistyksessä toimimiselle asettamamme tavoitteet. Yksilön vahva tai heikko sitoutuminen yhdistyksen toimintaan nousee pääsääntöisesti yksilön omista tarpeista: sitoutumista vahvistaa se, kuinka paljon tarvitsemme esimerkiksi yhdistystoiminnan kautta syntyviä sosiaalisia suhteita. Mielenkiintoista tässä on se, että nykyään toimiminen yhdistyksissä kasaantuu tiettyjen yksilöiden harteille, jolloin voisi miettiäkin sitä, mikä ajaa yksilöä tavallaan hakemaan lisää esimerkiksi aiemmin mainittuja sosiaalisia siteitä; miksi yksi tietty yksilö osallistuu kaikkeen, mikä ajaa toimintaan mukaan. Tätä tutkimalla voisi ehkä löytää motivaatiotekijöitä, joiden avulla uusien toimijoiden houkutteleva toimintaan olisi helpompaa.

Järjestötoiminnassa on historiallisessa perspektiivissä 1800-luvulla perustettu useita kansan sivistämiseen tähtääviä yhdistyksiä. Alun perin yhdistystoiminnan alkuunpanijoina toimivat ylemmät luokat, mutta toiminnan jatkuessa myös alemmat luokat pystyivät osallistumisen lisäksi kehittämään ja lopulta johtamaan omaa toimintaansa. Tällä tavoin eriytyminen luokkayhteiskunnasta sai alkunsa, joka mielestäni on johtanut luokkayhteiskunnan hälvemiseen Suomessa. Toimintaa näissä kansansivistyksellisissä järjestöissä ohjasi *gemeinschaft*iset suhteet, eli toimijoiden mieli, työ ja intellektuaalisuus olivat samankaltaisia. Toiminnalla oli tavoitteena yhteisen hyvän saavuttaminen ja parantaminen, kun taas 2000-luvulla yhdistystoimintaan on pesiytynyt entistä enemmän *gesellschaft*iset suhteet, koska uusien yhdistysten toiminnassa entistä tärkeämpää on osallistujien omien etujen saavuttaminen ja itsensä kehittäminen.

Siisiäisen mukaan yhdistyksen ja järjestön voi erottaa toisistaan vertaamalla niitä organisaatio- ja vuorovaikutussysteemiin. En täysin allekirjoita Siisiäisen ajatusta siitä, että yhdistystoiminta on vuorovaikutussysteemin kaltaista ja järjestön toiminta lähempänä organisaatiosysteemiä. Ymmärrän toki, että kyseessä ovat kärjistetyt teorian muodostamisen kannalta välttämättömät karakterisoinnit, mutta oman empiirisen kokemukseni mukaan, monet hyvinkin pienet yhdistykset toimivat organisaatiosysteemin tavoin. Oletan, että tulevaisuudessa, kun yhdistystoiminta tulee muuttumaan Siisiäisen ja Kanniai-

sen viitoittamaan suuntaan: pienemmiksi ja eriytyneimmiksi, myös tämä esitelty jako saattaa olla paremmin havaittavissa yhdistyksissä ja järjestöissä.

Siisiäisen ja Kankaisen esiin tuomat yhdistysten toimintaprofilia 2000-luvulla kuvaavat eriytymien ja spesialisoituminen, villiys ja keveys, pienikokoisuus sekä vuorovaikutuksen väheneminen, ei ole vielä saavuttanut yhdistyksiä, joiden edustajia osa haastatelluista oli. Kaikilla alueilla on esimerkiksi urheiluseuratoimintaa, mutta pääsääntöisesti alueeseen liittyvät seurat ovat yleisseuroja. Suuri osa nimeltä mainituista yhdistyksistä ovat kansallisten, ellei jopa kansainvälisten, järjestöjen paikallisyhdistyksiä, joilla on vertikaalista toimintaa Suomessa. Siten toiminta ei ole voimakkaasti erikoistunutta eikä myöskään eriytynyttä tai pelkästään oman hyvinvoinnin parantamiseen tähtäävää. Myöskään vuorovaikutus kunnan ja valtion kanssa ei ole vähentynyt, koska monet yhdistyksistä ovat pitkäikäisiä ja verkostonoituneita omalla alueellaan ja kansallisesti. Tosin tähän tulokseen saattaa vaikuttaa haastateltavien valintaan liittyneet kriteerit yhdistyksen toiminnan laadusta ja laajuudesta.

Tulevaisuuteen liittyen kaikilla paikkakunnilla koettiin, että yhteinen toiminta olisi positiivista ja tavallaan myös tarpeellista, koska Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan listaamat tulevaisuuden haasteet yhdistystoiminnalle, tunnistettiin kaikilla alueilla. Aktiivitoimijoiden väheneminen ikääntymisen, toiminnan ammattimaisuuden vaateen täyttämisen, halukkuuden, kilpailun eri yhdistysten kesken sekä sitoutumisen vähenemisen kautta, on todellinen tulevaisuuden ja jo tämänkin päivä haaste.

Paikallisuuden hahmotus

Paikallisuus on monisäikeinen käsite, jota voi havainnoida muun muassa maantieteellisestä, historiallisesta, yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta. Paikallisuutta määriteltäessä tulee aina huomioida konteksti ja viitekehys, jossa sitä käytetään. Paikallisuuden luonne on agraarisessa yhteiskunnassa perustunut pysyvyyteen ja läheisyyteen, muutoksen määrittämässä modernissa yhteiskunnassa paikallisuus kiinnittyy yhteistyöhön, verkostoihin ja kehittämiseen, joka luo edellytyksiä paikallisyhteisöille ja toimijoille rakentaa arkipäiväänsä omista lähtökohdistaan.

Hankkeen osa-alueilla on kaikilla omat ominaispiirteensä. Hervannassa asuu paljon maahanmuuttajia, Kemijärvellä väestöstä huomattava osa on työttömiä ja eläkeläisiä ja Palosaarella kaksikielisyys on aluetta määrittävä erityispiirre. Hervantaan ensimmäiset asukkaat ovat muuttaneet 1970-luvulla, Palosaarella on asutusta ollut Ruotsin vallan

ajasta saakka; Kemijärvellä Kiina-ilmiöksi kutsuttu tapahtumaketju on vienyt alueen työpaikat ja Palosaaren työläiskaupunginosastatus on vanhentunut.

Hervannan kulttuurinen monimuotoisuus asettaa haasteita perinteisille, suomalaisista lähtökohdista ponnistavalle yhdistystoiminnalle. Kemijärvellä asukkaiden, ja siten myös aktiivien, ikääntyminen on johtanut haastateltujen mukaan urautuneeseen toimintaan. Palosaarella kielipolitiikan korostaminen johtaa toiminnan pirstoutumiseen, jolloin sen vaikuttavuus vähenee. Haastatteluissa kaksikielisyys ei noussut esiin moneen otteeseen, mutta tämäkin johtuu uskoakseni haastatteluvalinnoista.

Haastattelujen mukaan alueilla toimii paikallisuuteen sitoutuneita kotiseutuyhdistyksiä, kaupunginosayhdistyksiä ja asukasyhdistyksiä. Tilastojen mukaanhan juuri tämäntyyppinen toiminta on kasvattanut jäsenmääriään huomattavasti 2000-luvulla. Haastatteluista kävi kuitenkin ilmi, että paikallisuuden tunne, paikan erityinen henki, oli laskenut vuosien saatossa. Yhtenä tekijänä tähän on koko yhteiskunnan muutos, mutta myös alueilla tapahtunut muuttoliike on mielestäni vaikuttanut paikallisuuden tunnistamiseen hankaloittavasti: Kemijärveltä on muutettu pois töiden perässä, Palosaareltä on muutettu omakotitaloasumisen perässä uusille kaava-alueille ja Hervannan asukkaiden suuri vaihtuvuus vuokra-asumisen myötä, vaikuttaa asukkaiden vaihtuvuuteen ja siten yhteisöllisyyden hengen kasvaminen on haasteellista.

Paikallisuus on yhtenä lähtökohtana turvallisuuden tunteen kehittymiselle. Kaikissa paikallisyhteisöissä tuotiin esiin huoli turvallisuudesta ja viihtyisyydestä. Turvallisuuden kokeminen auttaa yksilöä tuntemaan myös osallisuutta, joka jossain määrin voidaan mieltää hyvin samansisältöiseksi paikallisuuden kanssa. Osallisuuden kautta yksilön halu vaikuttaa omaan ympäristöönsä kasvaa ja siten osaltaan kasvattaa paikallisuutta. Yhtenä jatkotutkimuksen aiheena voisi olla näiden kahden käsitteen samankaltaisuuden vertailu.

Yhteistoiminnan koordinoinnin ja kehittämisen tulisi kohdistua hankkeen lähtökohdan mukaisesti paikallisuuteen. Kehittämistyössä tulisi huomioida hankkeen osa-alueiden erikoispiirteet sekä myös erilaiset väestösuunnitteet, joita alueilla on. Tutkimuksissa on osoitettu, että yhdistystoimintaan osallistuu aktiivisesti paremmassa sosioekonomisessa asemassa olevat henkilöt, joilla jo lapsuuden kodissa on esimerkin avulla osoitettu osallistumisen luomat mahdollisuudet. Aktiivit ovat yleensä myös paremmin koulutettuja, mutta sukupuolella ei ole merkitystä osallistumisen määrään. Nämä tutkimustulokset luovat erityisesti haastetta Kemijärvelle, jossa työttömyys ja eläköityminen on nähtävistä

sä asukasluvun kehityksessä, maaseutukaupungeissa ei myöskään ole korkeammin koulutetuille henkilöille tarjolla työtä läheskään niin paljon kuin suuremmissa kaupungeissa.

Ja lopuksi

Alueilla ei ole valmiiksi olemassa mitään vahvaa yhteistyön muotoa, ainakaan näiden haastattelujen perusteella. Toimijoilla on ainoastaan hyvin samanlaisia huolia ja toiveita koskien tulevaisuutta. Erilaisia yhteistoiminnan ituja on havaittavissa, mutta mitään niin voimakasta yhteistoiminnan yksikköä ei ole, ettei Uusi paikallisuus -hankkeen kautta voitaisi järjestelmän kehittämistä aloittaa kokonaisuudessaan suhteellisen puhtaalta pöydältä.

Haasteena yhteistoiminnan kehittämiselle on yhdistysten erilaiset tavoitteet ja tavat toimia. Eri yhdistyksissä myös arvopohjat eroavat toisistaan. Toiset yhdistykset keskittyvät jäseniensä arjen sujuvoittamiseen, toisten päämääränä ollessa yhteiskunnan muuttaminen. Sinällään haastattelussa esille noussut ajatus ”Palosaari paremmaksi” -yhdistyksestä, jossa toiminta olisi sitoutumatonta ja sen toimintaan osallistuisi kaikki eri ryhmät, jotka alueella asuvat, on hyvin kannatettava. Hervanta-verkoston tavoitteena on ollut Hervannan ja hervantalaisten viihtyvyyteen vaikuttaminen, joka on siis samankaltainen ajatus kuin Järjestökierroksella Kemijärvellä. Yhteistoiminnan koordinoijaksi voitaisiin siis joko perustaa uusi yhdistys tai kehittää jo olemassa olevan yhteistoimintayhdistyksen toimintaa.

Yhteiset toimitilat eri yhdistyksille helpottaisivat verkostoitumista ja tukisivat monien yhdistysten toiminnan jatkuvuutta. Moni yhteistoiminta saa alkunsa siitä, kun ihmiset tuntevat henkilökohtaisesti toisensa. Henkilökohtaisia suhteita syntyy helposti kun asutaan lähellä toisiaan, ollaan tekemisissä esimerkiksi lasten harrastusten tai puolisoitten työpaikkojen kautta tai toimitaan jossain yhdistystoiminnassa hallituksessa. Tässä yhtenä mahdollisena kehityskohteena on, että hallituksista väistyvät henkilöt pitäisivät kunnia-asianaan tutustuttaa toimintaan mukaan tulleita ihmisiä omille tuttavilleen. Esimerkiksi yhdistysten yhteiset toritapahtumat, joita järjestettiin jokaisella alueella, voisivat olla luonnollisia ja välittömiä paikkoja tällaisten tutustumisten areenana.

Koska tutkielmassa käsiteltyjen paikallisyhteisöjen asukkailla on varmasti halua asuinalueensa kehittämiseen ja sen kautta uuden paikallisuuden ja kotiseutuylpeydenkin kehittämiseen, tulisi alueilla harkita esimerkiksi seuraavia toimenpiteitä.

Yhteistoiminnan koordinoimiseksi voisi perustaa juuri tähän tarkoitukseen perustetun yhteistyöryhmän, johon osallistuisi yhdistysten edustajia. Ryhmä kokoontuisi muutamaa otteeseen vuoden aikana, erityisesti silloin kun yhdistykset suunnittelevat seuraavan vuoden toimintaa. Näissä tapaamisissa voitaisiin sopia tapahtumien ajankohdista päällekkäisyyksien välttämiseksi sekä suunnitella yhteisiä tapahtumia ja kehittää niitä. Yhteisen toiminnan kehittämisessä on kannattavaa lähteä liikkeelle pienistä asioista, koska onnistuminen takaa motivaation jatkaa kehittämistä. Samalla osallistuminen tällaiseen ryhmään auttaa verkostoitumisessa.

Haastatteluista ja tutkimuksista kävi ilmi, että yhdistystoiminnassa tarvittavat taidot ovat toisaalta katoamassa toimijaikäryhmän muuttuessa ja toisaalta toimijat itse kokevat tarvitsevänsä perehdyttämistä ja opetusta niihin: esimerkiksi tiedottamiseen, puheenjohtajana, taloudesta vastaavana tai sihteerinä toimimiseen, yhdistystoimintaa koskeviin lakipykäliin ja vastuukysymyksiin. Tällaista koulutusta ja tiedon välittämistä muille toimijoille voisi alueilla järjestää kerran vuodessa tai tarvittaessa. Tapahtuma olisi monipuolinen hyötynäkökulmasta: yksilön kannalta taidot ja kyvyt toimia yhdistyksessä päämäärien hyväksi kohenevat, yhdistykseen sitoutuminen olisi vahvempaan ja motivoivampaan ja verkostoituminen eri yhdistysten aktiivien välillä tapahtuisi luontevasti.

Tärkeää yhdistystoiminnan yhteistyömuotoja kehittäessä on muistaa, suomalaisen sananlaskun mukaan, että kannettu vesi ei kaivossa pysy. Haastatteluista kävi ilmi, että mikäli toimintaa pyritään ohjaamaan ylhäältäpäin, unohtaen paikalliset erityispiirteet ja toimijat, ihmiset eivät innostu ja lähde mukaan toteuttamaan kehittämistyötä. Haastatteluissa korostettiin myös innostavien, ”tulisieluisten” yksilöiden tarpeellisuutta toimintaa innostamassa.

Jatkossa mielenkiintoisen tutkimuksen aiheena voisi olla tässä työssä esille nousseiden epäselvien käsitteiden, kuten osallisuuden ja paikallisuuden, määrittelemine esimerkiksi yhdistystoimijoiden käymän diskurssin pohjalta ja käsitteiden sisällön samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien vertailu. Toisaalta yhdistystoiminnan kehittyminen ja sen muutos nykypäivänä on suhteellisen nopeaa, joten tutkimus- ja tilastotiedon päivittämisessäkin olisi runsaasti työsarkaa.

Tutkimuksissa on tuotu esille myös uudentyyppisten yhdistysten tavoite yksilön arkeen vaikuttamisesta, eikä perinteinen yhteiskunnan muuttamiseen tähtäävä toiminta kiinnostaa aktiiveja läheskään samoissa määrin kuin ennen. Tästä nousee kaksi hyvinkin erityyppistä, mutta tärkeää tutkimuksen aihetta. Erityisesti itseäni kiinnostaisi tutkia se,

mikä ajaa ihmiset osallistumaan tietyn tyyppiseen harrastus- ja yhdistystoimintaan ja mikä toisenlaatuiseen. Kuka haluaa sujuvoittaa omaa arkeaan ja minkä tyyppiset ihmiset haluavat muuttaa maailmaan? Toisaalta mielenkiintoista olisi myös tutkia, millainen hyöty yhteiskunnalle kuitenkin syntyy yksilön kulutukseen perustuvan yhdistystoiminnan kautta. Suoranaisesti vaikutukset saattavat olla vaikeammin havaittavissa, mutta epäsuorat vaikutukset, esimerkiksi parempi fyysinen kunto, joka edesauttaa terveyttä ja jaksamista, joka taas johtaa matalampiin sairaushoitokuluihin, on hyöty koko yhteiskunnalle. Olisi mielenkiintoista tutkia pystyisikö määrittelemään joitain selkeitä hyötynäkökulmia yhteiskunnan kannalta myös tästä uudentyyppisestä harrastustoiminnasta.

LÄHDELUETTELO

- Alasuutari, Pertti (1994). Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Alkula, Tapani, Seppo Pöntinen & Pekka Ylöstalo (1994). Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Juva: WSOY.
- Aro, Jari & Pertti Jokivuori (2010). Klassinen sosiologia ja moderni maailma. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Autto, Janne (2002). Hyvinvointivaltion muutos ja uusi paikallisuus: Esimerkkinä hyvinvointivaltion muutoksen paikallisia haasteita Enontekiöllä. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja julkaisuja 42.
- Bauman, Zygmunt (1997). Sosiologinen ajattelu. Juva: WSOY.
- Bellebaum, Alfred (1976). Ferdinand Tönnies. Teoksessa : Klassiker des soziologischen Denkens, 232–266. Toim. Dirk Käsler. Munchen : Beck.
- De Certeau, Michel (1984). The Practices of Everyday Life. Berkley: University of California Press.
- Durkheim, Émile (1990). Sosiaalisesta työnjaosta. Helsinki: Gaudeamus.
- Gretschel, Anu (2002). Kunta nuorten osallisuusympäristönä: Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin. Jyväskylän yliopisto: Studies in Sport, Physical Education and Health, 85.
- Harju, Aaro (2000). Uusi työ – projekti työllistämisen tutkimus- ja kehittämishankkeena. Teoksessa: Kohti uutta työtä: Uusi työ – kansalaisjärjestöjen yhteinen työllisyysprojekti, 11–52. Toim. Aaro Harju & Kristiina Backberg-Edwards. Helsinki: Uusi työ – projekti.
- Helander, Voitto (2006). Järjestödemokratian keskeiset mittarit. Teoksessa: Suomen demokratiaindikaattorit, 92–114. Toim. Sami Borg. Oikeusministeriön julkaisu 1/2006. Helsinki.

- Hervannan Seudun Työttömät ry (2010). Verkostoitumista. Saatavissa 10.5.2012: http://hstry.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=42:verkostoitumista&catid=3:historiikki&Itemid=6.
- Jovero, Sari & Liisa Horelli (2002). Nuoret ja paikallisuuden merkitys? Nuorten ympäristösuhteen tarkastelua Vantaan Koivukylä-Havukosken alueella. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja 2002 B84. Espoo: Ota-media Oy.
- Järjestöbarometri 2009 (2009). Järjestöbarometri 2009: Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Kansalaisyhteiskunta 2006 – toimikunta (2006). Kohti aktiivista kansalaisuutta. Julkaisu 2005: 14. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Katajamäki, Hannu (2012). Uuden paikallisuuden aika. Saatavissa 27.3.2012: <http://www.setlementti.fi/@Bin/26863/uudenpaikallisuudenaika.pdf>.
- Kauppinen, Sari & Tapani Niskanen (2003). Yksityinen palveluntuotanto sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Stakes.
- Kemijärven järjestökiehinen ry. (2006). Järjestökiehinen. Saatavissa 23.4.2012: <https://sites.google.com/site/kiehispirtti/jaerjestoekiehinen-1>.
- Kemijärven kaupunki (2012a). Kemijärven historiaa. Saatavissa 29.3.2012: http://www.kemijarvi.fi/kemij%C3%A4rven_historia.
- Kemijärven kaupunki (2012b). Kemijärvi-info. Saatavissa 29.3.2012: <http://www.kemijarvi.fi/asukkaalle/kemijarviinfo>
- Kiilakoski, Tomi (2007). Johdanto: Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa: Lasten ja nuorten kunta, 11–23. Toim. Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura Julkaisuja 77. Helsinki.
- Kommonen, Jonas, erityissuunnittelija. Vaasan kaupunki. Sähköpostihaastattelu, 28.3.2012.

- Konttinen, Esa (2012). Kansalaisyhteiskunta. Saatavissa 20.5.2012: <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kansalaisyhteiskunta>.
- Koskinen, Ilpo, Pertti Alasuutari & Tuomo Pelttonen (2005). Laadulliset menetelmät kauppatieteissä. Tampere: Vastapaino.
- Kovero, Seppo (2004). ”Puhdas, soveltava ja empiirinen” Ferdinand Tönniesin erityisen sosiologian järjestelmä: Mies, teoria ja tulkinnat. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Kupari, Tiina (2011). Omaa kotia etsimässä: Nuorten asuminen 2010. Toim. Tiina Kupari. Ympäristöministeriö. Saatavissa 11.5.2012: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=123925>
- Lattunen, Tuija (2006). Suomalainen kansalaisjärjestötoiminta – murroksia ja muutoksia. Saatavissa 4.4.2012: <http://blogs.helsinki.fi/vol-spj/kansalaisjarjestot/>.
- Lukes, Steven (1973). Emile Durkheim: His Life and Work: A Historical and Critical Study. Harmondsworth: Penquin.
- Majaneva-Virkola, Anne (2008). Palosaari, Onkilahden ranta: Rakennushistoriallisen inventoinnin tarkistus 2007–08. Pohjanmaan museo.
- Marola, Jesse, suunnittelija. Tampereen kaupunki. Sähköpostihaastattelu, 28.3.2012.
- Massey, Doreen (2008). Samanaikainen tila. Toim. Mikko Lehtonen, Pekka Rantanen & Jarno Valkonen. Tampere: Vastapaino.
- Melin, Harri & Jouko Nikula (2003). Johdanto. Teoksessa: Yhteiskunnallinen muutos, 7–10. Toim. Harri Melin & Jouko Nikula. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Mikkonen, Kauko & Marianne Haapala (2006). Aluetutkimuksen menetelmät. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 55. Aluetiede 4.
- Mäkinen, Maarit (2009). Digitaalinen voimistaminen paikallisten yhteisöjen kehittämisessä. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Norden (2012). Pohjoismaiden historia: Teollistuminen, demokratisoituminen ja nationalismi (n. 1810–1920). Saatavissa 12.4.2012: <http://www.norden.org/fi/tietoa-pohjoismaista/pohjoismaiden-historia/teollistuminen-demokratisoituminen-ja-nationalismi-n.-1810-1920>.

Parkin, Frank (1992). Durkheim. New York: Oxford University Press.

Purontaus, Sampo (2008). Toiveiden tynnyri: osallisuus Kokkolan kaupungin kulttuuri-poliittisessa suunnittelussa. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Raha-automaattiyhdistys (2011). Järjestöt. Saatavissa 17.1.2012 <https://www.ray.fi/fi/jarjestot/>.

Rannikko, Pertti (1996). Onko Sivakkaa enää olemassa? Tutkielma yhteisöllisyyden muutoksesta. Teoksessa: Kyläläiset, kansalaiset: Tulkintoja Sivakasta ja Rasinmäestä 21–51. Joensuun Yliopisto: Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 114.

Runeberg, Arne (1970). On the (un)translatability of some Ferdinand Tönnies's principal sociological ideas. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia.

Ruonavaara, Hannu (2012). Luentomuistiinpanot. Saatavissa 13.4.2012: www.soc.utu.fi/laitokset/sosiologia/opiskelu/Perus6.ppt.

Saukkonen, Pasi (2006). Kansalaisjärjestöt ja yhteiskunnalliset liikkeet. Saatavissa 4.4.2012: <http://blogs.helsinki.fi/vol-spj/kansalaisjarjestot/>.

Seppänen, Jouko (2002). Hervanta-arkkitehtuuriopas: ehdotus ”925294” erämaasta innovaatioveturiksi. Tampere: HerPro.

Siisiäinen, Martti (1992). Kollektiivisen toiminnan organisoituminen. Teoksessa: Poliitiikan sosiologia, 72–110. Toim. Raimo Blom & Martti Siisiäinen. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisuja 52/1992.

Siisiäinen, Martti (2002). Yhdistyslaitos vuosituhannen vaihteessa. Teoksessa: Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi: näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille, 94–111. Toim. Petri Ruuskanen. Keuruu: PS-kustannus.

- Siisiäinen, Martti (2003). Muuttuvat yhdistykset. Teoksessa: Yhteiskunnallinen muutos, 63–79. Toim. Harri Melin & Jouko Nikula. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Siisiäinen, Martti & Tomi Kankainen (2009). Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuudennäkymät Suomessa. Teoksessa: Suomalaiset osallistujina: Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen, 90–137. Oikeusministeriön julkaisuja 2009: 5.
- Sills, David L. (1968). *International Encyclopedia of the Social Sciences*. New York: MacMillan.
- Sisäasianministeriö (2002). Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kansalaisten suoran osallistumisen kehittymisestä. Saatavissa 22.4.2012: [http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/C93962CC359D6F51C2256B91003EDEE1/\\$file/osallisuusselonteko.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/C93962CC359D6F51C2256B91003EDEE1/$file/osallisuusselonteko.pdf).
- Stranius, Leo (2009). Epämuodollinen kansalaistoiminta: järjestötoiminnasta kevytaktivismiin. Teoksessa Suomalaiset osallistujina: Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen, 138–169. Oikeusministeriön julkaisuja 2009:5.
- Suomen Setlementtiliitto (2012). Uusi paikallisuus. Saatavissa 28.3.2012: <http://www.setlementti.fi/uusi-paikallisuus/uusi-paikallisuus/>.
- Tampereen kaupunki (2010a). Historia lyhyesti. Saatavissa 17.1.2012: <http://www.tampere.fi/tampereinfo/sanoinjakuvin/historia.html>.
- Tampereen kaupunki (2010b). Tampereen kaupungin väestösuunnite 2010. Saatavissa 13.1.2012: <http://www.tampere.fi/material/attachments/v/5pWMqfaYo/Vaestosuunnite2010.pdf>.
- Tampereen kaupunki (2011a). Tampereen väestö 31.12.2010: Tilastokeskuksen väestötiedot ikäryhmittäin ja osa-alueittain. Saatavissa 17.1.2012: http://www.tampere.fi/material/attachments/v/5yY2luK0K/vaesto2010_5.7.2011.pdf.

- Tampereen kaupunki (2011b). Toimintaympäristö: Asuntokanta ja asutuskunnat. Saatavissa 13.1.2012: http://www.tampere.fi/material/attachments/a/5yXw6D0Sa/toimintaymparisto_asuntokanta12.pdf.
- Tampereen kaupunki (2011c). Toimintaympäristö: Kielet ja kansalaisuudet. Saatavissa 16.1.2012: http://www.tampere.fi/material/attachments/k/5yY5JKlVI/Toimintaymparisto_Kielet_ja_kansalaisuudet_11.pdf.
- Tampereen kaupunki (2011d). Toimintaympäristö: Väestön ja väestön muutokset. Saatavissa 16.1.2012: http://www.tampere.fi/material/attachments/v/5yXrO3ZQC/Toimintaymparisto_vaesto_ja_vaeston_muutokset_11.pdf.
- Tarve ry (2012). Etusivu. Tampereen Voimavaraverkosto ry. Saatavissa 10.5.2012: <http://www.tarve.fi/index.html>.
- Tilastokeskus (2009). Väestöennuste Kemijärvelle. Saatavissa 28.3.2012: http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/vaenn/vaenn_fi.asp.
- Tilastokeskus (2012a). Kemijärvi. Saatavissa 28.3.2012: <http://www.stat.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/320.html>.
- Tilastokeskus (2012b). Käsitteet ja määritelmät. Saatavissa 11.5.2012: <http://www.stat.fi/til/muutl/kas.html>.
- Törmänen, Tarmo, suunnittelusihteeri. Kemijärven kaupunki. Sähköpostihaastattelu, 27.3.2012.
- Töttö, Pertti (1996a). Ferdinand Tönnies – *Gemeinschaft* ja *Gesellschaft*. Teoksessa: Sosiologian klassikot, 154–172. Toim. Jukka Gronow, Arto Noro & Pertti Töttö. Helsinki: Gaudeamus.
- Töttö, Pertti (1996b). Émile Durkheim – kaikki on sosiaalista. Teoksessa: Sosiologian klassikot, 173–212. Toim. Jukka Gronow, Arto Noro & Pertti Töttö. Helsinki: Gaudeamus.

- Vaasan kaupunki (2006). Vaasa-Vasa 400. Vaasan historiaa. Saatavissa 17.1.2012:
<http://vaasa400.vaasa.fi/Default.aspx?id=353304>.
- Vaasan kaupunki (2011a). Kansalaisuudet ja äidinkielet. Saatavissa 17.1.2012:
<http://www.vaasa.fi/WebRoot/380444/Vaasa2010SubpageWithoutBanner.aspx?id=1201042>.
- Vaasan kaupunki (2011b). Vaasa – Energistä myötätuulta. Saatavissa 17.1.2012:
<http://www1.vaasa.fi/graafigisetpalvelut/edock/yleisesite/index.html#/0>.
- Vaasan kaupunki (2011c). Väestösuunnite. Saatavissa 18.1.2012:
<http://www.vaasa.fi/WebRoot/380444/Vaasa2010SubpageWithoutBanner.aspx?id=1201042>.
- Vaasan kaupunki (2011d). Väestö suur- ja pienalueittain. Saatavissa 17.1.2012:
<http://www.vaasa.fi/WebRoot/380444/Vaasa2010SubpageWithoutBanner.aspx?id=1201042>.
- Vaasan kaupunki (2012). Vaasan väestö suuralueittain 1973–2010. Saatavissa 17.2.2012:
<http://www.vaasa.fi/WebRoot/380444/Vaasa2010SubpageWithoutBanner.aspx?id=1201042>.
- Vaasan kaupunkisuunnittelu (2006). Asuntopoliittinen ohjelma 2008–2010. Vaasan kaupunki. Saatavissa 18.1.2012:
http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Etusivu/Kaupunkikehitys/Tilastotietoja_Vaasasta_ja_Vaasan_seudulta/Asuminen_ja_rakentaminen.
- Väestötietojärjestelmä (2012). Kuntien asukasluvut aakkosjärjestyksessä. Saatavissa 30.5.2012: <http://vrk.fi/default.aspx?docid=5888&site=3&id=0>.
- Yhdistystieto (2011). Yhdistys – Mikä se on? Saatavissa 10.1.2012:
http://www.yhdistystieto.fi/yhdistystoiminta/mika_on_yhdistys.

LIITE 1: Teemahaastattelun runko

Asukkaiden innostaminen ja aktivointi

Millaisissa asioissa kaupunginosan asukkaat ovat olleet aktiivisia? *Ohje haastattelijalle: Anna tarvittaessa muutama esimerkki (oman asuinalueen viihtyvyys, liikunta, järjestötoiminta, kerhot, talkoot tms.)*

Millaisella kansalaistoiminnalla voisi olla parhaat edellytykset vaikuttaa oman asuinalueen kehittämiseen?

Millaisissa asioissa asukkailla voisi olla parhaat edellytykset vaikuttaa?

Millaisia edellytyksiä luomalla voitaisiin tukea asukkaiden aktiivisuutta?

Onko kansalaisaktiivisuus lainkaan olosuhteista riippuvainen asia?

Mitä arvelette asukkaiden ajattelevan vaikuttamismahdollisuuksistaan ja mahdollisuuksistaan aktiiviseen toimintaan?

Miksi asukkaat eivät läheskään aina innostu kaupunginosakohtaisista tempauksesta tai miksi kaikkia ei saada mukaan?

Kansalaisjärjestöjen välisen yhteistyön kehittäminen

Millaista järjestötoimintaa Hervannassa on tällä hetkellä?

Miten laajasti järjestöt ovat yhteydessä alueen asukkaisiin?

Millaista järjestöjen välistä yhteistyötä Hervannassa on tällä hetkellä?

Miten kaupunginosakohtainen järjestötoiminta on viime vuosina kehittynyt?

Miten sen voidaan olettaa jatkossa kehittyvän?

Millaiseen järjestötoimintaan ihmisiä tarvittaisiin mukaan?

Mikä olisi alueenkehittämisen kannalta hyödyllisintä? a) Voidaanko asukkaiden odottaa aktivoituvan aiempaa enemmän omanalueensa kehittämiseen? b) Voidaanko asukkaita aktivoida menestyksellisesti toimintaan mukaan? Miten tämä voisi tapahtua?

Toimivatko järjestöt aktiivisesti ja tavoitteellisesti alueensa kehittämiseksi vai ovatko ne enemmän harrastusten tai sosiaalisten suhteiden ylläpitäjiä?

Paikallisyhteisön ja kunnan välisen suhteen järjestäminen

Onko kunnassa hyödynnetty suoraa demokratiaa? Miten tämä on tapahtunut? a) Onko kunta tukenut alueellisen kansalaisvaikuttamisen mahdollisuuksia? b) Miten kunta suhtautuu tahoihin, jotka pyrkivät tällaiseen toimintaan?

Onko kunnalla intressiä järjestötoiminnan kehittämiseen? Voiko kunnalla ja alueellisella (kaupunginosakohtaisella) toiminnalla olla yhteisiä intressejä?

Pitäisikö asukkailla olla mahdollisuus antaa palautetta tai kehittämis ehdotuksia kaupungin hallinnolle omaa kaupunginosaa koskettavista kysymyksistä? Pitäisikö tämän mallin olla yksilökohtainen vai jonkinlainen kaupunginosakohtainen neuvoa-antava toimielin?

Yhteenveto: Miten asiassa pitäisi edetä? Vai pitääkö edetä mitenkään? Onko kaupunginosien ja kansalaisaktiivisuuden lisääntyminen toivottavaa? Millaisia tavoitteita sillä pitäisi olla ja miten niiden suhteen pitäisi toimia?